

De angst voorbij...

Cathy Berx
gouverneur van de
provincie Antwerpen

PROVINCIE
ANTWERPEN

The slide features several decorative vertical bars of varying heights and widths in a light gray color. At the top, there are two pairs of thin bars. On the left side, there is a single thin bar, followed by a pair of slightly thicker bars. On the right side, there is a pair of thin bars. At the bottom left, there is a single thick bar.

De angst voorbij ...

Meer hoop, meer (zelf)vertrouwen,
meer zekerheid, meer veiligheid.

Rede door Cathy Berx
voor de provincieraad van
Antwerpen, 9 oktober 2009

Inleiding

Provinciaal Veiligheidsinstituut / www.provant.be/pvi

Federale Politie - Wegenpolitie Antwerpen

12

In de boekenkast klimmen...dat is gevaarlijk; de grootste jongen van de school een schop geven...dat is gevaarlijk; drinken uit zomaar een fles...dat is gevaarlijk; oversteken zonder uit te kijken...dat is gevaarlijk...Kortom: "LEVEN DAT IS GEVAARLIJK". Dat is de wat sombere conclusie van het overigens zeer geestige kinderboek van Pittau & Gervais¹. Peuters en kleuters kunnen er blijkbaar niet vroeg genoeg aan wennen of op voorbereid zijn. Ongeacht of het nu en hier objectief veiliger is dan vroeger en elders – wat overigens niet relevant is, want we leven hier en nu – zijn velen doordrongen van de overtuiging dat we in een behoorlijk onveilige maatschappij leven.

We worden ook alsmaar angstiger. De maatschappelijke onrust over criminaliteit, overlast en de talloze risico's van elke dag, stijgt. Volgens de Engelse socioloog Frank Furedi zijn we – nodeloos – banger dan de vorige generaties. Onze angsten worden ook steeds diffuser. Angst is geen reactie

¹ B. Pittau en F. Gervais, *That's dangerous!*, Black Dog & Leventhal Publishers, 2004, 80p. Zie ook: M. Velthuijs, *Kikker is bang*, Leopold, 1994, 28p. Met name de *clou* sluit mooi aan bij de literatuur rond onveiligheid: 'Weet je,' zei Haas, 'iedereen is wel eens bang, dat is heel gewoon.' 'Jij ook?' riep Kikker verbaasd. 'Ja hoor, ik ook,' zei Haas. 'Daarnet nog. Ik dacht ineens dat jullie er niet meer waren en toen werd ik verschrikkelijk bang. Even was het stil. Toen begonnen ze allemaal hard te lachen. 'Hoe kan dat nou!' zei Kikker. 'Wij zijn er toch altijd'.

-
- 16 meer op een (reëel) gevaar of dreiging. Het is ingebed in onze wereldvisie.

We interpreteren en ervaren de werkelijkheid door een 'bange' bril. De '**cultuur van de angst**'² is als het ware het culturele en mentale gevolg van een analyse van onze samenleving als 'risicosamenleving'³. Door de technologische ontwikkeling vanaf de 20ste eeuw zijn de reële, materiële noden drastisch afgenomen. De potentiële bedreigingen en risico's daarentegen, namen even drastisch toe. Veel oude gevaren, maar vooral nieuwe, moeilijk beheersbare risico's zijn bepalend voor de ordening van de huidige samenleving, aldus Ulrich Beck. Waar de beheersing van risico's centraal staat, is het streven naar veiligheid en zekerheid een logische beleidsvertaling.

Risico en gevaar bestaan in vele soorten en verschijningsvormen. Er is fysisch en psychisch geweld. Minstens qua aantal belangrijker zijn ook de risico's thuis, in het weg-

² F. Furedi, *De cultuur van de angst*, Amsterdam, Meulenhoff, 2007; D. Moïsi, *De geopolitiek van emotie. Hoe culturen van angst, vernedering en hoop de wereld veranderen*, Nieuw Amsterdam uitgevers, 2009, in het bijzonder 139 e.v.

³ U. Beck, *Risk society: towards a new modernity*, London, Sage Publications, 1992.

verkeer; op het openbaar vervoer; bij de voedselproductie, de arbeidsomstandigheden, de bouw. Er zijn natuurrampen, economische- en milieurisico's.

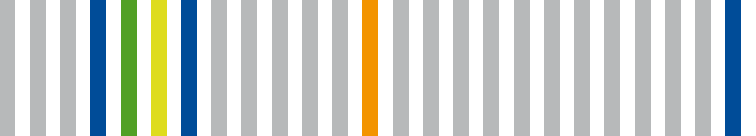
Overall dreigt gevaar, overal zijn er risico's. Vele van deze risico's zijn ongrijpbaar zoals radioactiviteit, fijn stof, nucleaire straling, internationaal terrorisme. Ze gelden voor iedereen (*smog is democratic*⁴) en raken ons leven in vele, zonet al zijn aspecten⁵. Belangrijker nog dan het verdienen en verdelen van de welvaart, lijkt de strijd tegen onveiligheid én het beperken van risico's. Van veiligheid kun je blijkbaar nooit genoeg hebben⁶.

(Rechts)zekerheid en veiligheid, volgens econoom Geert Noels, zijn het essentiële voorwaarden voor de creatie van welvaart en welzijn. Ze zijn even belangrijk als de openheid voor verandering, de inzet van een efficiënte en zuinige overheid én een goede opleiding en volledige benutting van

⁴ U. Beck, *o.c.*, 36; H. Boutellier, "Veiligheidsutopie", in E.R Muller, *Veiligheid. Studies over inhoud, organisatie en maatregelen*, Alphen aan den Rijn, Kluwer, 2004, 129.

⁵ U. Rosenthal, "Crises en crisismangement" in: E.R Muller e.a, *Crisis: studies over crisis en crisisbeheersing*, Deventer, Kluwer, 2009, 17.

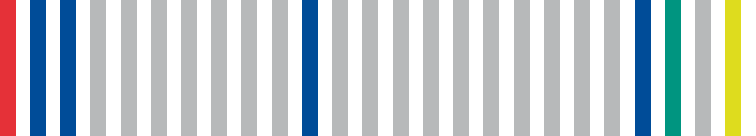
⁶ H. Boutellier, *Meer dan veilig*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2005, 7.

18 alle menselijk potentieel⁷. Een voldoende garantie aan veiligheid en zekerheid zijn met andere woorden noodzakelijke basisvoorwaarden voor een sterke economie, maar ook voor goed onderwijs, wonen, werken, ontspannen, zorgen en leven. Veiligheid bouwt men best van bij het begin in als intrinsieke kwaliteit van het beleid in al haar domeinen. Reële risico's maximaal beperken én een zo breed en groot mogelijke veiligheid waarborgen, spaart niet enkel mensens levens maar draagt bij tot de kwaliteit van het hele beleid én van de hele samenleving. Het is met name een taak en verantwoordelijkheid van iedereen!

Valt, en zo ja hoe, deze drang naar risicobeheersing en het streven naar de grootst mogelijke veiligheid nog wel te rijmen met – terechte – pleidooien voor innovatie en creativiteit? Wat met het aanmoedigen van ondernemingszin die per definitie het nemen van veel risico's en grote vrijheid impliceert? Wie geobsedeerd is door alle mogelijke risico's, loopt immers het risico verlamd te raken door dreigend gevaar. Een samenleving die zich enkel toespitst op het bestrijden eerder dan op het doordacht nemen van risico's, staat stil en is allesbehalve motor voor vooruitgang,

⁷ G. Noels, *Econoshock*, Antwerpen, Uitgeverij Houtekiet, 2008, 44.

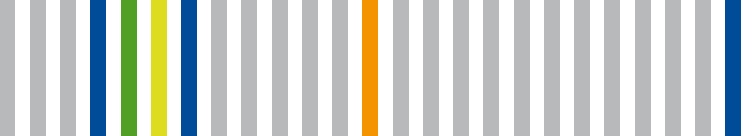

creativiteit en ondernemerschap. Een dergelijke samenleving is immers meer bezig met het negatieve dat ons zou kunnen overkomen, dan met het positieve dat we kunnen waarmaken.

Overigens, wie beweert criminaliteit, onveiligheid en risico's volledig te kunnen bannen, dwaalt, maakt mensen en vooral ook zichzelf iets wijs. De vrijheid én de mogelijkheid van elke mens om voor het goede te kiezen, impliceert noodzakelijkerwijs de mogelijkheid om voor het kwade te kiezen. Zoniet zouden vrijheid en verantwoordelijkheid betekenisloze begrippen zijn en allicht niet eens bestaan. Bovendien is elke mens kwetsbaar, want sterfelijk. Onder meer deze *condition humaine* heeft tot gevolg dat we in een behoorlijk conflictueuze samenleving leven.

De voorbeelden zijn – helaas – uiterst snel achterhaald:

De moord op Joe van Holsbeek voor zijn mp3-speler in het Centraal Station van Brussel, op Bart Bonroy voor een sigaret in Oostende, op Luna Drowaert en Oulemata Niangadou en de moordpoging op Songul Köc in Antwerpen uit puur racisme, de moord op de kindjes en oppas van het kinderdagverblijf Fabeltjesland in Dendermonde om

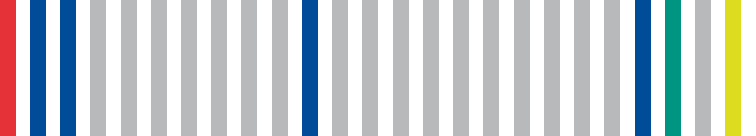

20 onbegrijpelijke redenen, het geweldsdelict met de dood tot gevolg op Guido De Moor gewoon om te pesten ...stuk voor stuk drama's die het fundamentele basisgevoel ondermijnen dat we in een rechtvaardige, juiste wereld leven. Ook fenomenen die frequenter voorkomen maar doorgaans een kleiner schokeffect hebben op de hele samenleving – bijvoorbeeld omdat we ze beter kunnen plaatsen⁸, omdat we er als het ware aan 'gewend' zijn geraakt of omdat het slachtoffer niet in zijn fysieke integriteit maar in zijn materieel bezit is getroffen – bevestigen dat beeld: (intrafamiliaal) fysiek geweld, verkeerscriminaliteit door te snel en/of onder invloed rijden, diefstallen en inbraken... Op de rechtstreeks getroffen slachtoffers is het effect niet minder ingrijpend.

De Noorse criminoloog Nils Christie omschrijft elk geweldsfeit, elk delict als een groot conflict tussen dader en slachtoffer⁹.

⁸ J. Deklerck, "De zin van onzin. Over zinloos geweld", in *Psychologos*, 2007, 48.

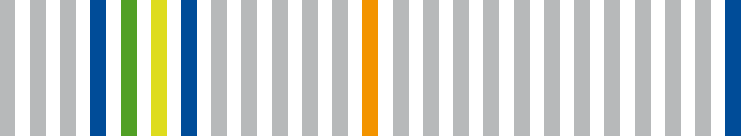
⁹ N. Christie, "Conflicts as property", *The British Journal of Criminology*, 1977, 1-15.

Kunnen we, en zo ja hoe, het potentieel dat deze nauwelijks te vatten conflicten in zich dragen, ook effectief benutten om het proces van burgerschap te versterken?

Conflicten allerhande laten immers toe om de normen en waarden van de samenleving scherp te stellen, de verantwoordelijkheid van daders aan te scherpen en (potentiële) slachtoffers te activeren, zodat ze, ondanks het leed dat hen is aangedaan, zelf actief meewerken aan een betere samenleving. Ook dat is een opdracht van iedereen.

Het is zeer goed mogelijk dat een samenleving die zich bewust verzet tegen een 'conflicten- en incidentenroof' zichzelf eerder verzwakt dan versterkt. Met die term verwijzen we naar de keuze van een samenleving om conflicten, geschillen en rampenbestrijding exclusief en integraal over te laten aan advocaten, rechters, officieren van justitie, criminologen, brandweer en experts allerlei. Uiterst professionele, efficiënte, goed samenwerkende overheidsdiensten als politie, justitie, brandweer, dringende medische hulp, civiele veiligheid en de verschillende bestuurlijke overheden zijn uiteraard van kapitaal belang om mensen te beschermen. Hier valt overigens nog heel veel winst te halen. Maar, zal de werking van de overheidsdiensten, de kwaliteit van het samenleven én de veerkracht van mensen

-
- 22 niet vooral toenemen indien nog meer wordt vertrouwd op de creativiteit en het positief conflictoplossend vermogen in de samenleving?

In deze rede zal ik kort ingaan op de kenmerken van onze samenleving en hun impact op veiligheid en op onze omgang met mekaar, met risico's en onveiligheid.

Karakteristieken als individualisering, atomisering en anonimisering, informatisering, globalisering en intensifiëring hebben allemaal onder meer tot gevolg dat veiligheid en zekerheid meer centraal komen te staan.

Vervolgens tracht ik een zo correct mogelijk veiligheidsbeeld te schetsen van de provincie Antwerpen. We leven immers hier en nu. Feiten zijn wat ze zijn: we moeten ze niet opkloppen, we mogen ze niet wegwuiven.

Het beste uitgangspunt voor een succesvol beleid is immers de objectieve realiteit. Het echte debat is hoe we daar als samenleving mee omgaan. Welk beleid willen we, met deze realiteit in het achterhoofd, voeren? Hoeveel veiligheids- en risicobeperking willen we? Welke prijs – in materiële zin én in de beperking van andere rechtswaarden en vrijheden – willen we ervoor betalen?

Daarna ga ik in op enkele krachtlijnen voor een sterkere en veiligere samenleving.

23

Daarbij zal ik het hebben over:

- de noodzaak om goed te luisteren naar de bevolking over de problemen die zij ervaart en hoe zij die ervaart;
- veiligheid als een intrinsieke kwaliteit van diverse beleidsdomeinen die in alle transparantie in evenwicht moet worden gebracht met andere eisen.
- het nut om iedereen te responsabiliseren als het op meer veiligheid en beter samenleven aankomt.
- het belang om in te zetten op een sterke keten (van preventie over een snelle en adequate bestraffing of – in geval van rampen – van bestrijding tot nazorg met de juiste instrumenten), die maar zo sterk is als de zwakste schakel. Alleen zo scheppen we een degelijk kader voor integrale veiligheid.
- de noodzaak van meer consistentie, resultaatgerichtheid en samenwerking tussen overheden en diensten om veiligheid en andere doelstellingen te realiseren.
- enkele randvoorwaarden op het vlak van info-uitwisseling en informatiegestuurde veiligheid.

24 Ik sluit af met enkele conclusies, concrete engagementen én
werkpunten voor de komende jaren.

I

27

Karakteristieken van onze samenleving¹

¹ Dit hoofdstuk is sterk geïnspireerd door H. Bouttelier, *De Veiligheidsutopie*, Den Haag, Boom, Juridische uitgevers, 2002.

Dat het begrip veiligheid centraal komt te staan, heeft veel te maken met de aard van onze huidige samenleving. Zij is de laatste decennia diepgaand geëvolueerd. Deze evolutie kenmerkt zich door een aantal karakteristieken die allemaal eindigen op “ing”¹⁰.

1.1 Individualisering

Zo zien we een toenemende **individualisering**. We zijn steeds minder afhankelijk van anderen en hebben meer behoefte aan keuzevrijheid en zelfsturing. Deze toegenomen vrijheid leidt niet zozeer tot een doorgedreven differentiatie in opvattingen en gedragingen¹¹ maar zorgt er wel voor dat het risico op normoverschrijdende beslissingen toeneemt. Dit wordt nog versterkt door het huidige gebrek aan een gemeenschappelijk draagvlak. Als gevolg van deze toegenomen individualisering zien we ook dat de *atomisering en anonimiteit* in de samenleving groeien.

¹⁰ H. Bouttelier, *o.c.*, 7 e.v.

¹¹ P. de Beer, “Individualisering zit tussen de oren”, in: J.W. Duyvendak & M. Hurenkamp, *Kiezen voor de kudde, lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*, Amsterdam, Van Gennep, 2004, 18 e.v.

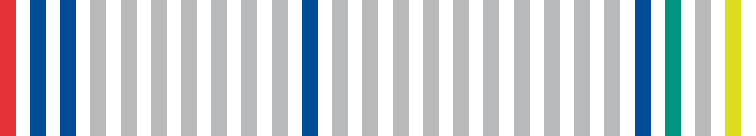
36 1.2 Informatisering

Hierbij komt dat we ook leven in een wereld waarin **informatisering** een dominante rol speelt. Dit is ongetwijfeld het snelst evoluerende aspect van onze huidige samenleving. Maar wat is de invloed van digitale netwerken tussen mensen en instituties en tussen mensen onderling? Morele consequenties zijn niet ver weg. Het internet is immers ook een amorele ruimte, die een unieke doorkijk geeft op wat de menselijke geest allemaal vermag¹². Het internet biedt een permanent beschikbaar, anoniem en amoreel decor bij de vormgeving van het individuele levensproject¹³. Informatisering houdt bovendien in dat onze wereld steeds technischer wordt. "Nieuwe technologieën hebben een wereld geschapen, waarin nooit eerder zo weinigen in staat zijn geweest om zoveel anderen zo veel kwaad te doen"¹⁴. Tegelijk verbetert internet de sociale participatie: nieuwe relaties worden aangegaan en oude relaties kunnen beter worden onderhouden. Geen fysieke grens of afstand staat

¹² Uitvoerig behandeld in F. van Jole, *Valse horizon: over internet en maatschappij*, Amsterdam, Meulenhoff, 2001.

¹³ H. Bouttelier, *o.c.*, 8.

¹⁴ D. Moïsi, *o.c.*, 32, waar hij W. Churchill parafraseert.

relaties in de weg¹⁵. Verbetering van sociaal kapitaal werd tot nu toe vooral gezocht in de reële wereld terwijl men zich kan voorstellen dat digitaal sociaal kapitaal een steeds grotere rol kan gaan spelen.

ICT stelt de overheid ook in staat om de beleidsparticipatie te verbeteren. Betere participatie kan de effectiviteit van de overheid sterk verbeteren¹⁶.

¹⁵ Zie B. Wellman (ed.), *Networks in the Global Village: Life in Contemporary Communities*, Westview Press, Boulder, 1999, die aangeeft dat sociale participatie een andere vorm krijgt omdat er digitale gemeenschappen ontstaan op het Internet.

¹⁶ Voorbeelden zijn: Tax-on-web, online meldingskaart in de Stad Antwerpen via dewelke onveilige verkeerssituaties kunnen worden doorgegeven.

38 1.3 Internationalisering en globalisering

Een derde kenmerk is **internationalisering**. Deze internationalisering zet zich wereldwijd door; vandaar dat er meer en meer sprake is van **globalisering**, en dit op uiteenlopende gebieden.

Terecht definieert Friedman globalisering als “het internationale systeem dat in de plaats is gekomen van de Koude Oorlog”. Anders dan de Koude Oorlog is globalisering geen statisch, maar dynamisch en voortdurend proces waarbij sprake is van een onverbidelijke integratie van markten, natiestaten en technologieën¹⁷. We worden ons bewust van het bestaan van ongrijpbare machten en onzichtbare beslissingscentra. Velen zijn doordrongen van de overtuiging dat teveel van wat er gebeurt buiten onze controle en zelfs buiten die van onze politieke leiders valt. Het belangrijkste gevolg van de globalisering zijn ongetwijfeld de migratiebewegingen waardoor onze samenleving razendsnel en ingrijpend verandert. Voor veel mensen biedt globalisering

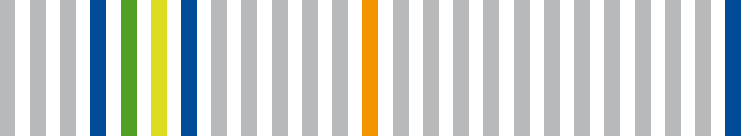
¹⁷ T. Friedman, *The Lexus and the Olive Tree*, New York, Farrar Straus Giroux, 1999, 7-8.

haast grenzeloze kansen op individuele ontplooiing¹⁸: verstand, scholing en technische middelen kunnen wereldwijd worden ingezet. Door de fysische en virtuele mobiliteit en de mentale volatiliteit is er niets dat ons nog bindt aan een plaats of situatie. Op enkele uren en voor weinig geld zitten we aan de andere kant van de wereld of in een andere relatie. Minder (dwingende) grenzen betekent een rijker aanbod aan diensten, goederen, cultuur, ontspanning... Tegelijk versnellen deze evoluties het proces van **vervreemding**, het zich niet meer thuis voelen in het eigen óf het nieuwe land. De spectaculair toegenomen mobiliteit kan bovendien leiden tot allerlei problemen, zoals het razendsnel verspreiden van criminaliteit of pandemieën, zoals de Mexicaanse griep.

Globalisering brengt met andere woorden kansen maar ook bedreigingen mee zoals onder meer een tekort aan verbondenheid¹⁹ en bijgevolg aan betrokkenheid en geborgenheid, nieuwe uitdagingen op het vlak van integratie en participatie en door de internationalisering van criminaliteit.

¹⁸ F. Rogiers, *Eigen schuld eerst*, Amsterdam, Nijgh & Van Ditmar, 2001, 37 e.v.

¹⁹ Over de verbondenheid die teloor gaat met het verdwijnen van het klassieke concept van de natiestaat, zie: M. Billig, *Banal Nationalism*, London, Sage Publications, 1995.

40 Globalisering veroorzaakt met andere woorden onzekerheid en roept scherpe identiteitsvragen op²⁰. Wereldburger zijn betekent vandaag ook kritischer zijn over wat we verbruiken, over de omstandigheden waarin producten werden gemaakt en zich meer bewust zijn van mondiale kwesties zoals de invloed van armoede, honger, milieu-problemen en geweld op de hele wereld.

I.4 Intensifiëring of vitalisme

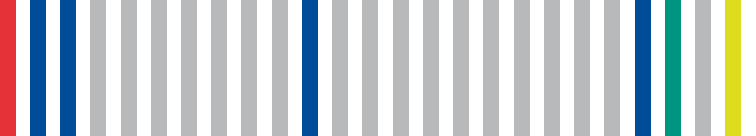
Een vierde kenmerk van onze huidige samenleving heeft te maken met haar dynamiek: **intensifiëring** of 'vitalisme' zoals Boutellier het omschrijft²¹.

Alles moet "hoger, harder en sneller"²² wat leidt tot een zekere uitbundigheid en onbegrenstheid waarmee we ons eigen leven vorm geven. Het alles hier en nu – en liefst meteen en zonder al te veel inspanning – willen en nog moeilijk om kunnen met een uitstel van behoefte-

²⁰ D. Moïsi, *o.c.*, 31.

²¹ H. Boutellier, *o.c.*

²² G. van den Brink, "Hoger, harder, sneller ... en de prijs die men daarvoor betaalt", in: *WRR Verkenningen 2, Bijdragen aan waarden en normen*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2004.

bevrediging of met denken op de lange termijn. De eigen beleving wordt zo de maatstaf waarmee we ons individueel gedrag gaan bepalen. Met als gevolg dat we onze vrijheid intensiever gaan beleven en het risico op normoverschrijdend gedrag groter wordt.

Behalve een ontzettende vrijheid en veel kansen hebben al deze karakteristieken tot gevolg dat een gemeenschappelijk referentiekader voor waarden en normen – dat bijdraagt tot collectieve zingeving – niet meer zo evident is. Voor het invullen van ons eigen levensproject worden we meer en meer afhankelijk van onze eigen ervaringen en van het in onze directe omgeving heersende referentiekader van waarden en normen. Pogingen om gemeenschappelijkheden die voor iedereen gelden te definiëren en in ons referentiekader op te (laten)nemen, worden amper ondernomen. Geen normoverschrijdend gedrag plegen in deze tijden vergt bovenal een grote discipline, een hoog moreel gehalte, een groot plichtsbesef, veel verantwoordelijkheidsgevoel en consequent handelen. Maar laat deze consequentie nu net vaak onderbelicht zijn in onze samenleving...

42 1.5 Verhoogde sensitiviteit voor onveiligheid

Door het samenspel van de uiteengezette karakteristieken, de erdoor toegenomen druk op éénieder, het gebrek aan een vanzelfsprekend en gemeenschappelijk referentie- en zingevingskader en een al evenmin vanzelfsprekend noch alom verspreid moreel hoogstaand verantwoordelijkheidsgevoel, is een sterk verhoogde veiligheidsbehoefte ontstaan en een **verhoogde sensitiviteit voor (on)veiligheid**.

Niet zonder reden trouwens. Zo lijkt de kans om slachtoffer te worden van een crimineel feit, een verkeersongeval of ramp in de afgelopen decennia drastisch toegenomen. De media confronteren ons dagelijks met criminaliteit, rampen en ongevallen wereldwijd.

Daarnaast is ook de aard van de criminaliteit, risico's en onveiligheid veranderd: er zijn nieuwe fenomenen ontstaan zoals druggerelateerde criminaliteit, excessief publiek geweld en terrorisme.

Bovendien en helaas blijkt de impact van de handhavende overheid tanende. Er is overduidelijk een wanverhouding

tussen enerzijds de normoverschrijding en anderzijds de handhavingcapaciteit. De principiële vrijspraak door een Antwerpse rechter van een recidiverende dief omdat de eerdere straf toch niet werd uitgevoerd en de ogenschijnlijk²³ uiterst milde straf van een 'berisping' voor de – inmiddels uit het land gezette – jongere, die messteken toebracht aan een leeftijdsgenoot, zijn daarvan trieste voorbeelden die allerminst wijzen op een hoge morele kwaliteit van de samenleving. Die morele kwaliteit vereist immers een voldoende coherentie tussen waarden, normen, beleidsvoorschriften én instituties die ze ondersteunen. Zoniet, dan rest een samenleving die voor burgers minder coherent, onzekerder en vloeibaarder is.

Zonder dit streven naar veiligheid te willen relativëren, passen hier enkele kanttekeningen.

²³ 'Ogenschijnlijk' want de veroordeling van de jonge dader tot €29.000 boete werd niet gecommuniceerd, evenmin als het feit dat de veroordeling tot een berisping slechts de – merkwaardige – afsluiting is van de procedure. In een eerdere fase werd de jonge dader wel degelijk gedurende een tijd opgenomen in een gesloten instelling.

1.6 Veiligheidsparadox: veiligheid en de hang naar risicovolle kicks

We verlangen dus steeds meer naar veiligheid. In die zin verwachten we ook van de overheid dat ze krachtdadig optreedt. Anderzijds willen we voor onszelf een maximum aan vrijheid en zoeken velen graag steeds extremere gevaren op. Tegelijk verwachten we van de overheid dat ze de negatieve gevolgen van de vrijheid van anderen in de vorm van grensoverschrijdend, onwenselijk en crimineel gedrag, indamt en bestrijdt. Dit levert een 'veiligheidsparadox'²⁴ op.

Tegelijk perken we van nature onze vrijheden zelf in: we zijn immers bang. Bang in het verkeer, bang om – niet-tegenstaande we weten dat de levensverwachting jaar na jaar stijgt – ziek te worden, bang voor terroristische aanslagen enz. Overall dreigt gevaar, altijd zijn er risico's. Angst behoedt voor roekeloosheid. In die zin is angst een overlevingsmiddel²⁵. Het belet sommigen echter allerminst om voor de kick steeds extremere risico's op te zoeken: van 'comazuipen', straatraces, het experimenteren met

²⁴ H. Boutellier, *De veiligheidsutopie*, o.c.

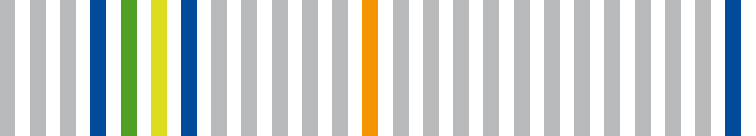
²⁵ B. Dobbelaere, "We zijn graag bang", in *De Standaard*, 12.12.2008.

verdovende middelen, steeds extremere expedities en avonturentochten tot zelfs wurgseks.

Kennelijk is de acceptatie van een vrijwillig aangegaan risico veel groter dan van een niet zelf gekozen risico. Vrijwillig aangegane risico's geven allicht de valse illusie van controle en beheersing. Dit verklaart onze bereidheid om ons toch, zonder al te veel angst in het verkeer te begeven, niettegenstaande uitgerekend het verkeer, verhoudingsgewijs de meeste slachtoffers maakt.

Kortom, onze veiligheidsbehoefte doet zich blijkbaar voor binnen een context van een ongekende en ongeremde vrijheidsbeleving met een haast onverzadigbare behoefte aan snelle, expressieve en emotiegerichte activiteiten. Dit lijkt paradoxaal²⁶. Hoewel regels en beperkingen noodzakelijke voorwaarden zijn voor échte vrijheid voor allen, impliceert de garantie van meer veiligheid immers sowieso een zekere beperking van de zo gekoesterde vrijheid. Overigens, ook binnen het zoeken naar kicks en het beleven van 'vitaliteit' dringt onze drang naar veiligheid en het beheersen van risico's binnen. Zo klinkt de roep naar camera's in bijvoor-

²⁶ H. Boutellier, *De veiligheidsutopie, o.c.*; E.R. Muller, *o.c.*, 125-126.

46 beeld uitgaansgebieden steeds luider en breder, en gaan velen op safari in een airco-bus!

1.7 Veiligheid en zekerheid: een illusie?

Hoeveel we ook willen investeren in veiligheid en hoeveel vrijheid we daar ook voor willen of moeten opgeven, we moeten opnieuw leren beseffen en leren leven met de gedachte dat we niet alles kunnen controleren, niet alle onheil kunnen voorkomen. Mensen zijn en blijven kwetsbaar:

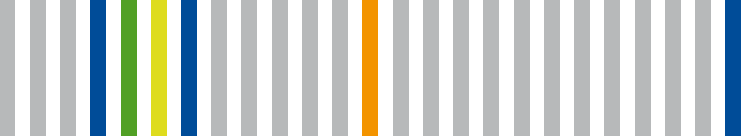
De werkelijkheid én menselijk gedrag blijven al bij al behoorlijk onvoorspelbaar. Deze evidentie ontslaat de overheid noch de samenleving van de strijd tegen onveiligheid en criminaliteit en van de noodzakelijke bescherming tegen voorzienbare en reële risico's. Het is wel een oproep om eerlijker, evenwichtiger en genuanceerder te communiceren over en om te gaan met risico's en onveiligheid, met menselijke kwetsbaarheid, leven, lijden, toeval en dood.

Zo moeten we leren beseffen en durven expliciteren dat het verlangen naar absolute veiligheid en zekerheid een **utopisch verlangen** is. Absolute veiligheid is niet alleen een

onbereikbaar goed, het is ook geen 'goed'. Het veronderstelt een leven zonder vrijheid in een stolp... en dan nog zijn we niet veilig! Daarom moeten we ons utopisch verlangen naar een 'veilige samenleving' afremmen en verstandig leren omgaan met risico's, criminaliteit en met de conflicten die ze in zich dragen.

I.8 Meer dodelijke en zwaargewonde slachtoffers door ongevallen in of om het huis, op de weg, op het werk, in het ziekenhuis ... dan door criminaliteit.

Bij risico's en onveiligheid denken we meestal aan criminaliteit en misdadig opzet. Nochtans, de optimale levenskwaliteit wordt allesbehalve alleen bedreigd door misdadig opzet. Het aantal doden en gewonden door verschillende soorten ongevallen in de privésfeer (brand, brandwonden, CO-vergiftiging, verstikking, verdrinking...) ligt veel hoger dan die als gevolg van criminaliteit én zelfs dan die als gevolg van verkeersongevallen. We realiseren ons dat veel te weinig. Het gebrek aan degelijke cijfers en het verschil in mediabelangstelling is hieraan allicht niet vreemd.

48 In het 'veiligheidsbeeld' van de provincie Antwerpen, dat in het volgende deel wordt geschetst, trachten we een aantal relevante cijfers op te nemen. Bij gebrek aan systematische en overzichtelijke registratie is het allerm minst eenvoudig om dat op een overzichtelijke en volledige manier te doen.

Tot grote frustratie van de onderzoekers van het Centrum voor Ziekenhuis- en Verplegingswetenschap beschikken we bijvoorbeeld niet over een systematische en kwalitatieve registratie van overlijdens of extra schade door complicaties bij medische behandelingen. De gegevens waarmee het centrum bij wijze van extrapolatie werkt, zijn in elk geval betekenisvol. Zo zouden jaarlijks 1500 mensen sterven in Belgische ziekenhuizen door medische fouten, infecties en complicaties. En om nog een ander spectaculair cijfer te geven: volgens sommige wetenschappers is fijn stof in Vlaanderen verantwoordelijk voor meer dan 10.000 voortijdige overlijdens per jaar. Deze voorbeelden hebben allerm minst tot doel om risicosituaties waaronder criminaliteit en de impact ervan op onze samenleving te minimaliseren.

Wel maken ze duidelijk dat ongevallen in de privé-sfeer, op het werk, in het ziekenhuis... een zo omvangrijk probleem

vormen, dat we ze niet mogen verwaarlozen in een integraal veiligheidsbeeld en -beleid²⁷.

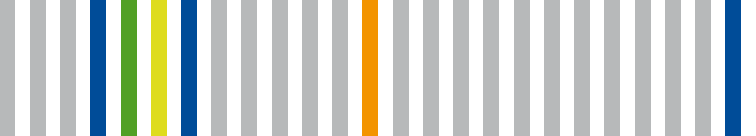
1.9 Over subjectieve en objectieve sociale (on)veiligheid

Onder '**subjectieve onveiligheid**' begrijpen we de *beleving* van onveiligheid. '**Objectieve onveiligheid**' refereert aan de objectieve kans die iemand loopt om effectief slachtoffer te worden van een crimineel feit.

Soms vallen beide samen, heel vaak ook helemaal niet. Zo kan iemand die objectief gezien reëel risico loopt om slachtoffer te worden van een misdrijf, zich heel gerust voelen. Omgekeerd kampen bepaalde bevolkingsgroepen vaak met een hoge graad van subjectieve onveiligheid, terwijl ze objectief gezien al bij al minder risico lopen om slachtoffer te worden. Vaak hangen beide ook samen²⁸.

²⁷ L. De Witte, *Veiligheid door een andere bril bekeken*, Toespraak voor de provincieraad van Vlaams-Brabant, 2007, 25.

²⁸ J. Deklerck, *Tussen 'veiligheid' en 'ontmoeting': een sociologisch perspectief op buurtbemiddeling*, Verslagboek studiedag burenbemiddeling van het provinciaal overlegforum burenbemiddeling Vlaams-Brabant, 2006, 19.

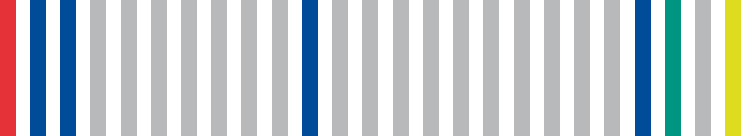

50 Subjectieve onveiligheid is een uiterst complex gegeven. Boutellier onderscheidt vier lagen in het begrip: de angst om daadwerkelijk slachtoffer te worden van criminaliteit, de onrust over criminaliteit als maatschappelijk probleem, de onvrede over andere sociale problemen en de algemene onzekerheid die samenhangt met de risicomaatschappij. Vaak situeren burgers de oorzaken van subjectieve onveiligheids(gevoelens) bij overlastproblemen²⁹. In die zin worden onder de noemer van veiligheid niet alleen criminaliteit, maar ook allerlei overlastfenomenen begrepen. Daarom beschrijft Boutellier veiligheid als een semantisch sleepnet voor problemen die variëren van terrorisme tot vervuiling, en van overlast tot georganiseerde misdaad.

De snelle en diepgaande maatschappelijke veranderingen van de laatste decennia zoals ze hierboven werden beschreven hebben geleid tot een toename van de subjectieve en objectieve onveiligheid³⁰. In de samenleving tekent zich

²⁹ Zie onderzoek Elffers en De Jong (2004), verschenen in: H. Elffers, W. de Jong, "Nee, ik voel me nooit onveilig", in Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, *Sociale veiligheid en organiseren*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2005.

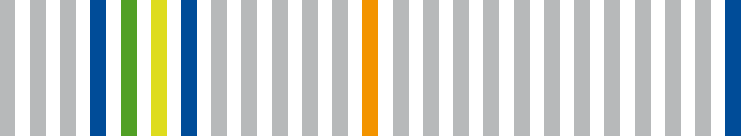
³⁰ J. Deklerck en S. Pleysier, "Over hondenpoep en hangjongeren", *Tijdschrift voor veiligheid*, 5, 1, 5-20. Dat geldt trouwens ook op geopolitiek vlak, cf. D. Moisi, o.c., 256, zie vooral hoofdstuk 3 over de cultuur van de vernedering, 92-138.

een toenemende spanning af tussen enerzijds het discours dat zich richt op het verminderen van de subjectieve en objectieve onveiligheid, en anderzijds de nood aan meer verdraagzaamheid, verbondenheid, (herstel van) sociale cohesie en communicatie. De vraag naar strengere bestraffing en meer repressie lijkt in strijd te zijn met pleidooien voor 'alternatieve' maatregelen, zoals bijvoorbeeld (buurt) bemiddeling³¹:

Lijkt, want een bemiddeling kan wel degelijk concreet bijdragen tot het oplossen van conflicten en het verbeteren van communicatie. Ze kan bovendien zowel een positieve invloed hebben op de objectieve als op de subjectieve onveiligheid. Als er daadwerkelijk oplossingen gevonden worden, dan daalt het aantal conflicten in de buurt, of neemt het op zijn minst niet of minder snel toe. Verder kan een positieve bemiddelingservaring en de gesprekken die ermee samenhangen met andere buurtbewoners, het inzicht in problemen en de kennis van de buurt verhogen. Mits een aantal belangrijke voorwaarden op het vlak van empathie met het slachtoffer in de zin van schulderkenning, inzicht in verantwoordelijkheid en gedrag én het herstel

³¹ J. Deklerck, *Tussen 'veiligheid' en 'ontmoeting': een sociologisch perspectief op buurtbemiddeling*, o.c.

52 van de schade worden vervuld, kunnen vooroordelen en problematische stereo-typering worden doorbroken³².

I.10 Over de menselijke en maatschappelijke impact van criminaliteit. Ernstige en ‘lichte’ delinquentie, verschil in frequentie én in bekendheid respectievelijk onbekendheid tussen dader en slachtoffer.

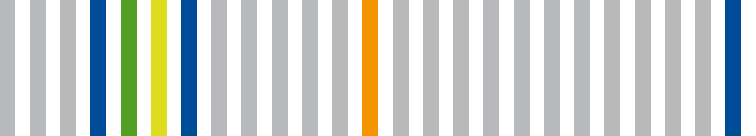
In ‘De zin van de onzin. Over zinloos geweld’³³, schetst Johan Deklerck een boeiend denkkader over geweld en delinquentie. Het onderscheid tussen lichte en zware delinquentie volgt niet de indeling van het strafwetboek, maar heeft alles te maken met de mate waarin het delict een diepgaande impact heeft op het slachtoffer, de dader en hun omgeving, op de hele samenleving en dit tot over de landsgrenzen heen. Dit denkkader is ongetwijfeld nuttig in een poging om maatschappelijke antwoorden te formuleren op criminaliteit en onveiligheid.

³² J. Deklerck, *Tussen ‘veiligheid’ en ‘ontmoeting’: een sociologisch perspectief op buurtbemiddeling*, o.c., 19.

³³ J. Deklerck, “De zin van onzin. Over zinloos geweld”, o.c., 45-52.

Snelle delinquentie heeft een vluchtig, voorbijgaand en vaak instrumenteel karakter. Hoewel uiterst onaangenaam, maakt ze als het ware deel uit van de dagelijkse positieve en negatieve interacties, het aftasten en al dan niet respecteren van ethische grenzen en conventies. Bij fiets- of handtas-diefstallen, een beschadigd voertuig of bloemenperk, verbale (verkeers)agressie kan ieder van ons betrokken zijn als slachtoffer. Heel vaak kennen daders en slachtoffers elkaar niet. Daders plegen dergelijke feiten vaak impulsief en weinig berekend. Bij slachtoffers roepen dergelijke zaken gevoelens van tijdelijke verontwaardiging en kwaadheid op. Eens het kwaad is hersteld, ebt de woede en frustratie doorgaans weg.

Heel anders is het met vormen van ernstige delinquentie, zoals moord, geweldsdelicten en seksuele agressie. De klassieke vormen hiervan worden gepleegd door een zeer kleine minderheid van de bevolking, die vaak gekend is bij de gerechtelijke en/of hulpverleningsinstanties. Vaak kent het slachtoffer de dader. Vormen van ernstige agressie spelen zich dus vaak af tussen bekenden. Het meest voor de hand liggende voorbeeld is intrafamiliaal geweld. Ook afrekeningen 'binnen het milieu', uit de hand lopende café of burenruzies spelen zich af binnen bepaalde kringen of

54 tussen bekenden. Uit victimologisch onderzoek blijkt bovendien dat dader- en slachtofferrol hier – in de tijd – vaak niet ver van mekaar liggen. Slachtoffers van seksuele delinquentie zijn soms zelf slachtoffer of getuige geweest van seksuele agressie toen ze jong waren. Mensen gaan kennelijk uit van bepaalde, in de regel door de feiten bevestigde, veronderstellingen met betrekking tot de verhouding tussen daders en slachtoffers: bij kleinere of beter snelle delicten kennen ze elkaar doorgaans niet, bij ernstige delicten vaak wel.

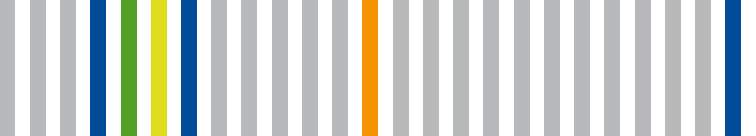
Lichte en ernstige vormen van maatschappelijke vormen van delinquentie worden als het ware aanvaard, want in zekere zin begrepen, wanneer ze zich binnen deze collectief beleefde ordening afspelen. Ook heel ernstige geweldsfeiten hebben een plaats in het leven en de samenleving als ze maar geplaatst kunnen worden in een duidelijke relationele context zodat niet-rechtstreeks betrokkenen er afstand van kunnen nemen en hun eigen positie veilig weten: 'als ik dit of dat niet doe, dan overkomt dit me niet'.

Wordt deze spontaan beleefde en gedeelde ordening door elkaar gegooid, dan gaat een heftige schokgolf door de hele samenleving. Het besef dat iedereen slachtoffer kan worden van een zwaar delict, los van zijn persoonlijke levensstijl,

houding, omgeving, voorzorgsmaatregelen, voorgeschiedenis creëert onzekerheid, angst, controleverlies, een emotionele, diep existentiële storm die heel lang en breed kan nazinderen. Zelden wordt een samenleving, worden mensen, scherper met haar of hun kwetsbaarheid geconfronteerd. In de inleiding werden enkele voorbeelden genoemd. Ze kunnen helaas worden aangevuld met de zaak Dutroux (1996), de aanslagen op de WTC-torens in New York (2001), op een trein in Madrid (2005), op de metro in Londen (2005), ...

Hoe zinloos ook, geconfronteerd met deze schokkende gebeurtenissen gaan ook – behalve de rechtreeks betrokkenen – buitenstaanders op zoek naar 'zingeving' en dus naar een actieve manier om deze gebeurtenissen emotioneel en existentieel een plaats te geven: waarom uiten bepaalde mensen extreem ernstig zinloos geweld tegen vaak weerloze onbekenden?

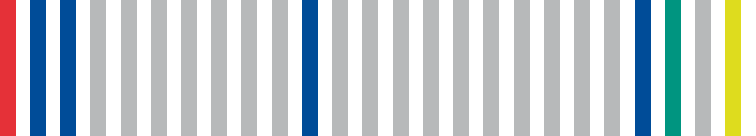
Zonder het op enige wijze te vergoelijken, schrijft Deklerck dit zinloos geweld toe aan eerder opgedane negatieve slachtoffer- of levenservaringen. Door deze negatieve ervaringen wordt de menselijke vrijheid om keuzes te maken als het ware beperkt, doordat de gedachten blijven cirkelen rond het betreffende trauma.

56 Men vertoeft als het ware in een eeuwig hier en nu dat zich loshaakt van de realiteit³⁴. Dit hier en nu werkt dan als een mentale gevangenis die geen uitweg meer biedt naar de buitenwereld, waarin het verleden niet langer op een gezonde manier psychisch geïntegreerd wordt als voedsel of kansen voor de toekomst. De menselijke vrijheid om constructieve keuzes te maken en zijn eigen levensproject te ontwikkelen, wordt sterk beknot door het onvermogen om uit het eigen cirkeldenken te kunnen stappen. Dergelijke trauma's kunnen leiden tot disfuncties die een normale, empathische deelname aan het leven niet langer mogelijk maken. Ze kunnen ertoe leiden dat de ervaren pijn, frustratie, vernedering en agressie worden verbreed naar (ook onbekende) anderen, wat kan leiden tot daden van agressie ten opzichte van om het even wie.

Het plegen van het delict wordt, althans in hoofde van de dader, gezien als een vereffening van hun 'slachtofferschap' ('destructief recht'), waarbij de (onbekende) slachtoffers

³⁴ Voor een boeiende duiding van o.m. terroristische aanslagen in het bijzonder door extremisten, verteerd door de emotie van vernedering en onmacht die daar enigermate bij aansluit en ruimer geldt, zie ook D. Moisi, *o.c.*, 111: "Ik kan en zal niet slagen in de wereld waarin zij de lakens uitdelen, dus creëer ik mijn eigen wereld waarin succes wordt gedefinieerd zoals het mij uitkomt".

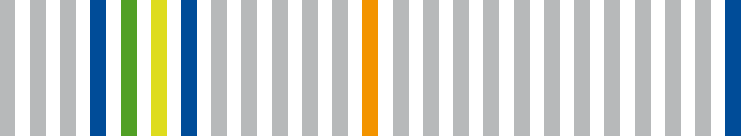
worden vereenzelvigd met een (of meerdere) kenmerk(en) van de toenmalige 'dader(s)'³⁵.

57

Ook al omdat een samenleving zich niet zó kan organiseren dat dergelijk geweld materieel onmogelijk wordt gemaakt, zijn dergelijke psychologische inzichten van cruciaal belang om mogelijk ontsporend gedrag te detecteren en uitbarstingen ervan te voorkomen. Uiteraard kunnen en mogen ze nooit gelden om zinloos geweld te rechtvaardigen. Ze dagen de samenleving wel uit om te bouwen aan nieuwe zingevingskaders en zich te bezinnen over de manier waarop we met mekaar omgaan.

Welke psychische verklaringen ook worden ontwikkeld: *“wanneer iemand verkracht en vermoord wordt door een onbekende alleen maar omdat ze een jonge vrouw is, iemand doodgeschoten wordt alleen maar omdat ze een donkere huidskleur heeft, iemand doodgestoken wordt omdat het een baby'tje of kinderoppas is...wordt het heel diep graven en haast onmogelijk om betekenis te verlenen aan het onbegrijpelijke, om troost te vinden in de harde naaktheid van de menselijke bestaansconditie, om zin te kunnen geven aan*

³⁵ J. Deklerck, “De zin van onzin. Over zinloos geweld”, o.c., 50-52.

58 *ondraaglijke onzin*"³⁶. Bovendien moeten we er als samenleving zeer goed over waken dat het 'psychologiseren' of 'pathologiseren' van zware criminele feiten niet leidt tot het al te makkelijk wegedeneren van de individuele keuzevrijheid van daders. Het opwerpen van een dwanggedachte of een onverwerkt trauma of wat dan ook mag geen makkelijk alibi worden om verantwoordelijkheid en straf te ontlopen.

Alvorens dieper in te gaan op het eigenlijke debat met aandacht voor een aantal fundamentele vragen zoals: hoe gaan we als samenleving om met onveiligheid en onzekerheid? Welk beleid willen we als overheid voeren? Zijn het reduceren van risico's en het creëren van meer veiligheid prioritaire beleidsdoelstellingen en hoe willen we die bereiken? Ten koste van welke middelen en andere rechtsprincipes waarmee veiligheid en zekerheid in balans liggen, zorgen we hiervoor in de praktijk?...schets ik hierna een verkennend veiligheidsbeeld van de provincie Antwerpen.

³⁶ J. Deklerck, "De zin van onzin. Over zinloos geweld", o.c., 52.

II

61

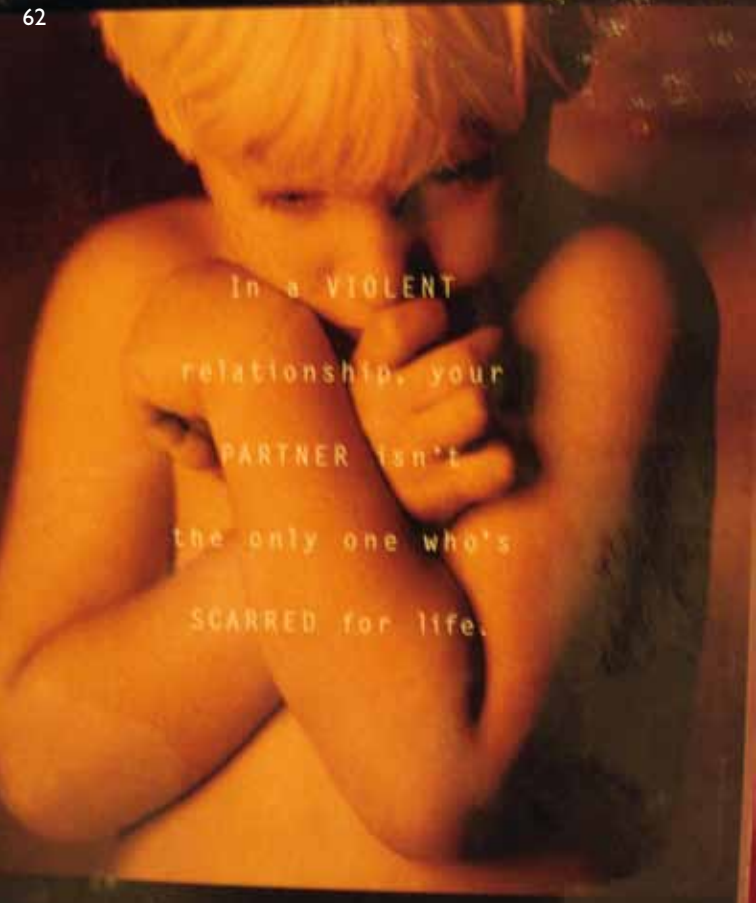
Objectieve en
subjectieve veiligheid
in de provincie

Antwerpen:

een verkennend
onderzoek met enkele
kanttekeningen

Domestic
violence
is a crime

62

In a VIOLENT
relationship, your
PARTNER isn't
the only one who's
SCARRED for life.

After the people hardest hit by domestic violence are the ones who hit at all.

64

A. Objectieve veiligheid

71

Een abstract begrip zoals 'veiligheid' laat zich niet positief vertalen in cijfermateriaal, maar wel negatief, tenminste wanneer het gaat om inbreuken op de veiligheid zoals ongevallen en misdrijven. Een tweede beperking in dat opzicht is dat statistieken enkel geregistreerde feiten bevatten. Niet elke burger vindt het nuttig aangifte te doen van een fietsdiefstal en registrerende instanties kampen vaak met niet-gestandardiseerde onvolmaakte registratieprocedures. Ten derde kunnen criminele feiten niet altijd onderling worden vergeleken. Zo is een handtassendiefstal van een totaal andere orde dan doodslag.

En de ene handtasdiefstal is de andere niet, maar dat blijkt helaas niet uit de statistieken.

In wat volgt, overlopen we vijf bronnen van onveiligheid: criminaliteit, verkeersongevallen, arbeidsongevallen, huishoudelijke ongevallen en rampen.

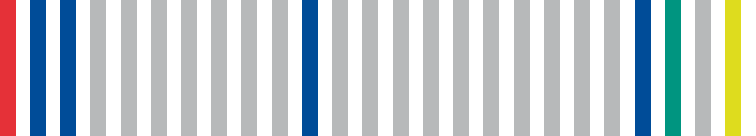
72 2.1 Criminaliteit

Geregistreerde misdrijven in 2008	Provincie Antwerpen	België
Misdrijven excl. verkeer	161 344	993 495
Bevolking	1 751 707	10 666 866
Slachtofferschap	0,092	0,093

Bron: Federale Politie, Politie Criminaliteitsstatistieken Provincie Antwerpen 2000 tot en met 2008

De Politie Criminaliteitsstatistieken bevatten enkel de misdrijven die de politie registreerde. In 2008 klokte de Provincie Antwerpen af op 161 344¹ misdrijven, verkeersovertredingen niet inbegrepen. Hebben onze 1 751 707 inwoners dan jaarlijks één kans op tien dat ze slachtoffer worden van een misdrijf? Het antwoord is neen. Immers, niet elk misdrijf treft personen. Anderzijds blijven veel misdrijven ongeregistreerd (het zogenaamde *dark number*). Telt onze provincie dan de meeste misdrijven? Ja, dat is zo in absolute cijfers maar in verhouding tot de ganse

¹ Tenzij anders vermeld komen alle statistische gegevens in dit hoofdstuk uit de 'Politie Criminaliteitsstatistieken' van de Federale Politie CGOP, Provincie Antwerpen, periode 2000-2008, http://www.polfedfedpol.be/crim/crim_statistieken/2008/rapporten/prov/rapporten_2000_2008_provincie_antwerpen.pdf

Belgische bevolking ligt het slachtofferschap net iets lager. Wat haar criminaliteitsgraad betreft, is Antwerpen dus een doorsnee provincie.

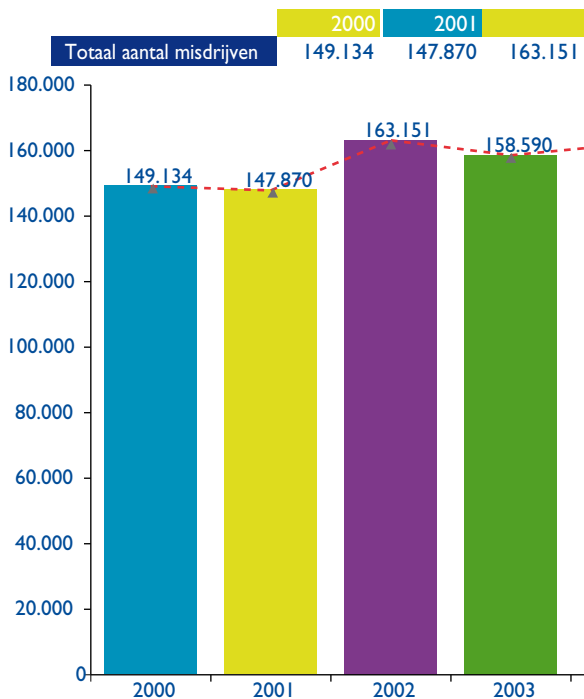
Hoe evolueert de criminaliteit in Antwerpen? In 2001 telde de politie 'slechts' 147 870 misdrijven, in 2002 steeg het aantal geregistreerde misdrijven met 10%. Sedertdien blijft dit cijfer vrijwel constant. Vanwaar die stijging? Hoe beter en klantgerichter de politie werkt, hoe groter de aangiftebereidheid bij de burgers.

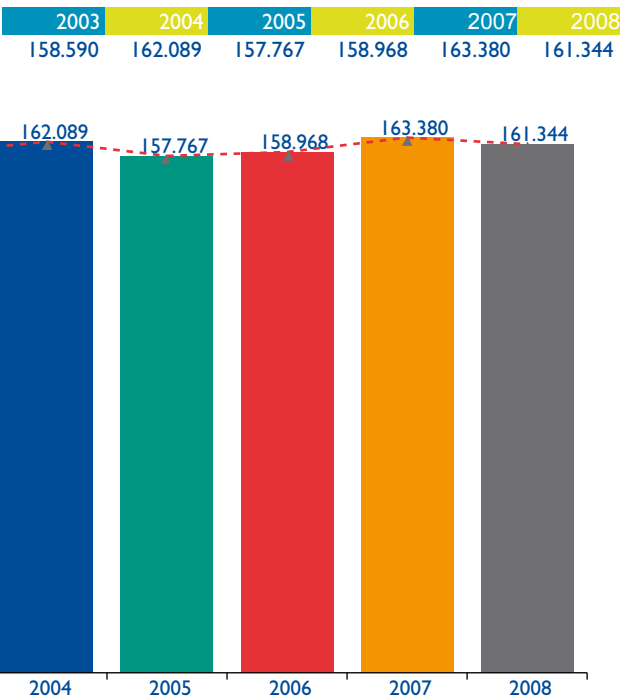
In die zin is de stijging van de cijfers in 2002 een goede zaak omdat ze een meer waarheidsgetrouw beeld opleveren van de criminaliteit in Antwerpen en bijdragen tot een kleiner *dark number*. Deze evolutie is vrijwel zeker het resultaat van de politiehervorming en beter functionerende politie.

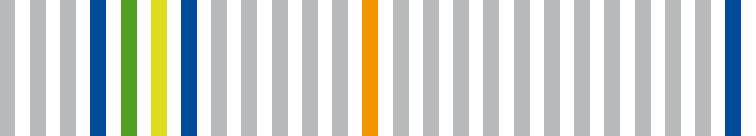
Er is een verband tussen de werking van de politie en de geregistreerde criminaliteit maar er is ook een evidente correlatie tussen het aantal gepleegde misdrijven en het aantal geregistreerde: als er geen of weinig misdrijven worden gepleegd kunnen er geen of slechts weinig worden geregistreerd. De overeenstemming tussen het aantal gepleegde en geregistreerde misdrijven neemt wel toe als de overheid of politie bepaalde fenomenen intensiever aanpakken.

74 Grafiek I: **Totaal aantal misdrijven provincie Antwerpen (2000-2008)**

Bron: Politieële Criminaliteitsstatistieken 2000 tot en met 2008

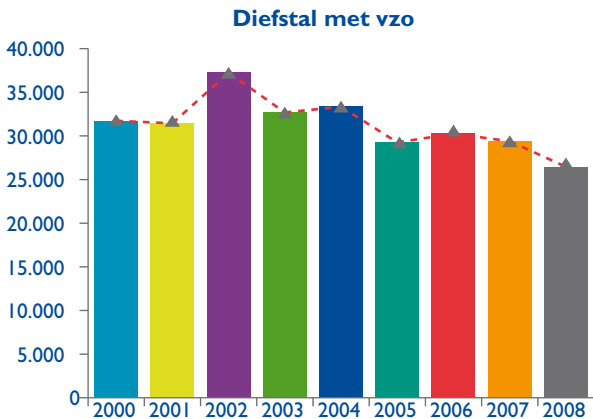
76 In eerste instantie neemt ook de registratie van zo'n fenomeen toe. Als de overheid en politie het fenomeen nadien onder controle krijgen, neemt het vervolgens af.

We illustreren dit met het aantal geregistreerde diefstallen. De val van het IJzeren Gordijn en de grote welvaartsverschillen tussen Oost en West hadden tot gevolg dat het aantal diefstallen met verzwarende omstandigheden na enkele jaren piekte. De hervormde politie registreerde in 2002 meer feiten dan ooit. Ze kreeg ook vat op de rondtrekkende daderbendes die tekenden voor een groot deel van die diefstallen met verzwarende omstandigheden, en met name voor woninginbraken. De grafiek toont dit aan: het aantal diefstallen met verzwarende omstandigheden blijft hoog, maar is wel opnieuw behoorlijk gedaald in Antwerpen en in België.

Grafiek 2: **Diefstal met verzwarende omstandigheden in de provincie Antwerpen (2000-2008)**

77

Bron: Politie Criminaliteitsstatistieken 2000 tot en met 2008

78 Trends

De provincie Antwerpen kent grosso modo dezelfde 'top vijf' inzake hoofdgroepen van geregistreerde misdrijven als heel België.

Top vijf 2008 van de misdrijven	België
	aantal
Diefstal en afpersing	416 457
Vandalisme (o.a. graffiti), vernieling	122 076
Aantasten lichamelijke integriteit	88 887
Drugs	44 839
Stalking en dgl.	40 230
Bedrog	39 066
Totaal aantal misdrijven	993 495

Bron: Federale Politie, Politie Criminaliteitsstatistieken
Provincie Antwerpen 2000 tot en met 2008

Uit onze beschouwingen over de globale criminaliteitscijfers² kunnen we afleiden dat de provincie inzake de dalers de nationale trends volgt. Er zijn een aantal heel sterke

² De hoofdgroepen geregistreerde misdrijven vallen uiteen in deelcategorieën: zo is 'steaming' een deelcategorie van de hoofdgroep 'diefstal en afpersing'. Deelcategorieën kunnen sterker stijgen in aantal als de hoofdgroep waartoe ze behoren. Zo daalde de hoofdgroep 'Diefstal en afpersing' sinds 2000 met 18 % en steeg de deelcategorie 'Steaming' als volgt: van 1 geregistreerd feit in 2000 gaat men naar 109 gevallen in 2008. Dit cijfer hoeft ons evenwel niet te verontrusten: vóór deze periode werden dergelijke inbreuken geregistreerd als diefstallen met geweld zonder daders en werden ze niet ondergebracht in de aparte categorie 'steaming'.

		Antwerpen	
% misdrijven	aantal	% misdrijven	
42 %	67 326	42 %	
12 %	18 363	11 %	
9 %	13 725	9 %	
5 %	9 250	6 %	
4 %	4569	2,83%	
3,93%	5 486	3 %	
	161 344		

dalers, maar in absolute cijfers stellen ze weinig voor³. 'Diefstal en afpersing' daalt met slechts 18 %, maar numeriek is het wel de belangrijkste daler. Deze daling doet het globale cijfer afnemen met maar liefst 15.000 misdrijven.

³ Onder deze categorie behoren onder meer inbreuken mbt radioberichtgeving en illegale aansluiting van telefoons. In 2008 werd er een stijging met 17 feiten (of 65,38%) tov 2007 vastgesteld. In 2008 werden in totaal 43 inbreuken gevebaliseerd. Tussen 2000 en 2008 kunnen we een stijging van deze misdrijven vaststellen vanaf 2000 tot en met 2002, sindsdien geldt een dalende trend, met uitzondering van de stijging in 2008. Tussen 2000 en 2008 is er dan ook sprake van een daling van 88 inbreuken in 2000 naar 43 in 2008 (of nog: een daling van 51,14%).

De dalers in (2000-2008)	Vershil 2000-2008
Misdrijven met betrekking tot preventie van brand, ontploffing en ongevallen ¹	- 87 %
Inbreuken inzake spelen ²	- 80 %
Inbreuken tegen de bescherming van personen ³	- 59 %
Misdrijven in de audiovisuele sector ⁴	- 51 %
Vershillende andere dalers...	-
Diefstal en afpersing	- 18 %

Misdrijven die *in de lift* zitten houden allicht verband met de actuele socio-economische ontwikkelingen en de migratiedruk. Dat is zo voor de informaticacriminaliteit, maar ook voor de misdrijven tegen de vreemdelingenwetgeving en de jeugdbescherming.

Bron: Federale Politie, Politie Criminaliteitsstatistieken Provincie Antwerpen 2000 tot en met 2008

	De stijgers (2000-2008)	2000
	Informaticacriminaliteit ⁵	2
↑	Misdrijven met betrekking tot de identiteitskaart ⁶	235
↑	Misdrijven tegen de vreemdelingenwetgeving ⁷	1619
↑	Misdrijven m.b.t. jeugdbescherming ⁸	290
↑	Misdrijven tegen de wet op dronkenschap en alcohol(slijterijen) ⁹	1148
	Inbreuken tegen 'andere morele waarden' ¹⁰ (vnl. stalking)	1708

- 1 Hiermee bedoelt men inbreuken die verband houden met de preventie van brand en ontploffing (cfr. burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering), ongevallen in huis door onveilige apparaten of andere, ernstige ongevallen waar civiele bescherming voor instaat. Ook deze cijfers dienen wat gekaderd te worden: -87% staat voor een daling van 30 naar 4 inbreuken in de periode 2000-2008.
- 2 Hieronder vallen kansspelen, loterijen, nationale loterij en weddenschappen op sportuitslagen.
- 3 Hieronder vallen misdrijven tegen auteursrechten, bescherming van het privé-leven, bewakingscamera's, discriminatie, negationisme en revisionisme, onwettig afluisteren telefoongesprek, persmisdrijven en recht op antwoord.
- 4 Hiermee doelt men op illegale telefoonaansluitingen en misdrijven met betrekking tot radioberichtgeving en reclame op radio en televisie.
- 5 Hieronder vallen fenomenen als hacking, informaticabedrog, sabotage en valsheid in informatica.
- 6 Dit houdt in dat de identiteitskaart beschadigd is, er een probleem is met de foto, de persoon weigert deze te vertonen of niet in het bezit ervan is.
- 7 Hieronder valt hulp bij illegaal verblijf, inschrijving in het vreemdelingenregister, mensenhandel, mensensmokkel, schijnhuwelijken, toegang tot het grondgebied, verblijf, verwijdering en vestiging.
- 8 Hiermee bedoelt men niet alleen inbreuken op de jeugdbeschermingswet, maar ook de wet op dancings en de wet op de leerplicht.
- 9 Hieronder verstaat men alcohol schenken aan dronken personen, geheime stokerij, openbare dronkenschap en sluitingsuur van horecazaken.
- 10 Hieronder vallen misdrijven als belaging, grafschennis, misbruik van gegevens uit een strafdossier, nachtlawaai, inbreuken op de persoonlijke levenssfeer, schending van de eer, schending van het beroepsgeheim en vrije uitoefening van erediensden.

Evolutie feiten

2008

1131

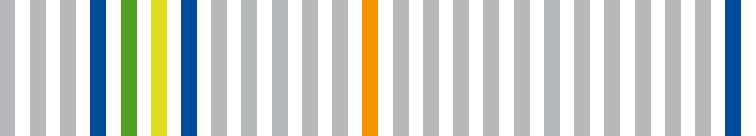
716

4745

826

3263

4569

-
- 82 Een andere, opmerkelijke stijger zijn de inbreuken tegen 'andere morele waarden' waaronder *stalking*, dat stilaan de aandacht krijgt die het al lang verdiende. De vier fenomenen aangeduid met een '↑' groeien sterker in Antwerpen dan in de rest van België en verdienen bijgevolg extra aandacht.

Enkele criminele fenomenen onder de loep⁴

⁴ We proberen vooral die fenomenen onder de aandacht te brengen die naar ons aanvoelen qua impact op slachtoffers en qua frequentie bepalend zijn voor het onveiligheidsbeeld in onze provincie.

Diefstal en afpersing waren in 2008 verantwoordelijk voor 42 % van de geregistreeerde criminaliteit. Een blik op de cijfers leert ons dat er op een aantal belangrijke domeinen duidelijk beterschap is: diefstallen met geweld, autodiefstallen en woninginbraken nemen in vergelijking tot 2000 gevoelig af. Cijfers over belangrijke diefstallen zijn betrouwbaar. Een verklaring hiervoor vindt men in de grotere aangiftebereidheid omdat vele van dergelijke risico's ook verzekerd zijn. Autodiefstal en inbraak worden zo voor meer dan 75% aangegeven, daar waar dit voor lichamelijk of seksueel geweld maar 10% bedraagt.

De snelle diefstallen zoals winkeldiefstal, zakkenrollen, handtassenroof en steaming blijven daarentegen een groeiend probleem.

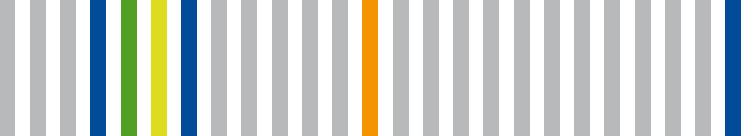
84 Grafiek 3: **Criminele figuren rond diefstal in Antwerpen (2000 – 2008)**¹¹

Bron: Politieële Criminaliteitsstatistieken 2000 tot en met 2008

	2000	2001	2002
Autodiefstal	4.348	4.071	3.463
Motodiefstal	168	151	175
Carjacking	113	87	74
Homejacking	38	18	15
Garagediefstal	308	310	123
Bromfietsdiefstal	1.769	2.083	1.849
Fietsdiefstal	9.952	9.281	10.564
Sacjacking uit auto			
Diefstal uit of aan auto	16.633	17.633	17.727
Woninginbraak (strikt)	13.791	11.677	10.470
Woninginbraak (ruim)	14.936	12.869	11.647
Inbraak in bedrijf of handelszaak	4.275	4.395	4.267
Inbraak in openbare of overheidsinstelling	676	857	912
Winkeldiefstal	3.276	2.998	3.336
Diefstal van wapens en explosieven	207	187	249
Diefstal met geweld zonder wapen	3.161	3.429	4.018
Zakkenrollerij	3.932	5.500	6.367
Grijpdiefstal	1.435	2.105	2.344
Handtasroof	523	853	1.183
Steaming	1	1	65
Diefstal gewapenderhand	1.147	1.120	1.054

11 Let op: men mag deze cijfers niet zo maar optellen. Woninginbraken (ruim) bevat alle woninginbraken in de enge zin van het woord én de inbraken in aanhorigheden bij de woning.

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008-2007%	2008-2000%
2.390	2.213	1.785	1.922	1.577	1.429	-9,38 %	-67,13 %
133	152	139	110	130	162	24,62 %	-3,57 %
64	58	58	53	35	37	5,71 %	-67,26 %
12	7	16	10	9	7	-22,22 %	-81,58 %
143	126	100	135	167	181	8,38 %	-41,23 %
1.312	1.295	1.073	900	1.002	911	-9,08 %	-48,50 %
11.226	10.126	10.508	10.160	10.494	10.663	1,61 %	7,14 %
			6	17	15	-11,76 %	
15.377	16.895	11.802	12.858	12.470	9.205	-26,18 %	-44,66 %
8.439	8.097	9.011	9.484	9.422	9.298	-1,32 %	-32,58 %
9.374	9.226	9.999	10.209	10.236	9.935	-2,94 %	-33,48 %
3.705	3.463	3.708	3.576	3.321	3.423	3,07 %	-19,93 %
936	846	910	946	951	808	-15,04 %	19,53 %
3.609	3.684	3.541	3.696	3.648	3.936	7,89 %	20,15 %
204	206	213	221	166	196	18,07 %	-5,31 %
3.575	3.054	3.174	2.782	2.236	2.564	14,67 %	-18,89 %
6.098	5.832	5.132	5.325	5.726	5.574	-2,65 %	41,76 %
2.108	1.775	1.723	1.508	1.120	1.134	1,25 %	-20,98 %
1.035	951	864	727	487	560	14,99 %	7,07 %
154	151	172	135	110	109	-0,91 %	10800,00 %
951	767	863	810	706	654	-7,37 %	-42,98 %

86 Het minst betrouwbare cijfer betreft de **fietsdiefstallen**, men vermoedt dat 70 % of meer niet wordt aangegeven⁵. Als dat klopt, staan we veeleer voor 30 000 dan 10 000 fietsdiefstallen. Het provinciebestuur besloot onlangs te starten met de uitbouw van een website waarop slachtoffers van een fietsdiefstal tussen gevonden fietsen op zoek kunnen gaan naar hun gestolen exemplaar.

Eén van de pijnlijkste cijfers betreft de **woninginbraken** : in 2008 lag het totaal hier op bijna 10 000. Dat betekent dat jaarlijkse maar liefst 10 000 gezinnen⁶ worden getroffen. Vaak slepen de opgelopen trauma's jarenlang aan. Niet zelden strekt de onrust zich uit over de hele straat of buurt.

⁵ 'Uit de Veiligheidsmonitor 2006 blijkt dat het 'dark number' voor fietsdiefstallen 70% bedraagt. Het dark number zijn misdrijven die niet zijn gemeld of aangegeven,' aldus de website van de politiezone Zuiderkempen.

⁶ Volgens het NIS telt het gezin in Vlaanderen gemiddeld 2,37 personen en dat impliceert dat jaarlijks 1 op 75 Antwerpenaars slachtoffer kunnen worden van een inbraak in hun woning.

2.1.2 Vandalisme en vernieling

87

De tweede grootste vorm van criminaliteit zijn geweld-
dadige misdrijven tegen de eigendom zoals vernielingen en
vandalisme waaronder **graffiti**.

88 Grafiek 4: **Gewelddadige misdrijven tegen de eigendom in Antwerpen**

	2000	2001	2002
Vandalisme	9.264	9.788	12.996
Vernieling, onbruikbaarmaking, beschadiging	5.206	4.544	3.502
Brandstichting en vernieling door ontploffing	1.209	1.286	1.378
Totaal	15.679	15.618	17.876

Bron: Politieële Criminaliteitsstatistieken 2000 tot en met 2008

2.1.3 Geweld

2.1.3.1 Slagen en verwondingen algemeen.

'Slagen en verwondingen' staan vooraan in de Antwerpse criminaliteitsstatistiek. In 2008 werden 11 422 gewelddaden met slagen en verwondingen geregistreerd. Onderstaande tabel (misdrijven tegen de lichamelijke integriteit), uitgenomen 'Moord & doodslag', biedt in werkelijkheid weinig houvast omdat de statistieken niet worden gedifferentieerd in functie van de ernst van de feiten en omdat de aangiftebereidheid niet steeds groot is.

2003	2004	2005	2006	2007	2008
14.194	14.659	12.956	13.641	14.906	15.228
2.431	1.645	1.274	2.508	2.444	1.743
1.521	1.364	1.423	1.423	1.443	1.392
18.146	17.668	15.653	17.572	18.793	18.363

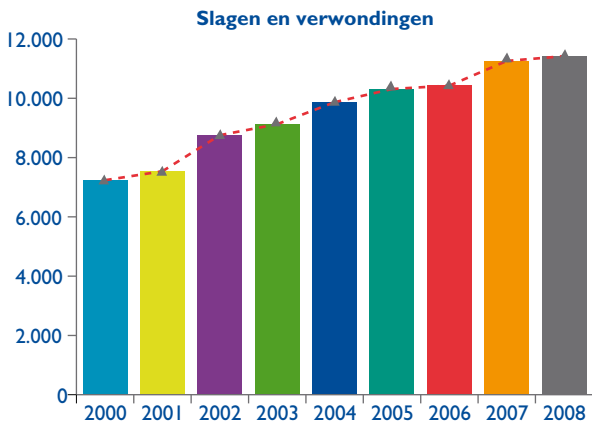
2.1.3.2 Verkrachting

Van verkrachting is bijvoorbeeld geweten dat het zelden tot een aangifte komt. Uit een studie blijkt dat maar vier op de honderd gemelde verkrachtingen tot een effectieve veroordeling leidt. Een belangrijke doelstelling van Justitieminister De Clerck bestaat er dan ook in deze 'aangiftebereidheid' te verhogen door hierover meer informatie te verspreiden. Een snelle aangifte is cruciaal omdat de bewijzen vlug verloren gaan.

Grafiek 5: **Misdrijven tegen de lichamelijke integriteit in Antwerpen (2000-2008)**

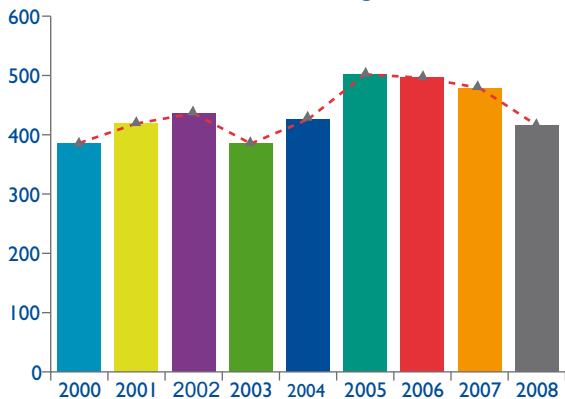
Bron: Politie Criminaliteitsstatistieken 2000 tot en met 2008

	2000	2001	2002
Slagen en verwondingen	7.238	7.539	8.755
Andere	1.007	1.031	1.284
Aanranding van de eerbaarheid	411	456	472
Verkrachting	386	419	436
Moord & doodslag	108	138	170
Totaal	9.150	9.583	11.117

2003	2004	2005	2006	2007	2008
9.126	9.869	10.314	10.428	11.260	11.422
1.216	1.310	1.235	1.209	1.289	1.253
434	474	463	504	502	435
385	426	502	496	479	416
177	205	185	202	217	199
11.338	12.284	12.699	12.839	13.747	13.725

Verkrachting

92 2.1.3.3 Andere vormen van geweld

Een lage aangiftebereidheid voor gewelddaden met slagen en verwondingen zie je ook in de gevallen waar dader en slachtoffers als het ware inwisselbaar zijn, zodat eerder sprake is van toevallige winnaars en verliezers. Wie een gebroken neus oploopt door een – al dan niet vooraf geplande – vechtpartij bij een dancing of na een voetbalmatch geeft dit zelden aan. Hetzelfde geldt vanzelfsprekend voor afrekeningen binnen het milieu. Maar van dergelijke geweldsfeiten liggen weinig mensen wakker⁷.

2.1.3.4 Intrafamiliaal geweld

Volgens de website van het steunpunt 'Algemeen Welzijnswerk'⁸ kunnen we intrafamiliaal geweld omschrijven als *“elk dwingend of intimiderend gedrag uitgeoefend tegenover een gezins- of familielid of een (ex-)partner. Geweld omvat zowel verbaal, fysiek, psychisch en seksueel geweld, economische verdrukking of isolatie. Het geweld kan zowel effectief zijn als een dreiging. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen partnergeweld, stalking, kindermishandeling, oudermishandeling (van het kind tegenover de ouders), ouderenmis(be)handeling*

⁷ Zie eerder, hoofdstuk I.

⁸ www.steunpunt.be

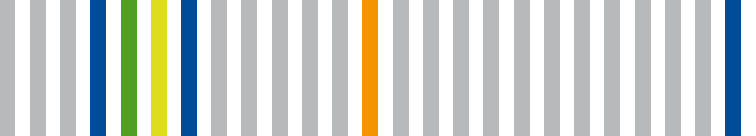
(door familieleden op thuiswonende ouders) en geweld tussen jongeren in een gezin.”

Intrafamiliaal geweld is een subcategorie van 'misdrijven tegen de lichamelijke integriteit' maar het totaal aantal intrafamiliale geweldfeiten overstijgt de geregistreerde misdrijven tegen de lichamelijke integriteit: *“Geweld in de privé-sfeer is de omvangrijkste geweldsvorm in onze samenleving. Intrafamiliaal geweld komt voor in alle sociaal economische klassen en binnen alle culturen in de samenleving. Slachtoffers zijn in de meeste gevallen vrouwen en kinderen, maar het treft ook mannen, ouders en ouderen”⁹.*

Fysisch intrafamiliaal geweld is in alle geregistreerde vormen over de laatste jaren systematisch sterk toegenomen, zowel op nationaal niveau als in de provincie Antwerpen.

In 2008 opende het parket 4611 dossiers intrafamiliaal geweld en dit alleen al voor de stad Antwerpen. In 32% van de gevallen gaat het om opzettelijke slagen en verwondingen aan de partners. In nog eens 11% van de gevallen gaat het om slagen aan andere dan partners.

⁹ Website van de Dienst voor het strafrechtelijk beleid, www.dsb-spc.be

-
- 94 Veel voorkomend is de 'weigering tot het recht op persoonlijk contact', 'stalking' en 'mondelijke bedreiging'.

2.1.3.5 Geweld op school

Een andere actuele bekommernis is **geweld en de ermee samenhangende onveiligheid op school**. Een steekpartij op school haalt uiteraard de krantenkoppen. En terecht. Maar is het daar echt zo gevaarlijk? Uit Nederlands onderzoek in 1994¹⁰ bleek dat over een periode van 7 maanden 15 % van de leerlingen het slachtoffer werd van fysiek geweld en 43% van (im)materieel geweld: lastig vallen, chanteren, stelen, vernielen. En onze Vlaamse scholen? "Rekening houdend met alle eerder beschikbare cijfers ziet het er naar uit dat nog steeds drie tot acht procent van de Vlaamse jongeren het slachtoffer zijn van ernstige pesterijen.

¹⁰ www.scholieren.com/werkstukken/114

Omgerekend naar de globale schoolpopulatie gaat het dus om dertig- tot tachtigduizend Vlaamse kinderen die jaarlijks te maken krijgen met dit soort geweld.”¹¹ en ¹²

De Stad Antwerpen heeft alvast een convenant met alle schoolnetten afgesloten waarin werd afgesproken dat de scholen elk incident met wapens melden aan de politie die er vervolgens een pv van opmaakt.

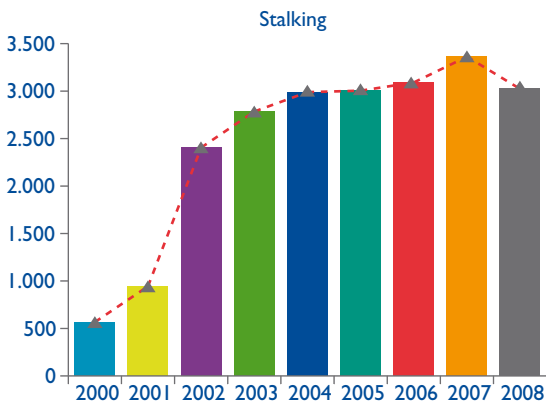
¹¹ DEBOUTTE G. , *Pesten en geweld op school: handreiking voor een daadkrachtig schoolbeleid*, blz. 203, Brussel, 2009.

¹² Onze leerlingen volgen ook de globaliserende trends: cyberpesten treft op een periode van drie maanden meer dan 60% van de leerlingen aldus het geciteerde werk van DEBOUTTE, blz. 206 waarin verwezen wordt naar VANDEBOSCH H., VAN CLEEMPUT K., MORTELMANS D., WALRAVE M., *Cyberpesten bij jongeren in Vlaanderen*, Brussel, 2006.

- 96 Wat **stalking** betreft: in 2008 waren er 3 000 gevallen bekend van Antwerpenaars die zich schuldig maakten aan dit vergrijp.

Grafiek 6: **Stalking**

Bron: Politie Criminaliteitsstatistieken 2000 tot en met 2008

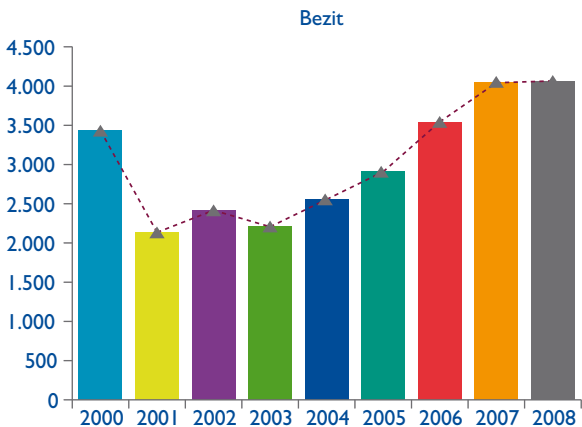
2.1.3.6 Drugs

Wat betreft drugs zijn zowel het aantal feiten als de trends erg vergelijkbaar voor Antwerpen en België. De daling van het geregistreerde drugsbezit in 2001 is te wijten aan het gedoogbeleid van de overheid voor cannabisbezit voor eigen gebruik.

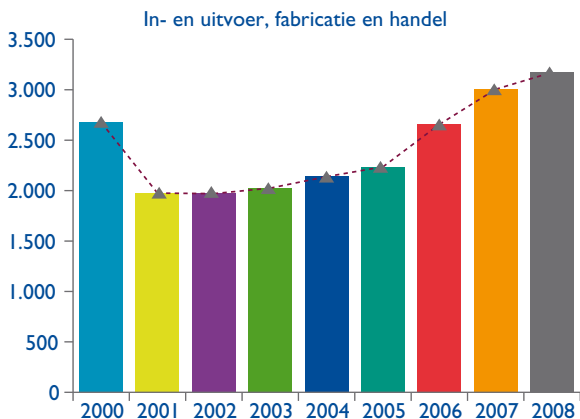
Dat gedoogbeleid leidde tot een de facto gedoogbeleid voor handel en fabricatie. De laatste jaren werden er, zeker in de provincie Antwerpen, spectaculaire vondsten genoteerd in de afdeling "land- en tuinbouw". Het gaat over enorme hoeveelheden maar over relatief weinig dossiers. Vechten tegen drugs blijft strijden voor meer weerbaarheid, gezondheid en veerkracht. Het is strijden tegen maatschappelijke zelfuitsluiting, overlast, verloedering, inbraken, diefstallen in auto's en tegen zinloos (verkeers)geweld.

Bron: Politie Criminaliteitsstatistieken 2000 tot en met 2008

	2000	2001
Bezit	3.432	2.135
In- en uitvoer, fabricatie en handel	2.677	1.975
Gebruik	1.947	1.333
Andere	108	84
Totaal	8.164	5.527

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
2.416	2.207	2.556	2.909	3.544	4.042	4.065
1.970	2.025	2.138	2.236	2.656	3.005	3.172
1.497	1.506	1.451	1.569	1.673	1.828	1.918
102	88	126	121	70	84	95
5.985	5.826	6.271	6.835	7.943	8.959	9.250

2.2 Verkeersongevallen

De cijfers van de website van het BIVV zijn duidelijk: het aantal verkeersdoden in België ligt in 2008 voor het eerst onder de 1000¹³. Toch verloren nog 922 mensen het leven bij verkeersongevallen. Elke verkeersdode is er één teveel, maar in de jaren zeventig lieten jaarlijks maar liefst 3000 mensen het leven in verkeersongevallen¹⁴.

Toen legden we bovendien drie keer minder kilometers af dan nu.

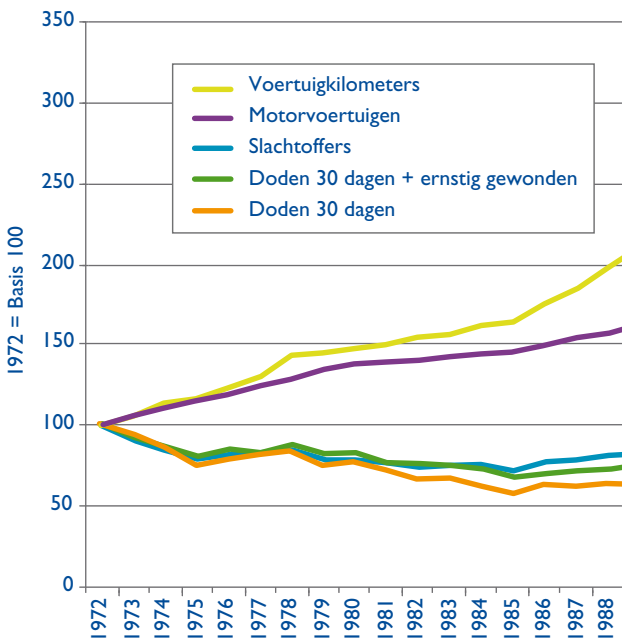
Veel groter is het aantal zwaargewonde slachtoffers. Vaak zijn dit jonge mensen die levenslang moeten lijden, hun autonomie verliezen en kampen met psychische trauma's die traditioneel gepaard gaan met ernstige ongevallen.

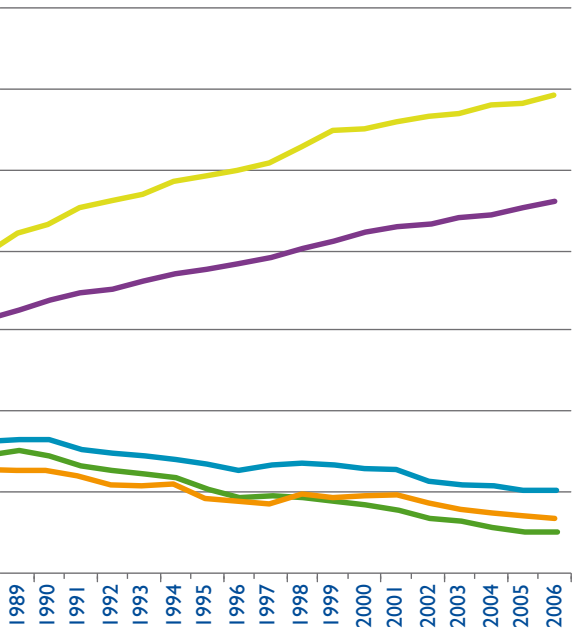
¹³ www.bivv.be

¹⁴ Met als triest record 3 101 in 1973. Deze gegevens en andere met betrekking tot verkeersonveiligheid, zijn tenzij anders vermeld afkomstig van de statistieken van het BIVV.

Grafiek 8: **Algemene evolutie van het aantal slachtoffers, motorvoertuigen en voertuigkilometers in België**

Bron: BIVV dat zich steunt op gegevens van FOD Economische Zaken SA/SEI

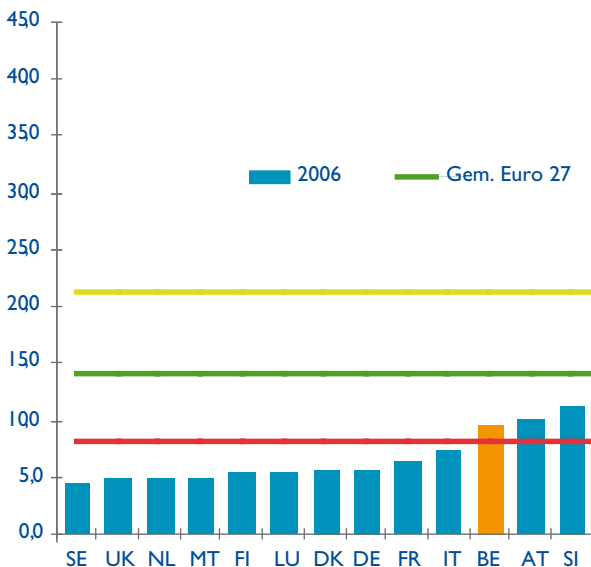

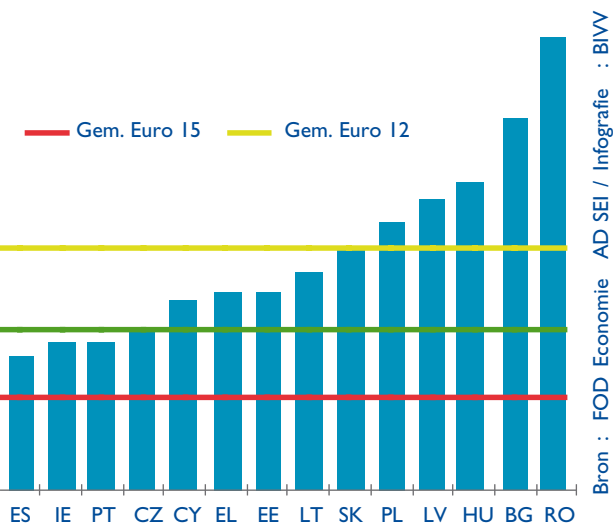
Bron : FOD Economie AD SEI / Infografie : BIMV

104 Grafiek 9: **Europese vergelijking van het aantal dodelijke slachtoffers per miljard reizigerskilometers in 2006**

Bron: BIVV dat zich steunt op gegevens van FOD Economische Zaken SA/SEI

Doet België het nu goed in de statistieken? Zeker niet. België is bij de slechtste leerlingen van de klas in vergelijking met de 15 andere Europese Unielanden. Zo scoort ons land bijvoorbeeld veel slechter dan het Verenigd Koninkrijk, Nederland en Italië.

Doden in het Belgisch verkeer in 2006

Leeftijd	Voetganger	Fietser	Bestuurder Pers.auto	Passagier pers. auto
0-9	3	3		10
10 - 19	9	11	15	22
20 - 29	12	7	157	40
30 - 39	17	3	87	10
40 - 69	35	28	159	27
>69	46	39	46	13
?			3	
totaal	122	91	467	122

Zwaargewonden in het Belgisch verkeer in 2006

Leeftijd	Voetganger	Fietser	Bestuurder Pers.auto	Passagier pers. auto
0-9	73	12		72
10 - 19	79	144	96	180
20 - 29	71	58	682	223
30 - 39	48	66	470	112
40 - 69	145	355	717	174
>69	133	125	127	64
?	1	2	24	122
totaal	550	762	2116	947

	Andere	Totaal
	3	19
	22	79
	66	282
	63	180
	95	344
	16	160
	2	5
	267	1 069

	Andere	Totaal
	11	168
	274	773
	377	1411
	343	1039
	586	1977
	36	485
	20	169
	1647	6022

Bron: BIVV dat zich steunt op gegevens van FOD Economische Zaken SA/SEI

Waar staat onze provincie dan op het vlak van verkeersongevallen? Vergelijkende cijfers zijn nogal schaars, we vinden ze voor 2006 bij de FOD-Economie¹⁵ en in het jaarverslag van het BIVV. Als we per ongeval het aantal inwoners vergelijken tussen Antwerpen, Vlaanderen, België en de andere provincies, scoort Antwerpen in vergelijking tot de Vlaamse provincies eerder zwak. Grotendeels is dit te verklaren door de verkeersdichtheid in en om Antwerpen en de 233,14 kilometer autoweg met veel ingewikkelde knooppunten, op- en afritten in de Provincie Antwerpen.

¹⁵ [193.191.210.44/downloads/accidents_prov2006_nl.xls](https://www.fod-economie.be/193.191.210.44/downloads/accidents_prov2006_nl.xls)

Ongevallen en slachtoffers in 2006 in Antwerpen, Vlaanderen en België

	Ongevallen	Doden 30 dagen	Zwaar gewonden	Bevolking op 1/7/2006
Vi. Brabant	4 345	80	549	1 047 626
België	49 171	1 069	7 027	10 541 893
Antwerpen	8 580	128	1362	1 694 475
Limburg	4 138	96	698	817 206
Vlaanderen	31 562	540	4 616	6 095 416
W.Vlaand.	6 541	126	915	1 142 949
O.Vlaand.	7 958	110	1 092	1 393 160

Bron: BIVV dat zich steunt op gegevens van FOD Economische Zaken SA/SEI

	Ongeval/ inwoners	Doden/ inwoners	Zw. gew. / inwoners
	241	13 095	1 908
	214	9861	1 500
	198	13 238	1 244
	197	8 512	1 171
	193	11 287	1 320
	175	9 071	1 249
	175	12 665	1 276

110 2.3 Arbeidsongevallen

In 2007 werden er in de privé-sector 184 717 arbeidsongevallen geregistreerd. Daarvan vonden er 163 928 plaats op de werkvloer zelf. 18,2% doet zich voor in de provincie Antwerpen. In de publieke sector telde men in 2006 41.843 arbeidsongevallen. Duidelijke stijgers vinden we terug bij uitzendwerk, jonge en nieuwe werknemers, in de bouwsector, ziekenhuizen, rusthuizen en beschutte werkplaatsen.

De Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) berekende dat er jaarlijks wereldwijd meer dan 270 miljoen arbeidsongevallen plaatsvinden.

Volgens Jukka Takala, directeur van het Europees Agentschap voor Veiligheid en Gezondheid op het werk, is de werkgever van bij aanvang belast met risicobeheer en preventie.

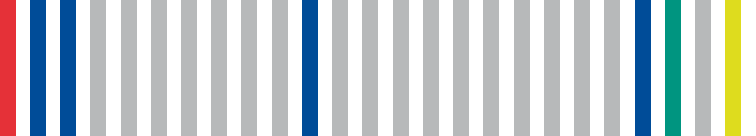
“Ethisch gezien blijft een goede gezondheid en veiligheid op het werk belangrijk, maar ook het economische aspect moet worden benadrukt. Een goede gezondheid en veiligheid

Arbeidsongevallen in België 1985 - 2007¹² in de privésector

Jaar	Arbeidsongevallen		Arbeidsongeschiktheid		
	Aantal	Zonder gevolg	Tijdelijk	Blijvend	Dood
1985	243 805	73 791	158 994	10 814	206
2007	163 928	68 272	82 498	13 062	96

¹² Cijfers van het Fonds voor arbeidsongevallen, website <http://www.fao.fgov.be>

¹³ De ongevallen op weg van en naar het werk blijven hier onbesproken. Zij vallen grotendeels samen met de verkeersongevallen.

betekent ook een goed bedrijf.(...) Preventie op het werk is namelijk geen geïsoleerde taak. Alle betrokken niveaus moeten hun eigen verantwoordelijkheid dragen en bijdragen tot een algemene verbetering van de werkomstandigheden¹⁶.”

III

Preventieadviseur bij BASF Antwerpen Raf Thierens, meent dat preventie van ongevallen start met de lessen die men moet trekken uit het onderzoek van ongevallen en belangrijke incidenten. Om dit te bereiken, moet er werk worden gemaakt van een belangrijke informatie-uitwisseling. Het gedrag van medewerkers is een aanzienlijke factor in het verder terugdringen van het aantal ongevallen. Daarom moet de werkgever een passende werkomgeving creëren.

Maar ook de medewerkers zelf hebben een duidelijke verantwoordelijkheid¹⁷.

Ongeval onderweg ¹³
20 161
20 789

¹⁶ Interview met Jukka Takala: *Een gezonde werkplek*, Gezondheidsnieuws, p. 17-21

¹⁷ Carte Blanche, Raf Thierens, preventieadviseur contractormanagement BASF: *Menselijk gedrag is te beïnvloeden*, februari 2009, jaargang 7, nr.2, p.22

112 2.4 Ongevallen thuis¹⁸ of in de privésfeer

Een kindje dat verdrinkt in een tuinvijver, de buurman die in het ziekenhuis belandt na een val van een ladder of een ongeval in de woning, een gezin dat omkomt in een woningbrand veroorzaakt door een oververhitte ketel of kinderen die met lucifers speelden: ongevallen in en om het huis zijn dodelijker dan alle criminele feiten en verkeersongevallen samen. Helaas werden er geen cijfers gevonden voor de provincie Antwerpen. Enkel Belgische cijfers zijn – bij benadering – bekend.

“Jaarlijks zijn naar schatting meer dan 220.000 Belgen, vooral vrouwen, het slachtoffer van een ongeval in de privé-sfeer waarbij de huisarts om verzorging gevraagd werd. Bij de mannen gebeuren deze vaak tijdens het klussen, bij de vrouwen tijdens huishoudelijk werk. Vallen is het meest frequente type van ongeval in de privé-sfeer bij bejaarden. Ongevallen in de privé-sfeer zijn een multifactorieel probleem; voorbeschikkende factoren

¹⁸ Ook hier doen we een beroep op de Afdeling Epidemiologie van het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid en hun studie, Morbiditat: *Morbiditeit: Actuele toestand van 1998*, website: www.iph.fgov.be

werden geregistreerd bij de meeste patiënten.

Meer dan 80% van de slachtoffers van de ongevallen in de privé-sfeer die bij de huisarts terecht kwamen, werden ambuland behandeld door de huisarts. Voor 17% van de ongevallen werd de patiënt door de huisarts naar een ziekenhuis doorverwezen. De helft van deze patiënten konden binnen de 48 uur het ziekenhuis verlaten.¹⁹

We zetten hier nog even de meest voorkomende oorzaken op een rij:

Aard van privé-ongevallen in 1996	%
Struikelen en uitglijden	27
Val	40
Penetratie vreemd voorwerp	12
Brandwonden	2
Andere (waaronder 12 CO-intoxicaties, 8 andere intoxicaties, 2 verstikkingen, 2 verdrinkingen, 1 elektrocutie en 111 niet gespecificeerd)	5
Totaal	100

¹⁹ We raadplegen daartoe DEVROEY D., VAN CASTEREN V., WALCKIERS D., *Ongevallen in de privé-sfeer waarbij de huisarts geraadpleegd wordt. Registratie door huisartsenpeilpraktijken in 1995 en 1996*. Let op, het werk betreft ongevallen aangemeld bij huisartsen bij uitsluiting van arbeids- en verkeersongevallen, schoolongevallen en sportongevallen in clubverband.

114 2.4.1 Vergiftiging

Het jaarrapport 2007²⁰ van het Antigifcentrum noteerde 44 376 gevallen van intoxicatie. In iets meer dan 10 % van de gevallen gaat het om 'vrijwillige' intoxicaties.

Kinderen zijn de kwetsbaarste groep: maar liefst 30% van de intoxicaties betreft kleuters tussen één en vier jaar.

Het overgrote deel doet zich voor binnen de 'veilige' omgeving van de woonst. Vooral geneesmiddelen (43 %) en huishoudproducten (28 %) zijn grote boosdoeners.

Het Antigifcentrum heeft geen gegevens over het uiteindelijke gevolg van de intoxicaties in 2007: "*Het ontbreken van een systematische opvolging van de ongevallen, gemeld aan het Antigifcentrum, maakt een globale schatting van de evolutie van de ongevallen niet mogelijk,*" aldus het jaarrapport. Het heeft wel weet van 12 intoxicaties met dodelijke afloop, 9 gevallen van zelfdoding, 2 slachtoffers van koolmonoxidevergiftiging (CO-vergiftiging) en een overlijden zonder gekende oorzaak.

²⁰ Website: <http://www.poisoncentre.be>

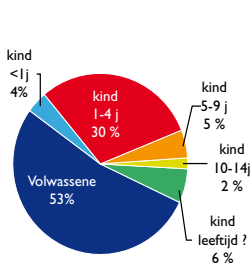
Aangemelde intoxicaties in Antigifcentrum in 2007

	Type blootstelling	Slachtoffers	%
Vrijwillig	Zelfdoding	4 696	10,6
	Crimineel	79	0,2
	Toxicomanie	236	0,5
	Andere vrijwillige intoxicatie	229	0,5
Onvrijwillig	Beroepsintoxicatie	500	1,1
	Pollutie lucht, bodem, water	71	0,2
	Bijverschijnselen	1 084	2,4
	Therapeutische vergissing	4 224	9,5
	Brand	19	0,1
	Andere toevallig (1)	28 218	63,6
	Onbepaalde intoxicatie	416	1,0
	Niet ingevuld	4 604	10,4
	Totaal	44 376	10,4

(1) Opvallend is dat het type blootstelling in de overgrote meerderheid van de gevallen niet benoemd en bijgevolg allicht onbekend is. Ook hier is een betere en meer gerichte registratie cruciaal voor een behoorlijk beleid.

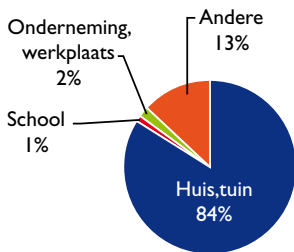
116 Grafiek 10: **Verdeling intoxicaties over kinderen/volwassenen**

Bron: Jaarrapport 2007 van het Antigifcentrum

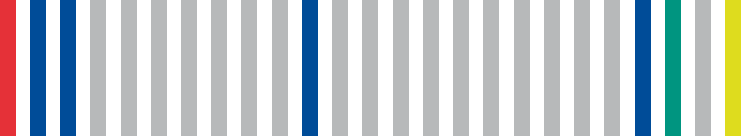
Grafiek 12: **Verdeling naar de plaats waar men werd geïntoxiceerd**

Bron: Jaarrapport 2007 van het Antigifcentrum

Op de website van verzekeraar Ethias lezen we in dat verband het volgende:

*"In 2002 telde het Antigifcentrum 613 gevallen van **kool monoxidevergiftiging** (CO-vergiftiging) met in totaal 1.302 slachtoffers, waarvan er **26 overleden**. Ondanks alle informatiecampagnes slaat CO nog altijd dodelijk toe, vooral bij*

jongeren. Bijna 75 % van de slachtoffers is immers jonger dan 40 jaar. Deze cijfers spreken boekdelen over de ernst van dit terugkerende probleem. Preventie is hier dan ook primordiaal. (...) Ongeveer de helft van de ongevallen is te wijten aan warmwatertoestellen en boilers. Ze doen zich vooral voor in de badkamer (44 %), een vaak kleine, slecht verluchte ruimte met een hoge vochtigheidsgraad, stuk voor stuk factoren die de stagnatie van het gas bevorderen.”²¹

2.4.2 Brandwonden

De 6 brandwondencentra in ons land registreren elk op hun manier over ongevallen die tot brandwonden hebben geleid. Deze registratie wordt echter niet gecoördineerd waardoor de gegevens niet compatibel zijn. Ze is zeer beperkt en onvoldoende om als basis te dienen voor een degelijk preventiebeleid²².

²¹ <http://www.ethias.be/nl>

²² *Studie over ongevallenstatistieken in de privé-sfeer, 2002, p. 64.*

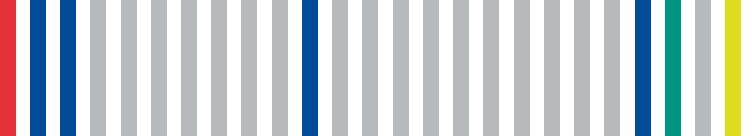
118 2.5 Beknopte synthese

We ronden de hoofdstukken criminaliteit, verkeer, arbeidsongevallen en ongevallen in de privésfeer af met een overzicht van uitwendige oorzaken van overlijdens in Vlaanderen:

Inwendige en uitwendige doodsoorzaken in Vlaanderen in 2007

Bron: Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid¹⁴

Alle doodsoorzaken	28 090	
Waarvan met uitwendige oorzaak		1914
↘ Waarvan vervoersongevallen		
↘ Waarvan vervoer te land		
Overige uitwendige oorzaak		
↘ Waarvan niet-intentioneel vallen		
↘ Suicide		
↘ Geweldpleging		
↘ Onbepaalde intenties		
↘ Complicaties medische en chirurgische zorg		
↘ Late gevolgen uitwendige oorzaken		
Totaal		

In Vlaanderen stierven in 2007 28 090 mensen, 119 26 176 (93,2 %) aan inwendige oorzaken, 1914 (6,8 %) aan uitwendige oorzaken. Suicide staat voor 2,4 % van de mortaliteit, verkeer voor 1,5 %. Het risico op een dodelijke verkeersongeval is niet twee keer zo hoog als op een dodelijke val. De grijze rubrieken staan samen grosso modo voor ongevallen in de privésfeer en staan voor 2,5 % van de overlijdens.

432	
	428
640	
	247
681	
30	
84	
32	
15	
1914	

120 2.6 Rampen

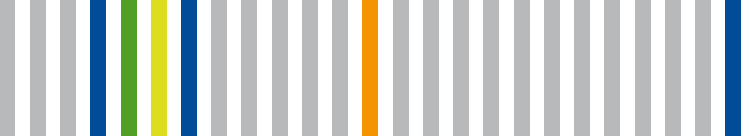
De provincie Antwerpen is een risicogebied voor rampen (Antwerpen telt het grootste aantal SEVESO-bedrijven van heel België). Een groot aandeel van de strategische infrastructuur (de haven, een kerncentrale, een belangrijke nucleaire zone...) ligt in of nabij de provincie Antwerpen. Toch valt het aantal rampen al bij al mee.

De volgende tabel bevat een gedetailleerd en volledig overzicht met betrekking tot de rampenfasen in de provincie Antwerpen van de afgelopen jaren.

Statistiek Rampenfases Provincie Antwerpen

121

	Fase 1	Fase 2	Fase3	Fase4
1998	2	2	1	0
1999	0	3	0	0
2000	5	5	0	0
2001	5	5	2	0
2002	3	8	0	0
2003	2	2	1	0
2004	5	5	1	0
2005	10	1	0	0
	Gemeentelijke fase	Provinciale fase	Federale fase	
2006	7	0	0	
2007	7	0	0	
2008	4	0	0	
2009	3	0	1	

122 De fasen 1 en 2 zijn met het KB betreffende de nood- en interventieplannen van 16/02/2006 vervangen door de 'gemeentelijke fase'. De fase 3 is thans vervangen door de 'provinciale fase'.

De provinciale fase (periode 1990 tot februari 2007)

1990	Treinongeval Ekeren
1996	Brand Kalmthoutse Heide
1998	Wateroverlast
2001	Brand Ravels
2001	Brand Meer
2003	Vogelgroep
2004	Broomongeval

Enkel provinciale coördinatie zonder afkondiging provinciale fase

1995	Switelbrand
1999	Dioxinecrisis
2007	Processierups

De federale fase

2009	A/H1N1
------	--------

B. Subjectieve (on)veiligheid

123

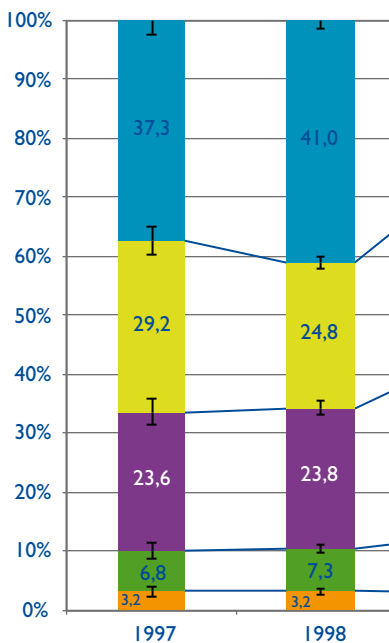
De subjectieve veiligheid valt niet te meten in feiten. Moeten we daarom onze toevlucht nemen tot een optelsom van het aantal vierkante centimeter berichtgeving in kranten over onveiligheid, vermenigvuldigd met het aantal verkochte exemplaren en de kijkcijfers? Met de lengte van de gesprekken die we met elkaar voeren over de gevaren die ons omringen? Met het aantal veiligheidsmaatregelen die we treffen: zoals het plaatsen van onder meer alarminstallaties of stalen deuren?

Met de Veiligheidsmonitor wordt sinds 1997 om de twee jaar onderzoek gevoerd naar het onveiligheidsgevoel en slachtofferschap in België. De Veiligheidsmonitor is één van de pijlers waarop de overheid en de politiediensten hun veiligheidsbeleid stoelen.

124 In 2000 en 2002 nam het aantal mensen dat zich steeds of vaak onveilig voelde tijdelijk toe²³. Dat is nu niet meer het geval. Verontrustend daarentegen is het krimpen van de groep burgers die zich nooit onveilig voelt.

bron: De Veiligheidsmonitor 2006 (betrouwbaarheidsinterval van 95 procent, Tabel: onv B.2.5.).

Onveiligheidsgevoelens tussen 1997

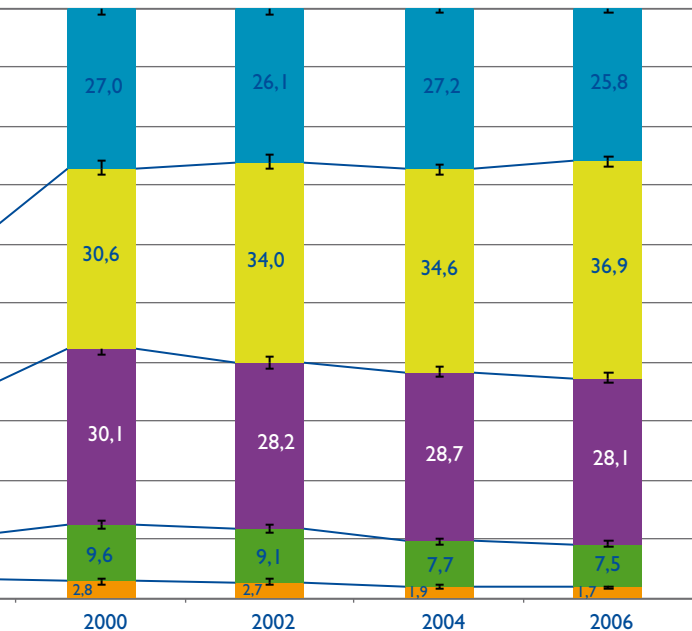

²³ VAN DEN BOGAERDE E., VAN DEN STEEN I., *Veiligheidsmonitor 2006, Analyse van de federale politie*. Uitzonderlijk werd er in 2008 geen 'Veiligheidsmonitor' uitgevoerd, wel in 2009 maar daarvan waren de resultaten niet gekend bij het redigeren van de openingsrede.

Fig: Het onveiligheidsgevoel. Vergelijking 1997, 1998, 2000, 2002, 2004 en 2006. Algemene vraag over het onveiligheidsgevoel: 'Gebeurt het dat u zich onveilig voelt? Is dit altijd, vaak, soms zelden of nooit?'

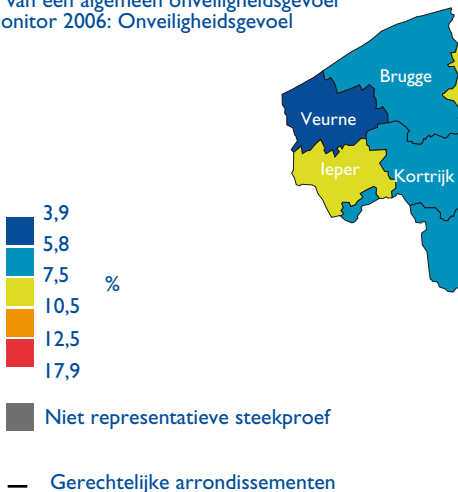
en 2006

■ nooit ■ zelden ■ soms ■ vaak ■ altijd

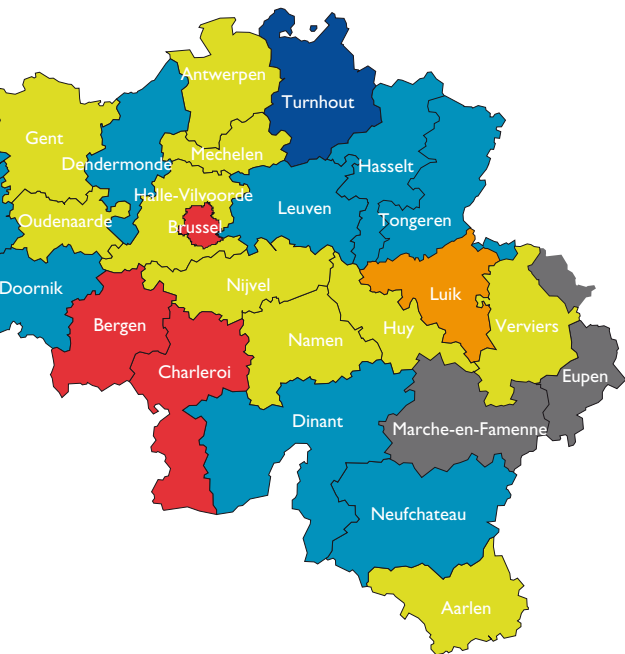
126 Vergelijken we het onveiligheidsgevoel tussen de gerechtelijke arrondissementen, dan valt op dat de arrondissementen Antwerpen en Mechelen gemiddeld scoren. In Turnhout en Veurne is men er veel geruster in.

Voorkomen van een algemeen onveiligheidsgevoel
Veiligheidsmonitor 2006: Onveiligheidsgevoel

Het betreft hier antwoorden 'altijd' en 'vaak' op de vraag "gebeurt het dat u zich onveilig voelt?"

Het landelijk gemiddelde is voorgesteld in het groen

128 Onveiligheidsgevoelens drukken zich onder meer uit in het vermijden van gevaar. In de Veiligheidsmonitor wordt dit gemeten aan de hand van 5 indicatoren. Het mijdingsgedrag neemt duidelijk af sinds 2002.

Onze provincie doet het volgens de Veiligheidsmonitor 2006 niet slecht.

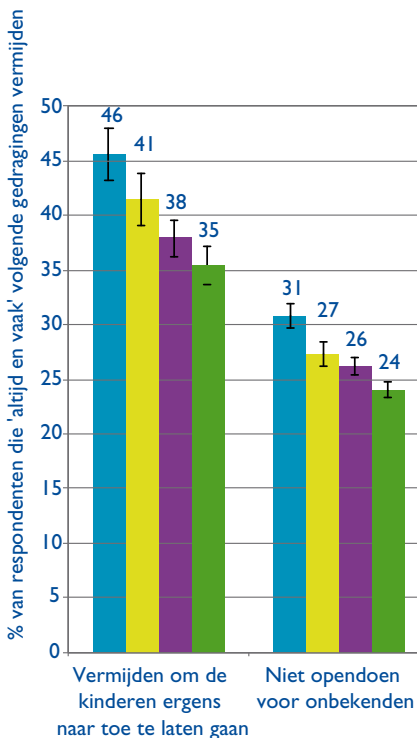
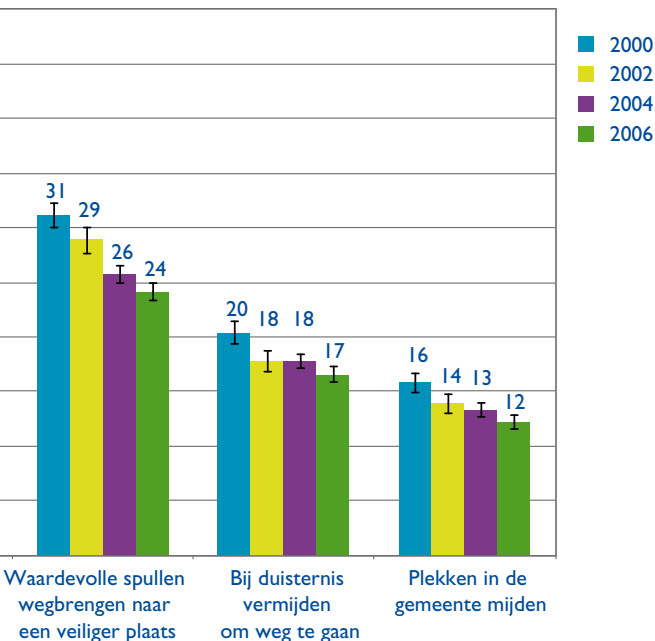
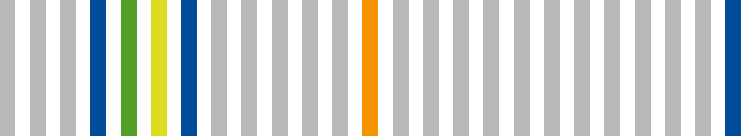

Fig.: Mijdingsgedrag. De grafiek herneemt enkel het antwoord 'altijd' en 'vaak' op de vijf vragen. Vergelijking 2000, 2002, 2004 en 2006. De jaren 1997 en 1998 werden niet opgenomen in de grafiek omdat de vragen toen anders gesteld werden. (betrouwbaarheidsinterval 95 procent, Tabel: C.1.).

130 Vrezen we dan helemaal niets? Toch wel. Acht fenomenen worden het vaakst aangehaald: overdreven snelheid in het verkeer; woninginbraak, agressief verkeersgedrag, rommel op straat, diefstal uit auto's, geluidsoverlast door verkeer, fietsdiefstal en autodiefstal. De respondenten schatten het risico op slachtofferschap door misdrijven in het verkeer terecht het hoogst in.

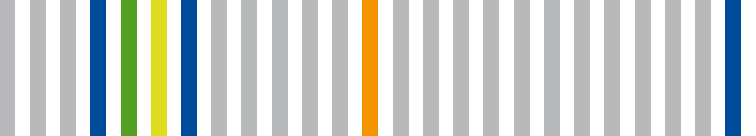
C. Conclusies bij de verkenning van de subjectieve en objectieve veiligheid in de provincie Antwerpen

131

Samengevat, onze provincie is in de Belgische context niet extreem onveilig en niet extreem veilig. Ook uit het jaarlijkse rapport over de Vlaamse Regionale Indicatoren (VRIND) blijkt dat we ons minder onveilig voelen. In 2008 bedroeg de onveiligheidsindex 3,32 in vergelijking tot 3,51 in 2000. Vrouwen, kinderen en laaggeschoolden voelen zich opmerkelijk onveilig. Maar ook bij die groepen daalt het onveiligheidsgevoel²⁴.

Wel moeten we het gevaar niet al te ver zoeken. Het dreigt namelijk vooral in de onmiddellijke omgeving: in en rond het huis (ongevallen maar ook intrafamiliaal geweld) en in het verkeer.

²⁴ De Standaard, *We voelen ons steeds minder onveilig*, donderdag 23/07/2009, 6.

132 Uiteraard moeten we zeer alert blijven voor een aantal harde feiten en cijfers, zoals het zeer groot aantal inbraken in onze provincie, het hardnekkig probleem van de fietsdiefstallen en het verloederen van onze leefomgeving door vandalisme en graffiti.

Elke mens telt en elke vermijdbaar overlijden is een mislukking.

In de volgende sectoren moeten we op relatief korte termijn vooruitgang boeken: 1. het verkeer dat jaarlijks nog steeds 128 levens kost in de provincie Antwerpen. Nog groter is het aantal mensen (170 personen) dat in de provincie Antwerpen jaarlijks uit het leven²⁵ stapt; 2. ongevallen in de privésfeer waarvan we het juiste cijfer voor de provincie niet eens precies kennen, in het bijzonder op het vlak van brandbestrijding en brandwonden²⁶; 3. (extreem) geweld waarvan we het aantal overleden of ernstig verwonde

²⁵ Bevolkingscijfers van Vlaanderen.

²⁶ O.m. met het track en trace pilootproject dat zal leiden tot een snellere uitruk van de brandweer naar de exacte plaats van een ramp of brand. Bovendien zullen brandweertuigen worden uitgerust met een camera en software zodat de eerste die toekomt automatisch foto's neemt van de brand en naar andere diensten kan doorsturen.

slachtoffers evenmin precies kennen. Het aantal geweldsdelicten ligt hoog maar wordt allicht schromelijk onderschat door een groot 'dark number' en dan vooral wat betreft verkrachtingen en intrafamiliaal geweld en 4. Woninginbraken.

Een belangrijke stimulans om daadwerkelijk vooruitgang te boeken – vele maatregelen en projecten zijn daarvoor voorhanden – zijn meetbare doelstellingen. Zo moet het haalbaar zijn om het aantal verkeersslachtoffers jaarlijks met minstens 10% te doen dalen; het aantal woninginbraken te halveren in een periode van 10 jaar; het aantal slachtoffers en ongevallen in huis in dezelfde periode met een derde te verminderen; het aantal geweldsmisdrijven te doen afnemen met 25%. Een benchmark tussen de steden en gemeenten – rekening houdend met de specificiteit ervan – zal eveneens een belangrijke stimulans zijn.

Hiertoe worden een aantal goede beleidsmaatregelen voorbereid. Vooreerst zullen we blijvend werk maken van goede technopreventieve maatregelen²⁷.

²⁷ Zie verder hoofdstuk III.

134 Voorts moet elke inbraak uitgebreid en nauwgezet worden geregistreerd.

Daartoe zal het provinciebestuur de politiekorpsen een uitgebreide checklist als hulpinstrument aanbieden. Het zal daarbij handig gebruik maken van de uitgebreide inbraak-brochure die de politiezone Rupel opstelde. De brochure bevat een exhaustieve checklist die garant staat voor een perfect proces-verbaal. Daarnaast bevat ze duidelijke informatie om nieuwe inbraken te voorkomen.

De Buurtinformatienetwerken die we technologisch verder zullen ondersteunen²⁸, worden best verder uitgebouwd.

Begin 2010 organiseren we een provinciale veiligheidsconferentie over intrafamiliaal geweld. Die moet meetbare en voelbare resultaten opleveren. Er zal worden ingegaan op volgende thema's: de mogelijkheden van interdisciplinair case-overleg, de link tussen alcohol- en/of drugsmisbruik en intrafamiliaal geweld, de link tussen getuigen- of slachtofferchap en (later) daderschap. Intrafamiliaal geweld is

²⁸ Het CrisisInformatieNet (CIN) laat m.n. toe om groepen mensen te verwittigen die betrokken zijn bij een ramp of crisis. Op die manier kunnen inwoners, winkeliers, kribbes, rusthuizen... snel op de hoogte worden gebracht in geval van wijkproblemen.

immers veelal een vicieuze cirkel die generaties lang levens verwoest²⁹. Volgens de Dienst voor Strafrechtelijke beleid "is er naast preventie en sensibilisering grote behoefte aan een eenvormige en multidisciplinaire strafrechtelijke aanpak en een adequate opvang voor daders en slachtoffers."³⁰ De vraag blijft of dit wel voldoende is. Allicht is er bovenal behoefte aan een multidisciplinaire aanpak tout court waar welzijn, medici, psychologen, politie en magistraten informatie uitwisselen en met een aanklappende aanpak bijdragen tot een veilige thuissituatie of tot de bescherming van de slachtoffers indien het eerste niet meer mogelijk is. Daarom ook verdienen initiatieven om een korte keten veiligheid te realiseren in het bijzonder voor kinderen die worden geconfronteerd met huiselijk geweld, alle steun.

Op het vlak van verkeersveiligheid is het alvast zo dat vooral de jongste jaren meer dan helft van de zwarte punten werden weggewerkt in de provincie Antwerpen. Het is cruciaal voor de verkeersveiligheid dat de nieuwe Vlaamse regering haar uitdrukkelijk engagement om het programma voor de wegwerking van de zwarte punten voort te zetten,

²⁹ Zie ook hoofdstuk II.

³⁰ Website van de Dienst voor het strafrechtelijk beleid, www.dsb-spc.be

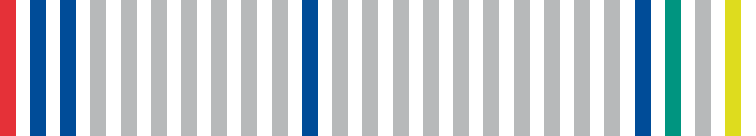

136 een geactualiseerde lijst van zwarte punten op te maken en deze definitief weg te werken, nakomt.

Een voorbeeld uit de Antwerpse Kempen illustreert dit. Zo wordt het verkeer op de kruispunten aan de op-en afritten 22 van de E34 te Lille in goede banen geleid dankzij de aanwezigheid van een 6-taksrotonde in noordelijke richting, en een 3-taksrotonde in zuidelijke richting³¹. Ook in Kalmthout-Wuustwezel maakt men van deze rotondes gebruik om de NI 17 te ontsluiten. In Mechelen en Geel bepalen nieuwe, conflictvrije verkeerslichten voortaan een vlotte verkeersdoorstroom op respectievelijk de oprit naar de E19 en de Westelijke Ring.

Voorts moeten we met z'n allen een vuist blijven maken tegen alcohol, druggebruik, overdreven snelheid, beperkte rijervaring en gebrekkig onderhoud van de auto omdat dit zal leiden tot minder doden en gewonden op de Antwerpse wegen. De provincie Antwerpen zal haar pioniersrol met de wekelijkse WODCA-actie blijven vervullen. Deze acties blijven immers hun nut bewijzen: in 2008 werden 160 464 controles uitgevoerd, waarvan 92 758 alcoholcontroles en

³¹ Agentschap Wegen en Verkeer, Studiedag 'Veilige wegen en kruispunten', 28/05/09.

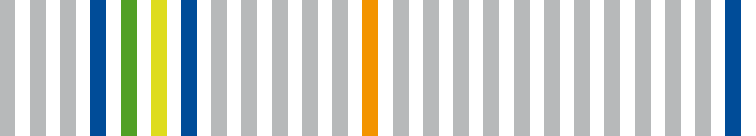

825 drugcontroles. Bovenal is het mijn bedoeling om nog meer in te zetten op veel meer drugcontroles met snelle en zeer bruikbare instrumenten.

137

Een goede zaak wat betreft de brandpreventie is alvast het Vlaams decreet van 9 mei houdende de beveiliging van woningen door optische rookmelders³², dat rookmelders verplicht maakt voor alle nieuwe woningen én voor woningen waaraan renovatiewerken worden uitgevoerd waarvoor een stedenbouwkundige vergunning vereist is. Bovendien voorziet het in de mogelijkheid voor de Vlaamse overheid om gratis rookmelders ter beschikking te stellen aan gemeenten, die ze – in het raam van een brandpreventiebeleid – kunnen laten plaatsen in de huurwoningen op hun grondgebied. Het spreekt voor zich dat ook alle sociale en bestaande woningen die niet onder het toepassingsgebied van het nieuwe decreet vallen, best zo snel als mogelijk worden uitgerust met optische rookmelders. Ook op dit vlak zou de provincie best een ondersteunende en stimulerende rol spelen.

³² B.S., 13 juni 2009.

138 Werken met meetbare doelstellingen veronderstelt vervolgens goede en betrouwbare statistieken en een betrouwbare 'nulmeting'.

Ook de drugsproblematiek bijvoorbeeld wordt niet adequaat gevat door de gerechtelijke statistieken. Uit het beschikbare cijfermateriaal valt niet op te maken hoeveel gebruikers fysiek of psychisch afhankelijk worden van hun 'genotsmiddel'. Ook hebben we geen enkel cijfermatig onderbouwd zicht op de samenhang tussen druggebruik en extreem geweld, noch op de samenhang met diefstallen en overlast.

Die vaststelling geldt trouwens algemeen: het is bepaald vreemd dat geen integraal (on)veiligheidsbeeld van onze provincie beschikbaar is. Er zijn wel cijfers. Maar die blinken doorgaans uit door gebrek aan systematiek. Bovendien leveren verschillende statistieken vaak uiteenlopende vaststellingen op, al is de vergelijkbaarheid niet steeds zeker. Een treffend voorbeeld: volgens de politieële databank werden er in de provincie in 2007 217 dossiers geopend voor moord & doodslag. Volgens het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid stierven er in dat jaar slechts 30 mensen ingevolge geweldpleging en dit in gans Vlaanderen.

Vandaar mijn oproepen aan de federale en Vlaamse overheid, het Provinciaal Veiligheidsinstituut, Campus Vesta, de politiediensten en de brandweer: investeer in onderlinge afspraken, in goede en betrouwbare, robuuste, onderling vergelijkbare en geactualiseerde Antwerpse statistieken in de verschillende domeinen van veiligheid en criminaliteit.

Dit gebrek aan goede en betrouwbare cijfers mag uiteraard geen alibi zijn om niets te doen³³. In afwachting daarvan moeten we uiteraard blijven investeren in een breed gedragen en diep verankerd, kwalitatief hoogstaand, effectief, integraal en inclusief veiligheidsbeleid.

Zonder enige aanspraak te willen maken op exhaustiviteit, tracht ik in het volgende hoofdstuk een kader te schetsen voor een zakelijk en resultaatgedreven veiligheidsbeleid. Tevens geef ik aan hoe de provincie en de gouverneur daartoe kunnen bijdragen.

³³ Dat blijkt trouwens uit het beperkt overzicht van de verschillende initiatieven en beleidsmaatregelen hierboven.

III

141

Veiligheid als samenlevingsproject

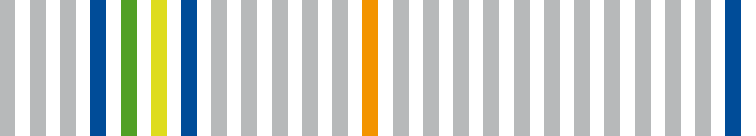
Over het belang van betrokken burgers, van veiligheid als kwaliteitseis in alle beleidsdomeinen én van performante, samenwerkende overheden en besturen.

stad Antwerpen / Brandweer

Uit de statistieken blijkt niet alleen dat er nood is aan breder, beleidsrelevant en beter ontsloten cijfermateriaal. Er valt ook nog veel winst te boeken op het vlak van veiligheid en risicobeperking. Zonder pretentie om volledig te zijn, behandel ik in grote lijnen een aantal voorwaarden waaraan een sterk veiligheidsbeleid mijns inziens zou moeten beantwoorden. Op een aantal domeinen zijn we nationaal, provinciaal of lokaal op goede weg. Op andere is nog veel winst te boeken, zeker in vergelijking tot het buitenland.

Achtereenvolgens zal ik het hebben over de noodzaak om goed te luisteren naar de bevolking over de problemen die zij ervaart, hoe zij die ervaart en over het nut om iedereen te responsabiliseren als het op meer veiligheid en beter samenleven aankomt. Verder ligt de focus op veiligheid als intrinsieke kwaliteit die proactief in elk maatschappelijk project, in elk overheidsbeleid moet worden ingebouwd en transparant in evenwicht moet worden gebracht met andere beleidsdoelstellingen of kwaliteitseisen. Het belang om in te zetten op integrale veiligheid, een keten (van preventie over bestraffing tot nazorg met de juiste instrumenten), die maar zo sterk is als de zwakste schakel is een volgend aandachtspunt. Daarbij zal ook de noodzaak

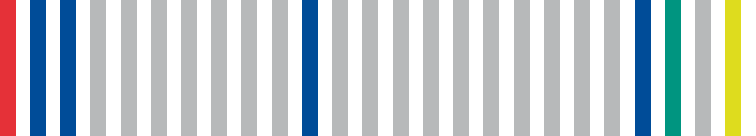

146 worden beklemtoond van meer consistentie en een goede samenwerking tussen overheden en diensten om juiste, gedeelde en haalbare doelstellingen te bereiken. Afsluiten zal ik doen met de opsomming van enkele sterke randvoorwaarden op het vlak van informatie-uitwisseling, informatiegestuurde en resultaatgedreven veiligheid...om dit alles waar te maken.

3.1 Luisteren naar mensen over onveiligheid en onveiligheidsgevoelens...naar een breed draagvlak en gedeelde verantwoordelijkheid voor meer veiligheid en beter samenleven.

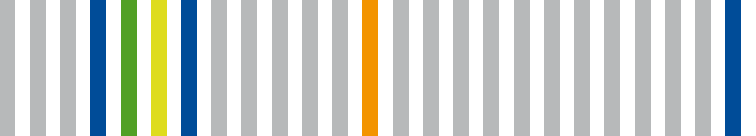
Voor een gerichte beleidsvoering is het van kapitaal belang om een zo goed, genuanceerd en objectief mogelijk zicht te hebben op onveiligheidsrisico's zoals met name de aard van de feiten, de plaats en de wijze waarop ze zich voordoen, het profiel van daders en slachtoffers... Een veiligheidsbeleid dat zich eenzijdig richt op onveiligheidsgevoelens veeleer dan op objectieve veiligheidsrisico's, is niet zonder gevaar¹. Niettemin is het minstens even belangrijk om te

¹ K. De Pauw en A. Heene, *Op weg naar lokale integrale veiligheid*, Brussel, Politeia, 2006, 86.

luisteren naar de verschillende opvattingen en verwachtingen die mensen hebben over risico's, onveiligheid en het veiligheidsbeleid. Door het systematisch beluisteren en betrekken van mensen bij het veiligheids- en politiebeleid, worden het inzicht in en het draagvlak voor dat beleid breder. Het is de beste basis voor een sterk tweesporenbeleid gericht op het beheersen van risico's en het bestrijden van criminaliteit enerzijds en op een warmere samenleving waarin mensen zich veiliger voelen anderzijds.

Ter illustratie haal ik graag het voorbeeld van de zogenaamde 'buurtcafés' aan zoals we die onder meer aantreffen in de politiezone Lier en de 'politiecafés' elders in het land waar burgers en politie samenkomen om te praten over de onveiligheid in een wijk en de werking van de politie. Het is goed dat de politie en burgers mekaar informeren en samen bespreken wat hen zorgen baart. Iedereen krijgt zo de mogelijkheid om uit eerste hand te vernemen hoe de politie omgaat met criminaliteitsfenomenen en onveiligheid. De politie mag zich in geen geval laten ontmoedigen door een te geringe participatie.

148 Tegelijk dragen zulke initiatieven bij tot een bewustmaking bij de bevolking: veiligheid is een taak van iedereen. Het is een collectief goed waarvoor iedereen zich kan en dus moet inzetten. Zonder afbreuk te doen aan het machts- en dwangmonopolie van de staat als onvervreemdbaar attribuut om haar kerntaak op het vlak van veiligheid, zekerheid en risicobeheersing waar te maken, wordt aan de samenleving een zeer belangrijk potentieel teruggegeven: de vaardigheid van sociale controle en het mekaar aanspreken op maatschappelijk ongewenst gedrag. Zo wordt een beroep gedaan op de alertheid van burgers voor én hun inzicht in de mogelijkheden om risico's te zien en er adequaat op te anticiperen². Mijns inziens moet een overheid immers uitgaan van de competentie van burgers om constructief en dus oplossingsgericht om te gaan met allerlei conflicten, voor zover dit geen onverantwoorde risico's inhoudt voor de alerte burger!

In 2006 publiceerde de Koning Boudewijnstichting het belangwekkend Algemeen Verslag *Luisteren naar mensen over onveiligheid. Over onveiligheidsgevoelens*. Het is het resultaat van een groot aantal luisterprocessen met diverse

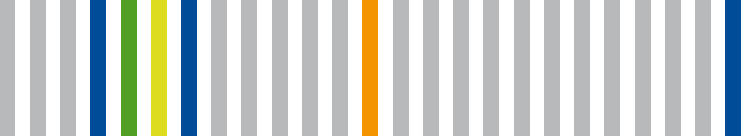
² Een prachtig voorbeeld is dat van het meisje van twaalf dat langs een drukke autoweg een niet begeleide peuter opmerkt en in veiligheid brengt, nadat die al een hele tijd alleen ronddoelde zonder dat iemand ingreep.

groepen. Hiervoor selecteerde de stichting 34 verschillende maatschappelijke contexten (jongeren op school, jongeren in verloederde buurten, ouderen in sociale wijken, inwoners van rustige residentiële wijken, pendelaars, slachtoffers van geweld in het gezin...). Daarnaast organiseerde ze rondtafelgesprekken waarop experts uit de praktijk en ervaringsdeskundigen van gedachten wisselden over het thema³. Voorts maakte de Koning Boudewijnstichting gericht gebruik van de resultaten van de *Veiligheidsmonitor* die om de twee jaar wordt georganiseerd. Volgende conclusies uit de studie zijn alvast het parafraseren waard.

Het begrip 'veiligheid' is niet eenduidig. Het dekt een verscheidenheid aan betekenissen en interpretaties. Voor veel mensen is veiligheid een onderdeel van leefbaarheid en leefkwaliteit⁴. Zij associëren veiligheid met netheid, goede woningen, goed georganiseerd en rustig verkeer, voldoende en overzichtelijke open ruimte en groen, de afwezigheid van leegstand, van lawaai, van vandalisme, van graffiti...

³ In dezelfde periode ondersteunde de Koning Boudewijnstichting zo'n honderd projecten en realisaties die een concrete bijdrage leveren aan het bestrijden van onveiligheid en onveiligheidsgevoelens, Koning Boudewijnstichting, o.c., 212-214.

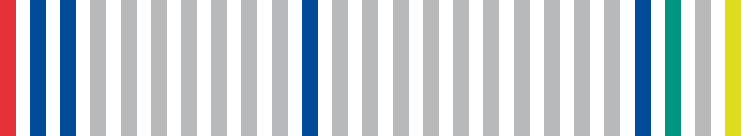
⁴ Koning Boudewijnstichting, o.c., 188-190.

150 Kortom, wanneer de omgeving er verloederd bijligt, voelen mensen zich veel minder op hun gemak. Actieve buurtverfraaiing en de strijd tegen leegstand die veel lokale besturen en Vlaanderen voeren, is erg wijs vanuit het veiligheids oogpunt. Ook projecten als 'bovenwinkelwonen' dragen bij tot een aangename en veiligere leefomgeving. Fenomenen zoals te snel of agressief verkeer, inbraken in woningen en andere diefstallen en overlast wegens lawaaihinder en vandalisme blijven traditioneel de belangrijkste oorzaken van onveiligheids(gevoelens). Werken aan veiligheid impliceert met andere woorden ook inzetten op veilig verkeer en een betere leefomgeving.

Gevoelens van onveiligheid leven veel sterker bij kwetsbare mensen, zoals vrouwen en ouderen. Dat ze volgens de statistieken minder vaak slachtoffer worden van een misdrijf is volstrekt irrelevant. Wie weet dat hij/zij zich minder makkelijk kan verweren of beseft dat de gevolgen ernstiger zijn wanneer hem of haar iets overkomt, is begrijpelijkerwijs én terecht angstiger. Hoe kwetsbaarder, hoe alerter!

Tot slot is er ook een sterke link tussen financiële en sociale zekerheid en het veiligheidsgevoel. Wie werkt, niet hoeft te vrezen voor zijn inkomen en/of materieel onafhankelijk is en

bovendien het geluk kent van een stabiele familiale context voelt zich sterker waardoor hij/zij allicht minder angstig is voor reële of imaginaire risico's.

151

Behalve deze – gekende – vaststellingen zijn ook enkele van de vele krachtlijnen uit het 'luisterrapport' de moeite van het citeren én realiseren waard.

3.1.1 Voldoende meld- en aanspreekpunten

Realiseer voldoende meld- en aanspreekpunten die burgers al dan niet online de gelegenheid bieden om (on)veiligheidsproblemen te signaleren. Zeker op of bij plaatsen waar dagelijks erg veel volk passeert, is een toegankelijke al dan niet mobiele politiepost aangewezen. Ook de mogelijkheid om delicten digitaal aan te geven, wordt best uitgebreid tot de hele provincie. Zo verlaagt de drempel om aangifte te doen en kunnen slachtoffers ten minste ergens terecht met hun probleem. Het spreekt voor zich dat mensen die zich aanmelden met hun problemen ernstig moeten worden genomen en geenszins met een kluitje in het riet mogen worden gestuurd wanneer ze aangifte willen doen van een (fiets)diefstal, (poging) tot inbraak... Dergelijke contacten bieden de politionele en/of politieke overheid kansen om te

152 wijzen op preventie of beleidsprioriteiten én om hun kennis over het brede onveiligheidsvraagstuk verder te verfijnen.

3.1.2 Kwaliteitsvolle, accurate, juiste en bevattelijke informatie.

Heel veel mensen zijn niet of nauwelijks op de hoogte van de inspanningen die al worden geleverd om de veiligheid te verbeteren en de onveiligheidsgevoelens te verminderen. Een dergelijk vacuüm geeft ruimte aan desinformatie of voedt het vermoeden dat er niets wordt gedaan. Het is nochtans van essentieel belang dat mensen weten wat ze van welke instantie mogen verwachten, welke beleidskeuzes worden gemaakt en waarom... Wanneer blijft een arrestant aangehouden en wanneer niet? Waarvoor kan je bij het parket terecht? Wat is de taak van de wijkagent? Wie is mijn wijkagent? Het antwoord op dergelijke vragen zou makkelijk toegankelijk of gekend moeten zijn voor eenieder. Dat het jeugdparket van Antwerpen met een groot aantal schoolinstellingen alvast protocolakkoorden heeft gesloten om de rol van alle betrokkenen te verduidelijken inzake criminaliteit op school, verdient navolging.

3.1.3 Een partnership met en empowerment van de bevolking.

Ga uit van de **kracht van mensen** ter versterking van de macht van de overheid: een groter appél op **zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid** van eenieder is moeilijk denkbaar. Wie van deze krachtlijn een karikatuur maakt, door ze te hertalen als 'oog om oog, tand om tand' of 'ieder voor zich' of door er (moedwillig) een opdracht in te lezen zodat de overheid haar kerntaak kan ontlopen door mensen 'op te zadelen' met de handhaving van de openbare orde in de eigen omgeving, ontzegt de samenleving een bijzonder sterke hefboom voor meer veiligheid en beter samenleven. Immers, een gerichte versterking van goed omkaderde sociale zelfredzaamheid leidt tot grotere solidariteit en tot een maatschappelijk weefsel waarin wederzijdse hulp weer echt een plaats krijgt. De nadruk op zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid binnen een veilig raam geldt a fortiori voor problemen en conflicten binnen de eigen levenssfeer:

Ik kom wat dat betreft nog eens terug op de zeer waardevolle benadering van organisaties die voor hun echte empowermentgedreven hulpverlening aan gezinnen niet vertrekken vanuit de slachtoffercultuur, maar wel vanuit een

154 aantal vaak confronterende verantwoordelijkheids-vragen: *“Wat kan ik? Wat is mijn droom en hoe kan ik die verwezenlijken of toch al een eind weg in die richting geraken? Wat moeten mijn gezin en ik daar dag in dag uit voor doen? En, hoe kan ik een geweldloze, veilige en stimulerende thuis creëren voor mijn kinderen⁵?”* Deze wetenschappelijk onderbouwde methode vullen ze aan met een scherp pleidooi en inzet voor een kwaliteitsvolle veiligheid in het bijzonder voor kinderen in crisissituaties.

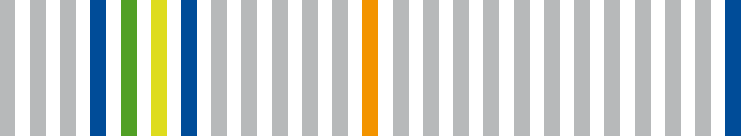
De idee van de verantwoordelijkheid verscherpt bovendien het besef dat het iets uitmaakt dat we er zijn, wie we zijn en wat we doen. Het is een teruggave of verovering van zelfrespect. Slechts wie zichzelf kan respecteren en ziet als uniek, kan en zal die waarde ook in de andere erkennen en zien. De andere is dan niet langer een ‘iets’ dat de bevrediging van behoeften hier en nu desgevallend in de weg staat, maar een te respecteren ‘persoon’. Wie daarvan is doordrongen zal minder snel onder invloed van drugs of alcohol roekeloos door straten scheuren of op een andere geweldadige manier een medemens van het leven beroven.

⁵ Zie C. Berx, *Grootse ambities... maken sterke(re) mensen*, Antwerpen, 2008, 17.

Eigen verantwoordelijkheid opnemen kan er bovendien toe bijdragen dat mensen ervaren dat zij wel degelijk iets kunnen doen aan hun omgeving. De persoonlijke voldoening die gepaard gaat met een verbetering van de eigen leefomgeving, maakt meteen komaf met het gevoel van machteloosheid niets te kunnen doen aan wat misloopt.

Een sterker sociaal weefsel en een breed verantwoordelijkheidsgevoel voor de eigen leefgemeenschap doorbreken bovendien de anonimiteit, want ze veronderstellen samenwerking. En samenwerking draagt bij tot een sterke sociale cohesie: hoe beter men elkaar kent, hoe meer men elkaar respecteert. Het spreekt voor zich dat het verenigingsleven hier een grote rol kan spelen. Net zoals het evenzeer voor zich spreekt dat niet alle problemen kunnen worden opgelost door meer hartelijkheid, betrokkenheid of samenwerking tussen buurtbewoners of door een dynamisch verenigingsleven. Een warmere samenleving die zweert bij geweldloosheid werkt wel preventief, maar kan een snelle en aangepaste bestraffing nooit vervangen. Er zullen immers altijd delinquenten zijn. Liefst uiteraard zo weinig mogelijk en met zo weinig mogelijk gevolgen voor anderen. Wel ontbreekt het nog te zeer aan een debat en concrete besluitvorming over de omvang van de eigen

156 verantwoordelijkheid van burgers⁶. Verwijzen naar de mate van eigen verantwoordelijkheid is nu eenmaal makkelijker dan er concreet inhoud aan te geven. Naast een positieve bijdrage aan een cultuur van zelfcontrole, respect en vrijheid in verantwoordelijkheid, kunnen mensen werken aan technopreventie, hartelijker omgangsvormen en betere sociale controle. Dat veronderstelt dat ze zich meer bewust worden van de verschillende mogelijkheden om passend in te spelen op wat in de omgeving gebeurt. Burgers en bedrijven moeten bovendien de mogelijkheid hebben om – al dan niet binnen gestructureerde verbanden als BuurtInformatie- of Winkel InformatieNetwerken – informatie die relevant is op het vlak van veiligheid over te dragen aan degenen die formele verantwoordelijkheid dragen voor veiligheidszorg. Ook gezond verstand werkt: geld hoort thuis op de bank, dure juwelen in de kluis en een ladder laat je niet achter in de tuin. Ook op het vlak van civiele veiligheid⁷ kan juist en koelbloedig handelen door burgers hét verschil maken: een brevet EHBO, beschikken

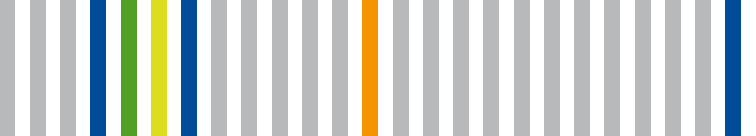
⁶ E.R. Muller, “Toekomst, veiligheid en veiligheidszorg”, in *Veiligheid. Studies over inhoud, organisatie en maatregelen*, o.c., 786-787.

⁷ I. Helsloot, B. van 't Padje en R. Beerens, “Burgers en crisisbeheersing”, in *Crisis. Studies over crisisbeheersing*, o.c., 453-480.

over – op een veilige plaats bewaarde – voorraad kaarsjes en lucifers. Door grotere zelfredzaamheid helpt de burger de overheid te helpen. Een sterk voorbeeld: in alle wagens van de politie van Berlaar-Nijlen ligt een defibrillator. Alle medewerkers kunnen ermee overweg, zodat de politie indien nodig het leven van een medeburger kan redden, weliswaar niet als ‘wetsdienaar’ maar als zelfredzaam burger. Tot hier enkele, met commentaar en suggesties aangevulde, krachtlijnen uit het Luisterrapport van de Koning Boudevijnstichting.

3.1.4 Politie en gerecht moeten nog beter hun werk verrichten

Politie en gerecht moeten nog beter hun werk verrichten, aldus de deelnemers aan de luisterprocessen. Iedereen onderkent – gelukkig – de wezenlijke functie van een **efficiënte en goed presterende ordehandhaving, rechtshandhaving en strafuitvoering** (politie, parket, rechtbanken en strafuitvoering) waarop de burger moet kunnen rekenen. Burgers blijven mobiliseren en motiveren om bij te dragen tot een veiliger samenleving, zal maar (blijven) lukken als de overheid erin slaagt haar eigen kerntaak op het vlak van veiligheid, zekerheid en de strijd tegen criminaliteit en overlast, waar te maken.

158 **3.2 Veiligheid: een van bij de aanvang in te bouwen intrinsieke beleidskwaliteit⁸.**

Kan je vandaag spreken over kwaliteitsvol wonen, zonder te spreken over veilig wonen? Van goede gezondheidszorg, zonder het te hebben over veilige gezondheidszorg? Van kwaliteitsvol onderwijs, zonder ook oog te hebben voor veiligheid op school? Van mobiliteit, zonder volgehouden inspanningen voor verkeersveiligheid? Dat goed werk een sterk en blijvend waar te maken engagement impliceert voor veiligheid op het werk, is gelukkig al lang een verworvenheid.

Goed wonen, is veilig wonen⁹.

Eerder is al aangegeven dat veel mensen veiligheid associëren met goed wonen, leefbaarheid en leefkwaliteit.

⁸ S. Pleysier, "Integrale veiligheid als dogma? Grenzen aan het heersende veiligheidsdiscours", *Tijdschrift voor veiligheid*, 2008, 34-46; L. De Witte, o.c., p. 8 en 47 e.v.

⁹ L. De Witte, o.c., p. 87 e.v.

Als je kijkt naar het aantal inbraken, maar ook naar het aantal doden en gewonden door brand of ongevallen thuis, zou veiligheid een evidente kwaliteit van het huisvestings- en woonbeleid moeten zijn.

Een bijzonder belangrijke stap in de goede richting is het Vlaams decreet van 8 mei 2009 volgens hetwelk alle nieuwe en gerenoveerde woningen moeten worden uitgerust met correct geïnstalleerde rookmelders¹⁰. De regering kan bovendien beslissen om dergelijke rookmelders ter beschikking te stellen van de gemeenten. Maar, om ongevallen en brand in huis te voorkomen en/of te bestrijden is meer nodig. Veel Nederlandse gemeenten beschikken over een makkelijk toegankelijke controlelijst 'brandveiligheid woningen'¹¹, aan de hand waarvan iedereen de eigen woning kan screenen op brandveiligheid.

¹⁰ Decreet 8 mei 2009 houdende de beveiliging van woningen door optische rookmelders, B.S., 25 juni 2009; zie eerder in hoofdstuk II.

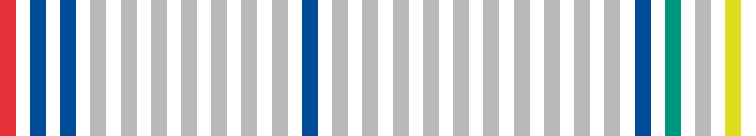
¹¹ De controlelijst brandveiligheid in woningen Drenthe is te vinden via: www.hetccv.nl

160 Een geïntegreerd advies over veiligheid in huis heeft best ook betrekking op:

- het belang van een branddeken, een stevige dweil of een niet-vervallen brandblusapparaat om een beginnende brand te doven.
- een goede plaatsing en technische controle van waterverwarmers en kachels om CO- vergiftiging te voorkomen.
- goed sluitende mengkranen met een begrenzing van temperatuur ter voorkoming van brandwonden door te heet water en verdrinking. Vooral voor kleine kinderen is dat van groot belang.
- veiligheidsslotjes op de ramen en (keuken)deuren, zodat kleine kinderen ze niet kunnen openen.
- maatregelen ter voorkoming of beperking van de gevolgen van valpartijen. Met een twee jaar durende campagne “vallen” tracht het Provinciaal Veiligheidsinstituut Antwerpen vooral ouderen te sensibiliseren rond dit thema.

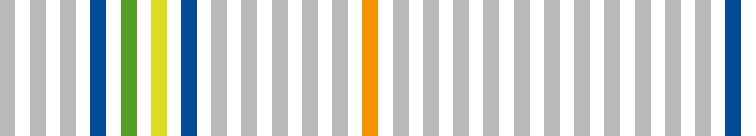
Ook op het vlak van inbraakbeveiliging via technopreventie valt nog veel winst te boeken. Inbrekers kiezen immers steeds de weg van de minste weerstand (slecht beveiligde of openstaande ramen en deuren) en vermijden lawaai

(alarmen, honden, ramen en deuren waarvoor ze de grote middelen moeten bovenhalen om ze te forceren). Kortom, alle maatregelen waardoor de tijd langer of de inspanningen groter worden om een huis binnen te geraken, verkleinen de kans op een 'succesvolle' inbraak. Een onderzoek door de KUL in opdracht van de gouverneur van Vlaams-Brabant dat inmiddels tot heel Vlaanderen is uitgebreid¹² toonde alvast aan dat goed beveiligde woningen stand houden. Woningen waar technopreventief advies werd opgevolgd, kennen verhoudingsgewijs minder inbraken en meer mislukte pogingen¹³. De angst voor een inbraak verminderde voor zeven op tien mensen door het nemen van beveiligingsmaatregelen na technopreventief advies.

¹² *Onderzoeksrapport tevredenheid en effectiviteit van technopreventief advies*, Advies in opdracht van de Directie Lokale Integratie Veiligheid. Algemene Directie Veiligheid en Preventie. Fod Binnenlandse Zaken, Leen Symons (Wetenschappelijk medewerkster), oktober 2008, J. Deklerck, Hoofdpromotor. Bijzonder interessant zijn de vele aanbevelingen om het bereik van het technopreventief advies te verbeteren (p. 148 e.v.).

¹³ Wel is er een aanpassing van de politiestatistiek nodig. Ten onrechte wordt "inbraakpoging" al te vaak zo opgevat dat inbrekers weliswaar binnen zijn geraakt, maar niets hebben meegenomen en/of onverrichter zaken zijn moeten vluchten. Alleen een mislukte poging om het huis binnen te raken of te betreden mag worden gekwalificeerd als een "inbraakpoging". Zodra de woning effectief betreden is, is er sprake van een "inbraak" ongeacht of er wel of geen buit is (Onderzoeksrapport, o.c., 129).

162 Ook in Nederland en Duitsland¹⁴ is men daar helemaal van overtuigd. “95% minder kans op een inbraak door het politiekeurmerk “Veilig Wonen” is de uitdaging die de Nederlandse politie kennelijk met succes aangaat¹⁵”. Dergelijke cijfers snoeren de mond van sceptici van technopreventieve maatregelen. Technopreventie zou volgens hen enkel een vals gevoel van veiligheid geven en leiden tot een verplaatsing van het probleem¹⁶. Er is geen sprake van een vals gevoel van veiligheid als er correcte informatie wordt verstrekt over de finaliteit en het effect van technopreventie: de weerstand opdrijven om een woning binnen te geraken, met als finaal doel dat een inbreker van zijn poging afziet of ze staakt. Op het bezwaar van een mogelijke verplaatsing van de problemen is het enige juiste antwoord volgens mij: meer en veralgemeende technopreventie¹⁷!

¹⁴ www.einbruchschutz.polizei-beratung.de

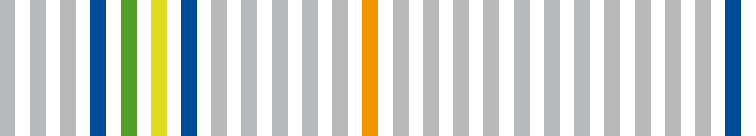
¹⁵ www.hetcv.nl via trefwoord “inbraak” en doorklikken op “voorkomen inbraak”.

¹⁶ S. Pleysier, “Inbraakpreventie en onveiligheidsgevoelens”, *Het Politiejournaal*, 2008, p.25-27.

¹⁷ L.Smit en H.Van Hoof, “Technische veiligheidsmaatregelen” in *Veiligheid. Studies over inhoud, organisatie en maatregelen*, o.c., 695-709,

Kortom, argumenten genoeg om basisvoorschriften inzake veiligheid op te nemen in bouwverordeningen en te kiezen voor een integraal veiligheidsadvies dat zowel betrekking heeft op brand, braak en ongevallen. Wat betreft inbraakbeveiliging, wijzen onder meer de gemeente Schelle en de politiezone Grens ons de weg: geen bouwvergunning zonder (gratis) technopreventief advies. Het vermijdt veel beveiligingskosten achteraf. Om het woningbestand versneld te screenen, zijn allicht meer mensen nodig: meer technopreventieve adviseurs die bijvoorbeeld met goed opgeleide vrijwilligers op pad gaan om adviezen te geven.

Technopreventief advies kan ook collectief worden gegeven bijvoorbeeld op wijkvergaderingen. Zo kunnen burens mekaar meteen ook beter leren kennen en wie weet zelfs afspraken maken over vakantietoezicht en wederzijdse verwittiging wanneer iets verdachts wordt opgemerkt. Na ad random controle van hun beveiligingswerk door technopreventieve adviseurs moeten ook aannemers een kwaliteitslabel kunnen verwerven en gebruiken. Om de uitvoering van de voorgestelde technopreventieve maatregelen ook effectief te verzekeren, helpen premies en sensibiliseringsacties. Veelal zou het vooruitzicht op een sterk verminderde kans om slachtoffer te worden van een inbraak een sterke stimulans moeten zijn om de adviezen

164 niet in de wind te slaan. Zodra het draagvlak groot genoeg is om dergelijke voorschriften over basisveiligheid op te nemen in stedenbouwkundige verordeningen, kunnen ze ook effectief worden opgelegd.

Het spreekt voor zich dat vooral ook alle sociale woningen aan dezelfde standaarden op vlak van brand-, braak- en ongevalveiligheid moeten voldoen.

Zeker nu alle mogelijkheden, maatregelen, projecten en expertise voorhanden zijn om woningen echt veiliger te maken en de woonkwaliteit substantieel te verbeteren, ligt het aantal woninginbraken en ongevallen in huis onaanvaardbaar hoog. Een meetbare doelstelling is allicht de beste stimulans om iedereen werk te laten maken van een veilig huis. Een halvering van het aantal inbraken én van het aantal ongevallen tegen 2020 moet haalbaar zijn¹⁸. Beter mag!

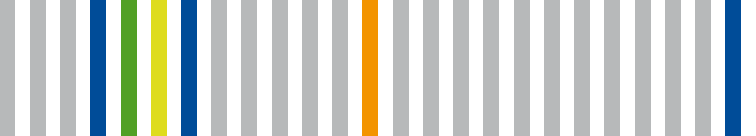
Voor tal van andere beleidsdomeinen (migratie en inburgering, onderwijs, economie, werken, mobiliteit, milieu, welzijn, gezondheidszorg, toerisme, sport en recreatie...)

¹⁸ Zie ook eerder in hoofdstuk II.

kan mutatis mutandis een analoge oefening worden uitgewerkt. De kernboodschap is dat veiligheid steeds als een essentieel aspect en kwaliteitsvereiste van het specifieke beleids(domein) moet worden opgenomen. Veiligheid is niet exogeen. Het mag geen externe voorziening zijn die nadien van buitenaf moet worden toegevoegd of bijgeleverd. Veiligheid is geen doel op zich, maar een intrinsieke kwaliteit van elk beleid en van de werking van elke voorziening of dienst¹⁹. Voor een beleid gestoeld op strategische doelstellingen wordt het bereiken van een vooropgesteld veiligheidsniveau één van de fundamentele doelstellingen naast andere. Bij elk plan, project of beleidsmaatregel hoort een veiligheidseffectenrapport²⁰, onder de vorm van een bezinningsmoment en afstemming tussen alle betrokken partijen. Een dergelijke inclusieve benadering zou de huiver voor of zelfs achterdocht ten aanzien van veiligheid als beleidsdoelstelling waarmee ondermeer de welzijnssector

¹⁹ S. Pleysier, “‘Integrale veiligheid’ als dogma? Grenzen aan het heersende veiligheidsdiscours”, *Tijdschrift voor veiligheid*, 2008, 42. Goed wonen is minstens ook veilig wonen; goed onderwijs is maar mogelijk als het ook veilig is op en rond de school; vlot verkeer veronderstelt veilig verkeer; een emanciperend welzijnsbeleid impliceert veiligheid voor hulpverleners en klanten.

²⁰ Dat geldt uiteraard ook voor (grote) infrastructuurwerken. Bij een keuze tussen alternatieven moeten vergelijkbare kwalitatief hoogstaande en gevalideerde veiligheidseffectenrapporten voorhanden zijn.

166 kampt, moeten wegnemen. De welzijnssector wordt immers niet aangezien als een instrument in de strijd voor veiligheid, maar veiligheid en het welzijn van medewerkers, cliënten, betrokkenen en samenleving als één van de voorwaarden en doelstellingen van een emanciperend welzijnsbeleid. De beleidsdoelstellingen staan met andere woorden niet haaks op mekaar, maar kunnen en moeten mekaar versterken.

3.3 Integrale veiligheid... het belang van een veiligheidsketen met sterke schakels.

3.3.1 Inleiding

'**Integrale veiligheid**' is een concept dat erin bestaat criminaliteit, overlast, verkeersveiligheid en rampen in al hun aspecten vanuit een zo breed mogelijke context te benaderen. De kerngedachte hierbij is de permanente aandacht voor zowel preventie, snelle en aangepaste bestraffing als de opvolging van daders en slachtoffers'', aldus de Kadernota Integrale veiligheid, 2004. Integrale veiligheid is vooral het resultaat van een hele veiligheidsketen²¹. Een integraal

²¹ K. De Pauw en A. Heene, o.c., 33.

veiligheidsbeleid streeft naar een allesomvattende aanpak die verband houdt met alle factoren die de veiligheid kunnen bedreigen of bevorderen. Kortom, in een goed integraal veiligheidsbeleid sluiten preventie, bestraffing en nazorg naadloos op mekaar aan. Het spreekt voor zich – al wordt het in de literatuur amper geëxpliciteerd – dat niet enkel de aansluiting naadloos moet zijn, maar ook de intrinsieke kwaliteit van elk van de schakels van de veiligheidsketen.

Elke schakel op zich moet een resultaatgedreven ambitieuze beleidscyclus waarmaken, die vertrekt van een goede omgevingsanalyse of probleemverkenning van de – per hypothese onveilige – situatie. Vervolgens volgt daaruit een doordachte beleidsbepaling met een duidelijke prioriteitenlijst én strategische en operationele (SMART²²-geformuleerde) doelstellingen en actieplannen aangevuld met relevante indicatoren. Daarop volgt de effectieve en zorgvuldige uitvoering en opvolging van de actieplannen en projecten: het systematisch juist inzetten van mensen en middelen in functie van de omstandigheden en de te bereiken resultaten. Aan de hand van een periodieke evaluatie van de behaalde resultaten kan rekening houdend met wijzigende omstandigheden het

²² S(pecifiek), M(eetbaar), A(anvaard(baar)), R(ealistisch), T(ijdsgebonden).

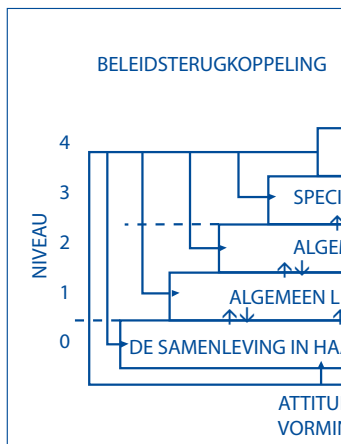
168 beleid desgevallend worden bijgestuurd. Na het doorlopen van het proces, kan een nieuwe beleidscyclus aanvatten.

3.3.2 Integrale veiligheid en criminaliteit.

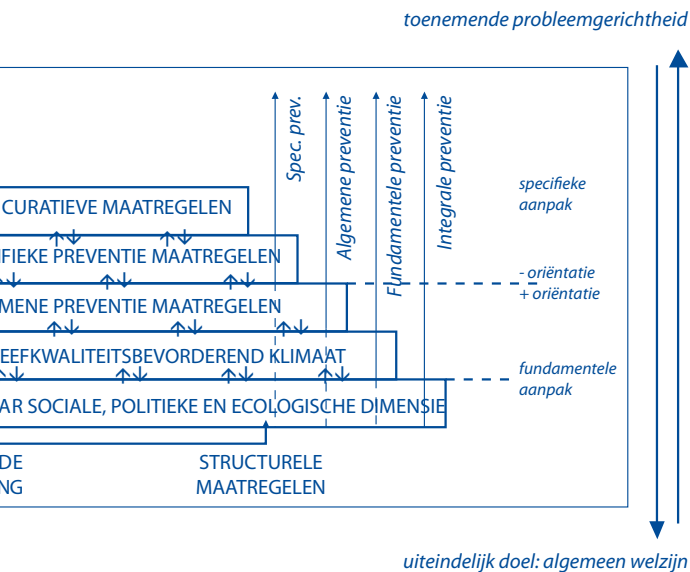
3.3.2.a Preventie

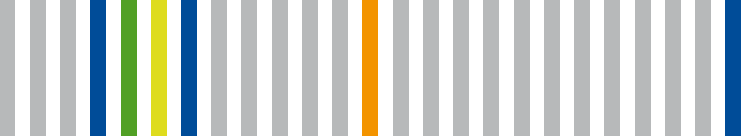
Wat **preventie** betreft, bouw ik graag voort op de preventiepiramide die Johan Deklerck uitwerkte²³.

Bron J. Deklerck, 2006
Uiteindelijk doel: algemeen welzijn

²³ J. Deklerck, "Onveiligheid integraal aanpakken: de 'preventiepiramide'", *Tijdschrift voor veiligheid*, 2008, 19-37.

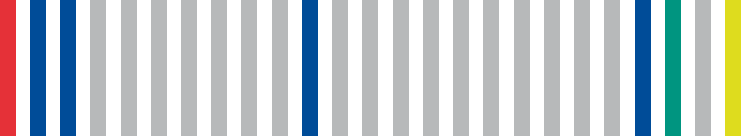
170 De preventiepiramide²⁴ maakt een ordening van preventie-maatregelen en positieve preventiebenadering mogelijk. Erg aantrekkelijk is dat ze ook het belang van de globale context onderstreept.

Preventie moet positief georiënteerd zijn en welzijnsverhogend werken. De sleutel voor de indeling van de maatregelen is de mate van probleemgerichtheid.

Zo zijn slachtofferopvang, bemiddeling en herstel na een misdrijf problematischer dan een identiteitscontrole of een toegangsverbod. In het eerste geval zijn de feiten immers al geschied. Een identiteits- of drugscontrole is meer probleemgericht dan avondwandelingen door buurtvaders in een verloederde wijk.

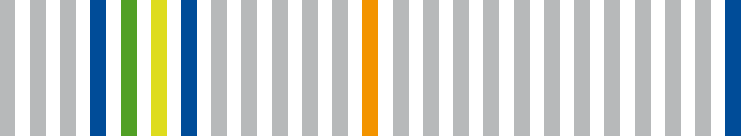
De zogeheten curatieve maatregelen (niveau 4) zijn duidelijk het meest specifiek. Het kwade zo goed mogelijk herstellen en beperken én hieruit gerichte lessen trekken voor de toekomst om herhaling te voorkomen, is het opzet. Preventie heeft hier eigenlijk gefaald. Een adequate en juiste straf, uiteraard rekening houdend met de ernst

²⁴ J. Deklerck, *l.c.*, 24-29.

van de feiten, kan recidive van (jonge) daders voorkomen. Een goede opvang van de slachtoffers kan voorkomen dat ze zich een tweede keer slachtoffer voelen. Dit keer omdat het aangedane leed onvoldoende ernstig wordt genomen of niet-adequaat aangepakt. Hoewel zij ook onder bestraffing vallen, zijn registratie, aangifte, opsporing en vervolging door politie en justitie ook preventieve herstelmaatregelen. Een hoge pakkans, een effectieve vervolging en correct uitgevoerde bestraffing zijn bijgevolg niet enkel cruciaal om het maatschappelijk geschonden evenwicht te herstellen en recht te doen aan de schade die het slachtoffer en de samenleving hebben geleden door het misdrijf. Van een sterk handhavingsbeleid gaat immers een veel grotere ontradende kracht uit dan van een laks. Als een norm niet langer wordt gehandhaafd, wordt de schending ervan de norm: hoeveel fietsdieven geven zich nog rekenschap van het ongeoorloofd karakter van hun daad?

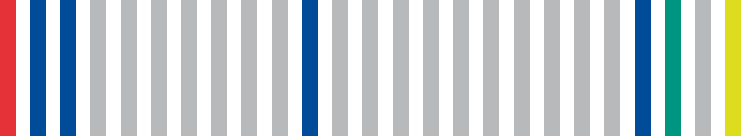
De *specifieke* preventiemaatregelen (niveau 3) hebben tot rechtstreeks doel specifieke problemen en misdrijven te voorkomen. Ze vertrekken van een concreet probleem en formuleren bovendien probleemgerichte antwoorden. In de praktijk gaat het bijvoorbeeld om technopreventieve maatregelen zoals elektronische of camerabewaking van

172 risicozones, security-audits in huizen, bedrijven, ziekenhuizen, scholen én de correcte uitvoering ervan. Dergelijke maatregelen, waarvan de effecten doorgaans goed meetbaar zijn, leiden doorgaans niet enkel tot een vermindering van bepaalde risico's.

Ze sensibiliseren burgers ook voor bepaalde risico's. In welbepaalde situaties kan dat er soms toe leiden dat de gevoelens van onveiligheid toenemen: *“als uitgerekend hier een camera wordt geplaatst, moet er wel iets aan de hand zijn”*. Als ze goed omkaderd zijn, kunnen dergelijke maatregelen vooral de aanzet zijn tot dialoog en bezinning over veiligheid.

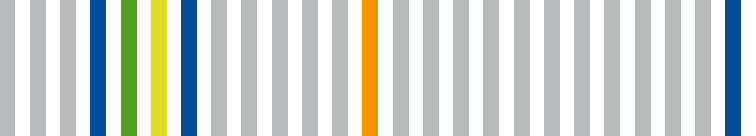
Ook de *algemene* preventiemaatregelen van niveau 2 hebben als onmiddellijk doel in te spelen op onveiligheidsproblemen en deze te voorkomen of te verminderen. Anders dan bij de maatregelen van niveau 3 gaat het hier om niet-probleemgerichte maatregelen met een preventief effect. Bovendien bieden ze doorgaans een (extra) dienstverlening aan het publiek. Ze zetten het probleem waaraan ze (mee) verhelpen niet extra in de verf, maar dragen vooral positief bij tot een aangename omgeving of omgangsvormen. Meer concreet gaat het om interessante vrijetijdsbesteding voor jongeren, het beperken van agressie,

geweld en porno in de media, projecten rond
buurtherwaardering, geldverkeer via betaalkaarten,
snelheidsbegrenzers in gemotoriseerde voertuigen, een
alcoholslot, nachtbussen, bewaakte fietsparking al dan niet
met fietshersteldienst, extra verlichting en lage, overzichtelijke
beplanting. Constructief ingrijpen in omgevingsfactoren
draagt zeker bij tot een klimaat waarin crimineel gedrag
minder of niet meer gedijt.

173

De *fundamentele* preventie van niveau I staat voor een algemeen leefkwaliteitsbevorderend beleid. Het gaat hierbij om een sterk empowerment gedreven sociaal beleid, een goed schoolbeleid, goede arbeidsomstandigheden en werkzekerheid, ontspanningsmogelijkheden, voldoende en kwaliteitsvolle open ruimte, een uitdagend en divers cultuurbeleid... Dit niveau biedt als het ware het brede maatschappelijke raam waarbinnen de maatregelen op hoger niveau beter hun plaats hebben. In een goed sociaal klimaat is de kans op agressie kleiner. De betrokkenheid en dus de informele sociale controle zal er des te groter zijn.

174 De maatschappelijke context (of niveau 0) tenslotte refereert aan de samenleving in haar verschillende dimensies. Niveau 0 is de bedding die – indien positief – bijdraagt tot het succes van het preventiebeleid gevoerd op de niveaus 1 tot en met 4. Het gaat meer concreet om het *moreel klimaat*: haalt de keuze voor een geweldloze, betrokken samenleving de boventoon of is het ieder voor zich, is er een doorleefde visie op wat waardevol is of bijkomstig; het *emotionele klimaat*: overheerst hoop, angst of vernedering; het *intellectuele klimaat*: heerst een intellectueel en cultureel uitdagende sfeer en wordt voldoende hoog gemikt?, én het gevoerde politiek, economisch en sociaal beleid.

3.3.2.b Snelle en kordate bestraffing

In een goed functionerend veiligheidsbeleid wordt **een snelle en kordate bestraffing** als een *ultimum remedium* ingezet. Pas als preventie heeft gefaald, treedt de volgende schakel in werking. Opdat preventie zou (blijven) werken en bestraffing geloofwaardig zou blijven, is het noodzakelijk dat deze schakel ook echt, snel en adequaat in werking treedt wanneer een misdrijf werd gepleegd of overlast werd veroorzaakt. De middelen waarover het strafrechtelijk- en handhavingsapparaat beschikken, zijn evenwel schaars. Bijgevolg moeten keuzes worden gemaakt en prioriteiten

gesteld. Aan een dergelijke prioriteitenstelling zou een analyse van relevante, betrouwbare en goed toegankelijke statistische gegevens vooraf moeten gaan²⁵ ²⁶.

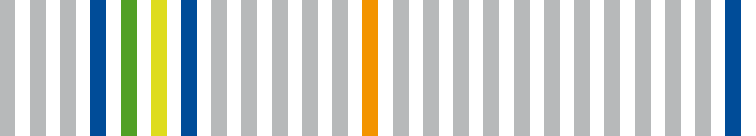
De criminaliteitsregistratie en -statistiek in België is – helaas – voor veel verbetering vatbaar²⁷. Dit is trouwens een vaak aangeklaagd probleem. Het bemoeilijkt een doortastend 'evidence based' veiligheids- en slachtofferbeleid. Zo bestaat geen kwaliteitsvolle, betrouwbare registratie die de hele veiligheidsketen omvat²⁸, voldoende teruggaat in de tijd en ook vandaag en voor de toekomst wordt volgehouden.

²⁵ E. Devroe, "Het parket als spil in de strafrechtelijke keten", in *Zwart op Wit? Duiding van de cijfers over onveiligheid en strafrechtsbedeling in België*, E. Devroe, K. Beyens en E. Enhus (reds.), 2006, 187 e.v. waaruit blijkt dat alvast in Nederland op een dergelijke evidence based manier wordt gewerkt.

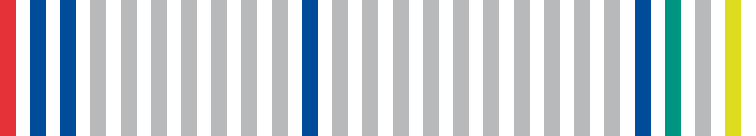
²⁶ Over het grote belang van cijfers, zie ook: G.N.G. Vanderveen, "Meten van veiligheid", in *Veiligheid, o.c.*, 71-123.

²⁷ E. Devroe, C. Eliaerts, "De criminografieschaarste in België", in *Zwart op Wit? Duiding van de cijfers over onveiligheid en strafrechtsbedeling in België*, E. Devroe, K. Beyens en E. Enhus (reds.), 2006, 15-30; P. Ponsaers, "De politionele statistische chaos voorbij?", in *o.c.*, 131; K. Beyens, "Het nakomertje in de Belgische criminografie", *o.c.*, 297 e.v.

²⁸ E. Devroe, *l.c.*, 200 "parketcijfers op zichzelf, zonder kennis van cijfermateriaal over de andere lagen in de piramide zeggen vrij weinig. Zonder contextuele inbedding en een degelijke kennis van de organisatorische werking van de diverse lagen van de strafrechtsbedeling zijn cijfers betekenisloos".

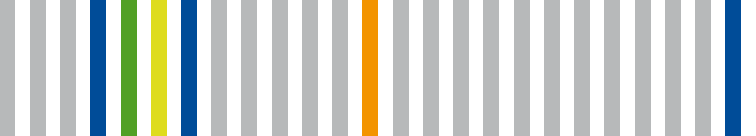

176 Bijgevolg beschikken we niet over degelijk statistisch materiaal dat de hele keten over een voldoende lange periode omspant en als referentiebasis kan dienen voor actueel en toekomstig beleid. Helaas is het allerm minst evident om een verband te leggen tussen volgende informatie: het totaal aantal 'gekende' delicten, het aantal effectief door de politie geregistreerde delicten, het aantal van deze delicten dat effectief is opgehelderd, het aantal opgehelderde misdrijven waarvoor effectief een sanctie of maatregel werd opgelegd, het aantal opgelegde sancties of maatregelen dat effectief werd uitgevoerd, het aantal gestraften dat effectief werd begeleid, zonodig behandeld en voorbereid op een nieuwe integratie in de samenleving en het aantal gestraften resp. niet-gestraften dat na de uitvoering van de sanctie (of het gebrek daaraan) opnieuw een delict pleegt. Gegevens over hoeveel slachtoffers via herstel of schadevergoeding een genoegdoening kregen voor het hen aangedane leed, bestaan evenmin. Echt beleidsrelevant worden dergelijke cijfers wanneer ze systematisch worden bijgehouden en vergelijkingen en evoluties in tijd en ruimte toelaten. Bovendien moeten ze het aantal daders per delict respectievelijk delicten per dader weergeven vooral in functie van de ernst van de delicten. Immers, hoe zwaarder het delict, hoe groter de kans dat er een dader wordt gevonden. Op een

moordzaak of een aanslag worden uiteraard en zeer terecht 177
veel meer mensen en middelen ingezet dan op de diefstal
van een fiets!

Het totaal aantal delicten kan je onmogelijk meten. Er is immers een zeer hoog *dark number*. Voor een aantal delicten bestaan er wel onderbouwde vermoedens van het reëel aantal delicten. Gegevens over het aantal geregistreerde delicten kennen we wel. Deze gegevens worden verzameld door de federale politie. Gebrek aan gegevens over opheldering zou dan weer te verklaren zijn door de onduidelijkheid over het begrip 'ophelderingsgraad'. Is een zaak opgehelderd op het moment dat de dader gekend (en gevat) is, de buit gevonden en/of de schade van het slachtoffer hersteld?

178 In Nederland is het blijkbaar geen probleem om de ophelderinggraad per cluster van misdrijven te bepalen²⁹. Het aantal opgehelderde misdrijven waarvoor effectief een sanctie of maatregel werd opgelegd is wél gekend, zij het dat de gegevens volgens de webstek van de dienst strafrechtelijk beleid “voor 2004 nog altijd onvolledig zijn en er nog geen gegevens beschikbaar zijn over 2005 en latere jaren”. Inmiddels is er ook wat wetenschappelijk onderzoek verricht naar de doorstroom: wat komt er werkelijk bij de politie terecht en waarvoor wordt een straf of sanctie uitgesproken door de rechtbanken? Hieruit blijkt dat amper 3% van de feiten die door de politie worden geregistreerd ook effectief een gevolg krijgen op de rechtbank³⁰!

Wat het aantal opgelegde sancties of maatregelen betreft dat effectief werd uitgevoerd en het aantal gestraften resp. niet-gestraften dat na de sanctie (of het gebrek daaraan) opnieuw een delict pleegt/pleegde, kan als goed voorbeeld wel worden gerefereerd aan de recidivemonitor voor minderjarigen die in Antwerpen wordt gehanteerd.

²⁹ H. Bouttelier, “Veiligheidsutopie”, in *Veiligheid*, 133.

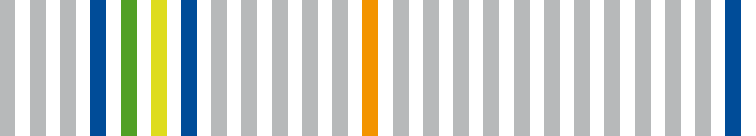
³⁰ K. Van Altert, E. Enhus en P. Ponsaers, *Naar een meet – en opvolgingsinstrument voor instroom en selectie in de strafrechtelijke keten*, 2003, 304 p.

Niettemin is er veel hoop. Sinds kort draait het Meet- en Opgvolgingsstelsel voor Strafzaken, kortweg MOS, proef in het arrondissement Mechelen. Pv's van de lokale politie uit 2006 worden gekoppeld aan de stand van zaken op het parket. Er zijn nog kinderziektes, maar binnen het half jaar zou elk arrondissement over een goed instrument moeten beschikken dat relevante en robuuste gegevens genereert om het beleid te ondersteunen.

3.3.2.c Nazorg

De schakel nazorg³¹ omvat al wat nodig is om zo snel en voor zover mogelijk terug te keren naar de 'normale of veilige situatie'. Uiteraard verdienen de slachtoffers hierbij de grootste aandacht.

³¹ K. De Pauw en A. Heene, *o.c.*, 36.

180 Nazorg omvat niet alleen een zo snel en zo effectief mogelijk herstel van de geleden schade en goede psychologische opvang maar zeker ook respectvolle informatie over hoe vermijden dat men opnieuw slachtoffer wordt van een (vergelijkbaar) (crimineel) feit³² of van secundaire victimisatie³³.

Goede nazorg is ook dadergericht. Een dadergerichte benadering heeft doorgaans immers een positieve invloed op het recidivecijfer, al moet ook dit cijfermatig kunnen worden opgevolgd.

Tot slot moet de nazorg ook betrekking hebben op de fysieke omgeving: als de sporen van de criminaliteit of overlast (glasscherven langs parkeerplaatsen, graffiti, cannabiszakjes, gebroken ruiten, vernielde monumenten of speeltuigen...)

³² Cf. het onderzoek van W. Bernasco waarin hij aantoonde dat slachtoffers van een inbraak een verhoogde kans hebben om opnieuw geconfronteerd te worden met een woninginbraak. De belangrijkste redenen: inbrekers speculeren erop dat de slachtoffers met het geld van de verzekering nieuwe spullen hebben kunnen kopen, maar nog niet of onvoldoende hebben geïnvesteerd in nieuw hang- en sluitwerk. Bovendien zijn er “schaalvoordelen”: de inbrekers kennen het huis en de zwakheden ervan (W. Barnasco en P. Nieuwbeert, “How do residential burglars select target areas? A new approach to the analysis of criminal location choice”, *British Journal of Criminology*, 2005, 296-315..

³³ Het feit dat een slachtoffer wordt vernederd doordat het niet ernstig wordt genomen of door gebrek aan of onmenselijke nazorg.

lange tijd zichtbaar blijven, zal dit een onveiligheidsgevoel aanwakkeren. Nog beter is het om het herstel van de fysieke ruimte op te leggen aan de ouders en/of de wijk erbij te betrekken, desgevallend met vermelding van de herstelkosten.

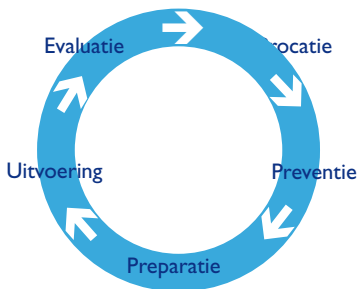
3.3.3. Integrale veiligheid en rampenbestrijding.

Een dergelijke ketenbenadering geldt evenzeer voor civiele veiligheid³⁴.

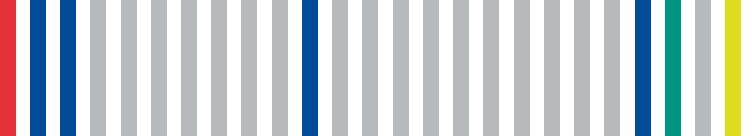
Net als de overheid is het ieders taak om voorbereid te zijn op elk mogelijk veiligheidsrisico. Daarom is het belangrijk proactief mogelijke risico's te inventariseren en analyseren. Alleen als men de potentiële risico's kent, kan men zich hier voldoende tegen wapenen. Een volgende stap is de preventie. Dit houdt in dat men de nodige maatregelen neemt om in de mate van het mogelijke risico's of de gevolgen ervan te beperken en te minimaliseren. Aangezien net als particulieren ook overheden niet alle crisissen kunnen voorkomen, moet men bovendien klaar zijn om het hoofd te bieden aan een reëel incident. Deze voorbereiding moet dan in het

³⁴ U. Rosenthal, "Crises en crisismanagement", in *o.c.*, E.R. Müller, e.a. (red.), Kluwer, Deventer, 2009, 17 e.v.; I. Helsloot, "De veiligheidsketen", in *o.c.*, 299 e.v.

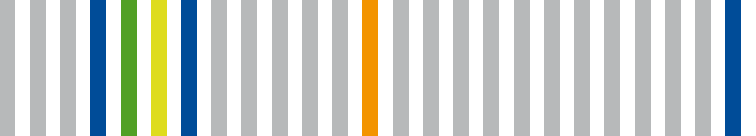
182 ergste geval, wanneer zich toch een incident voordoet, een houvast bieden en voorstellen van maatregelen aanreiken. Na het incident worden alle acties en maatregelen geëvalueerd, worden er lessen getrokken en initiatieven genomen om deze te verbeteren³⁵.

-
- ³⁵ Veiligheidsketen: 1) **Proactie**: alle maatregelen om de risico's te inventariseren en te analyseren.
- 2) **Preventie**: alle maatregelen om het zich voordoen van de risico's te beperken of de gevolgen van het zich voordoen te minimaliseren.
- 3) **Preparatie**: alle maatregelen om te garanderen dat de dienst klaar is om het hoofd te bieden aan een reëel incident.
- 4) **Uitvoering**: alle maatregelen die genomen worden wanneer er zich daadwerkelijk een incident voordoet.
- 5) **Evaluatie**: alle maatregelen om de proactie, preventie, preparatie en uitvoering te verbeteren via lessen getrokken uit het incident.
- (Wet betreffende de civiele veiligheid van 15 mei 2007, Hoofdstuk II Art. 11 §2)

Noodplanning omvat voornamelijk deze laatste drie stappen: de voorbereiding op noodsituaties, het rampenmanagement en de evaluatie van de genomen maatregelen. We kunnen rampen niet voorzien. We kunnen er ons wel maximaal op voorbereiden. De publicatie van het KB betreffende de nood- en interventieplanning op 16 februari 2006 had onder andere tot doel deze procedures te harmoniseren. Elke provincie en gemeente moet sindsdien een algemeen nood- en interventieplan opstellen. Deze plannen kunnen worden aangevuld met noodplannen voor bijzondere vooraf te identificeren risico's (BNIP) en plannen voor de verschillende hulpdiensten (bijv. een Medisch Nood- en Interventieplan, kortweg MIP). Al deze plannen, de algemene organisatie en de manier van samenwerking tussen de verschillende disciplines testen we ook geregeld aan de hand van rampoefeningen.

184 Gelet op het grote aantal SEVESO-bedrijven én de aanwezigheid van een nucleaire instelling in onze provincie waken we erover om alle SEVESO-bedrijven te bezoeken, tweemaal per jaar een provinciale algemene inzetoefening te organiseren en eenmaal om de twee jaar een nucleaire oefening. Alleen zo kunnen we zorgen voor een goede vertrouwdsheid met de noodplannen. Zonder training verliezen noodplannen immers hun praktische waarde.

Tijdens noodsituaties is het aan de overheid om de coördinatie van de hulpdiensten en -middelen op zich te nemen. Afhankelijk van de aard van de ramp, zal dit op gemeentelijk, provinciaal of federaal niveau gebeuren. Behalve de nodige ervaring vanuit het beleid en de ondersteuning vanwege ervaren disciplinehoofden van brandweer, medische, politie, civiele bescherming, defensie en informatie zet Antwerpen zeer sterk in op de ontwikkeling van innovatieve ondersteuningsinstrumenten. Toonaangevend zijn alvast het veiligheidsplatform Organisatie Snelle Redding 'OSR' en de recent voorgestelde internettoepassing die de nodige operationele en beleidsbeslissingen suggereert (Calamiteitenbeheer Haven van Antwerpen 'Calahan'), die medio 2010 operationeel wordt.

Zowel deze toepassingen, als de reële incidenten, en de oefeningen en plannen worden voortdurend geëvalueerd en geactualiseerd. Geregeld herbekijken we de noodplannen ten gronde en sturen we deze bij waar nodig. We doen dat alles in nauw overleg met de disciplines³⁶ én de bedrijven. Daarbij is trouwens al herhaaldelijk vastgesteld dat de afwezigheid van justitie en met name van het parket een optimale aanpak van rampen en/of crises hypothekeert.

We treffen al deze voorbereidingen om paraat te zijn als het onafwendbare zich toch voordoet. Alleen zo kunnen noodsituaties optimaal worden gecoördineerd met een snelle terugkeer naar de normale situatie als finaal doel.

³⁶ Naast brandweer (discipline 1), de medische (discipline 2), de politie (D3), de civiele bescherming en het leger (D4), de communicatie (D5).

186 **3.4 Naar een planmatige en multidisciplinaire aanpak van parket en politie: de juiste maatregelen voor een maatschappelijk aanvaard(bar)e reactie op misdrijven en overlastfenomenen.**

Hiervoor is al gezegd dat amper 3% van de feiten die door de politie worden geregistreerd ook effectief een gevolg hebben op de rechtbank. Hieronder vergelijken we België en Nederland in weliswaar oude, maar nog steeds relevante cijfers:

Strafdossiers exclusief verkeer, in 2002 in België en Nederland ³⁷			
	Strafdossiers	Geseponeerd	
België	935 471	729 514	78%
Nederland	229 600	26 335	11%

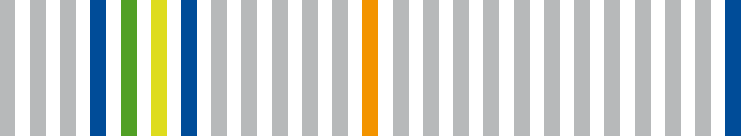
³⁷ Tabel gebaseerd op E. Devroe, "Het parket als spil in de strafrechtelijke keten", in *Zwart op wit*, o.c., 193-201

Uit deze gegevens blijkt dat het Nederlandse Openbaar Ministerie veel minder zaken te verwerken krijgt dan het Belgische en dat het, net als de politie, veel minder 'zinloos' werk verricht dan de Belgische burens. Anders dan in Nederland, worden in België veel meer zaken geseponeerd. Wel werden al enkele stappen gezet opdat de politie niet van elk feit een uitgebreid pv moet opstellen voor het parket: bepaalde feiten zonder gekende daders stromen niet langer door tot het parket.

Mocht de politie grotere afhandelingbevoegdheid krijgen op basis van voorschriften van het openbaar ministerie, zou er allicht minder als zinloos ervaren werk worden geleverd. Het sepotpercentage zou uiteraard dalen. "De criminaliteitsfrequentie in Nederland verschilt relatief niet in vergelijking met die van België. De aanpak is wel fundamenteel verschillend", aldus Elke Devroe³⁸.

Voor de rechter			Waarvan schuldig bevonden
73 552	7,9%		70%
115 100	50%		92%

³⁸ E. Devroe, *l.c.*, p.196 e.v.

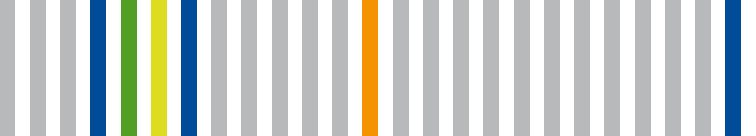
188 Zo worden in Nederland concrete afspraken gemaakt tussen de korpschef van het parket en de politiewaard over het aantal en de aard van de zaken die een parket aanneemt. Om te bepalen welke criminaliteitsvormen worden aangepakt en aan het parket zullen worden overgemaakt via proces-verbaal, gaat het steeds over de vraag of met een redelijke inspanning een afdoend resultaat kan en zal worden geboekt. Die vraag rijst vooral wanneer speciale opsporingsinspanningen nodig zijn om de feiten te verhelderen en/of de dader te vinden. Een leidraad bij deze keuze is in het bijzonder geldig in volgende situaties: als er ernstige schade werd aangebracht aan medeburgers, als de samenleving als geheel schade ondervindt (bijv. bij een ernstige aantasting van het milieu), als de rechtsorde wordt aangetast en als het openbaar bestuur op het spel staat. In deze gevallen is een zeer intensief optreden van het openbaar ministerie noodzakelijk. Bij minder zware zaken wordt het strafrecht zo ingezet dat het aanvullend werkt op preventieve en bestuurlijke maatregelen³⁹ tegen

³⁹ Het zogenaamde “alert of gewapend bestuur” dat in België helaas nog in de kinderschoenen staat en verder moet worden uitgebouwd. Zie hierover o.m. *De bestuurlijke aanpak van (georganiseerde) criminaliteit in Amsterdam*, C. Fijnaut (red.), 2001, 112 p. Daarnaast kan ook worden verwezen naar interessante handhavinginstrumenten op deelstaatniveau zoals het Vlaams milieuhandhavingdecreet.

criminaliteit en bij uitbreiding op allerlei vormen van overlast. Het Openbaar Ministerie kan zich zo concentreren op de aanpak van de plaatsen en de daders waar criminaliteit volop aanwezig is. Om te weten waar de criminaliteit het hoogste is, wordt in Nederland gebruik gemaakt van cijfermateriaal. Geregeld maakt het parket een omgevingsanalyse per type misdrijf. Zo maakt ze bijvoorbeeld een analyse van de ontwikkelingen die zich gaan voordoen binnen de categorie 'gewelddcriminaliteit' per arrondissement. Mede op basis van deze omgevingsanalyse wordt een inschatting gemaakt van het minimum en het maximum aantal geweldszaken dat het parket in een bepaalde periode wil binnenkrijgen. Vervolgens maken de parketten afspraken met de politie, zodat hierop actief kan worden gestuurd, beleidsmatig en zaak per zaak. Omwille van deze afspraken zal de instroom bijgevolg (veel) kleiner en de output veel groter zijn. In België daarentegen is het Openbaar Ministerie al jaren overbelast⁴⁰.

“Daarom”, zo argumenteert Elke Devroe verder “zou een grotere aandacht voor een mogelijke uitbreiding van de afhandelingsbevoegdheden (sepot, politionele transactie,

⁴⁰ Binnen de wettelijke mogelijkheden hanteren de stad Antwerpen en het Antwerps parket een min of meer vergelijkbare werkwijze.

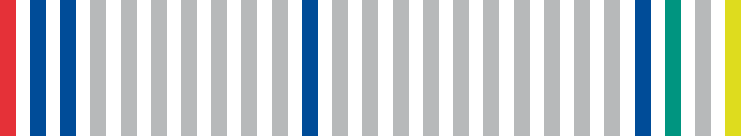

190 *administratieve boete, taakstraf, bemiddeling...*) van de politiediensten – naar Nederlands model – geen overbodige luxe zijn”⁴¹. Behalve de wet op de gemeentelijke administratieve sancties, waarvan de gemeenten in de provincie Antwerpen behoorlijk goed gebruik maken, is België nog niet zo ver.

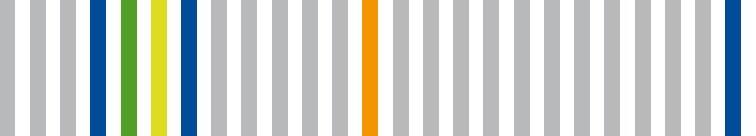
Maar in afwachting van wetgevende initiatieven en in het kader van het provinciaal overleg zitten in onze provincie politie en parketten wel al rond de tafel om af te spreken hoe doelloos speur- en schrijfwerk kan worden vermeden. Deze gesprekspartners zijn er zich van bewust dat het administratieve werk van de gerechtelijke orde dikwijls niet in verhouding staat tot het gevolg dat eraan gegeven wordt.

De Nederlandse aanpak en een degelijke criminografie hebben het grote voordeel van de transparantie. Bovendien laten ze toe om in te zoomen op kwalitatieve en kwantitatieve gegevens, namelijk de output: hoeveel zaken werden voor de rechter gebracht, binnen welke termijn en wat is de kwaliteit van deze dossiers.

⁴¹ *Ibid.*

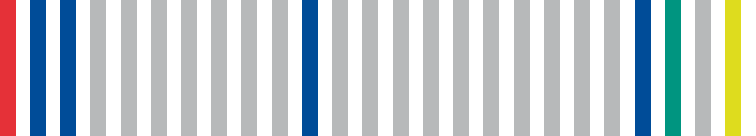
Het spreekt voor zich dat ook de andere afhandelingwijzen zoals alternatieve straffen, strafbemiddeling, gemeentelijke administratieve sancties van vastgestelde misdrijven en overlastfenomenen op een transparante wijze in beeld moeten worden gebracht. Zoals eerder aangehaald zal de cruciale inzet op preventie maar (blijven) renderen wanneer de overheid (bestuur, politie of justitie) er in slaagt om gepast, dit is snel, effectief en in verhouding tot de inbreuk en de veroorzaakte schade, te reageren op vastgestelde inbreuken.

192 **3.5 Brede analyse, gedeelde doelen, samenwerking en randvoorwaarden**

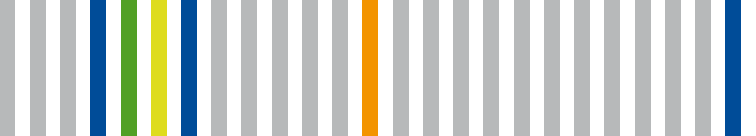
Hierboven zijn alle bouwstenen beschreven voor een *evidence based*, inclusief en integraal veiligheidsbeleid. Het komt er nu op aan om ze samen te brengen in een robuust, maar tegelijk flexibel en moduleerbaar bouwwerk.

Is het niet zo dat een moderne democratische staat niet alleen instaat voor veiligheid maar ook voor een veel bredere waaier aan rechten en voorzieningen zoals het recht op onderwijs, arbeid, vrijheid van ondernemen, gezondheidszorg en een gezonde leefomgeving, behoorlijke huisvesting, maatschappelijke en culturele ontplooiing? Veiligheid is één van de componenten van rechtenhandhaving. In die zin zijn onderwijs, welzijn, medici, politie en justitie objectieve bondgenoten en partners! Respectvolle en brede samenwerking op basis van wederzijds vertrouwen met het oog op het bereiken van deze gedeelde doelstellingen, is zonder twijfel dé cruciale kritische succesfactor:

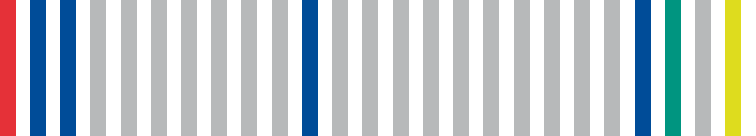
Opdat die samenwerking ook echt zou kunnen slagen, dienen bovendien een aantal randvoorwaarden te worden vervuld met betrekking tot het beroepsgeheim, het delen van gegevens en het linken van databanken.

Als de zorg voor een veilig(er) samenleving een gedeelde verantwoordelijkheid is en veiligheidsdoelstellingen van bij de aanvang in te bouwen intrinsieke kwaliteitseisen zijn van elk beleidsdomein (wonen, migratie en inburgering, onderwijs, economie, werken, mobiliteit, milieu, welzijn, gezondheidszorg, toerisme, sport en recreatie...), dan ligt het voor de hand dat elk beleidsdomein zijn impact op en omgang met het veiligheidsvraagstuk zo scherp mogelijk in beeld brengt en evalueert. Diverse ogenschijnlijk zeer uiteenlopende beleidsinitiatieven hebben niet zelden raakvlakken of streven hetzelfde doel na, zonder dat de betrokkenen elkaars actiepunten kennen, waardoor kansen op synergie verloren gaan. Vanuit een dergelijk inzicht kan een gemeenschappelijk referentiekader én een heel brede kijk op de diverse veiligheidsuitdagingen vorm krijgen. Een gedegen omschrijving en analyse van de 'vraag' naar veiligheid in het algemeen en in de diverse beleidsdomeinen in het bijzonder is volgens mij een veel betere vertrekbasis voor het veiligheidsbeleid dan de specifieke taakstelling van deze of gene

194 overheids-, gezondheids- of welzijnsdienst, bijvoorbeeld de politie, het parket, de drughulpverlening... Veiligheidsproblemen met hun specifieke verschijningsvormen, oorzaken en achtergronden zijn een beter uitgangspunt van het beleid dan het partiële zicht van een specifieke instantie.

Omdat niet alles tegelijk kan worden aangepakt, is het wenselijk dat noodgedwongen prioriteiten worden bepaald én gedragen door álle politieke verantwoordelijken. Vervolgens worden deze prioriteiten dan vertaald naar harde concrete, kwantitatieve en kwalitatieve outputdoelstellingen. Het spreekt voor zich dat deze prioriteiten in nauw overleg met politie en parket moeten worden bepaald. Zij zijn immers cruciale schakels in de veiligheidsketting. De uitvoerders moeten het beleid niet alleen *kunnen* uitvoeren (middelen, personeel, juridische instrumenten...), ze moeten ook *weten* wat er van hen wordt verwacht (informatie en *know how*) en het beleid *willen* uitvoeren (persoonlijke overtuigingen, verborgen agenda's...). Het vierjaarlijks Nationaal en zonaal Veiligheidsplan zijn dan goede vertrekbasissen zeker als ze multidisciplinair worden doorgenomen met andere relevante beleids mensen zodat ze kunnen uitmonden in geïntegreerde actieplannen.

Uitleg en communicatie over deze veiligheidsvisies zijn dan vanzelfsprekend. De formeel goedgekeurde teksten dienen immers als strategische en operationele leidraad. Bovendien worden ze best vertaald in klare veiligheidsafspraken of -convenanten, zodat alle partners zicht op en inzicht krijgen in elkaars engagementen en elkaar er ook op kunnen aanspreken.

Om dit allemaal waar te maken is er nood aan goede coördinatiestructuur en een goede informatie-uitwisseling tussen de vele partners. De communicatie moet coherent, duidelijk, efficiënt en tijdig gebeuren. Goede informatie-uitwisseling stimuleert immers het wederzijds vertrouwen en de goede verstandhouding. In overleg en samenspraak met respect voor verschillen, specifieke competenties en bevoegdheden kan de beste strategie worden ontwikkeld om veiligheidsuitdagingen aan te pakken. Finaal wordt verwacht dat beleidsafwegingen zoals: *“wat kan de burger wel en niet verwachten op het vlak van veiligheid”?*, ook klaar en duidelijk worden gecommuniceerd aan de hele samenleving.

196 **3.6 Optimaal en verstandig gebruik van de beschikbare info⁴²**

Mag/moet een kribbe of een school (kunnen laten) nagaan of een toekomstige werknemer ooit werd veroordeeld voor kindermisbruik? Mag een sociale huisvestingsmaatschappij bij het inhuren van nieuwe kandidaat-huurders rekening houden met zijn of haar gerechtelijk verleden of met ernstige woonproblemen of overlast in een vorige (sociale) woning? Mag/moet een school worden geïnformeerd over de maatregelen opgelegd aan een gewelddadige scholier die zich wil laten inschrijven? Dat zijn geen eenvoudige vragen.

Als de uitwisseling van informatie en open communicatie tussen partners een belangrijke succesfactor is, dan is voor alles vereist dat deze informatie-uitwisseling mogelijk en wettelijk toegelaten wordt na een zorgvuldige afweging van de belangen van alle betrokkenen. Tegelijk verdienen mensen – als het risico aanvaardbaar en gekaderd is – nieuwe kansen. Al te vaak verzwakt de overheid zichzelf in de strijd tegen onveiligheid en criminaliteit door zichzelf een aantal instrumenten te ontfemen. Het meest belangrijke

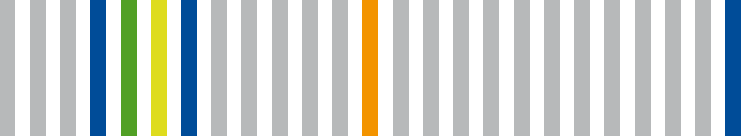
⁴² Zie o.m.: R.V.De Mulder, K.H. Oey en P.C. Van Schelven, “Veiligheid en IT, IT en veiligheid”, in *Veiligheid, o.c.*, 711 e.v.

instrument is allicht informatie. Zo is er nood aan een solide wettelijke basis met een goede omschrijving van de voorwaarden waaronder en de doelstellingen waarvoor bestuurlijke, welzijns-, politionele en gerechtelijke informatie mag of moet worden uitgewisseld.⁴³ Bij de vraag of bepaalde informatie kan worden uitgewisseld, moet steeds de afweging worden gemaakt tussen de belangen van alle betrokkenen, zowel van individuele personen als van de hele samenleving⁴⁴. Transparantie en de noodzaak voor een bestuur of instelling om proactief op te treden zijn ook belangrijk. Welk belang wordt gediend wanneer justitie, politie, medici en welzijnswerkers hun informatie niet delen over een psychiatrisch gediagnosticeerde drugsverslaafde veelpleger?

Daarbij moet ook rekening worden gehouden met het wezenlijk verschil tussen zachte en harde informatie. In het eerste geval gaat het om persoonsgebonden informatie, waarvan de juistheid niet met een aan zekerheid grenzende

⁴³ Zie o.m. L. Van Der Wielen, “De screenings- en bewakingsaanpak: een instrument in criminaliteitsbestrijding”, in *De bestuurlijke aanpak van (georganiseerde) criminaliteit in Amsterdam, o.c.*, 83.

⁴⁴ P. De Hert en S. Gutwirth, “Veiligheid en grondrechten: het belang van een evenwichtige privacy politiek”, in *Veiligheid, o.c.*, 587 e.v.

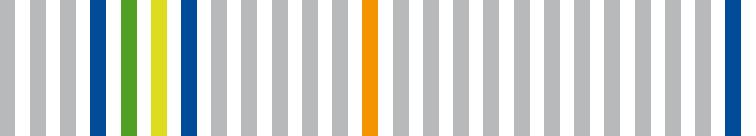

198 waarschijnlijkheid is 'bewezen'. Het kan daarbij onder meer gaan om vermoedens, verklaringen van anderen of aanwijzingen.

Harde informatie daarentegen betreft doorgaans door de betrokkene zelf verstrekte of de visu waarneembare feitelijke en andere gegevens (inkomen, uiterlijke tekenen van welstand, belastingaangifte, sociaalrechtelijke situatie, inschrijving van een voertuig, afgesloten verzekeringscontracten, vergund wapenbezit, strafregister, enz.). Het spreekt voor zich dat bij een belangenafweging tussen privacy en 'het opgeven van de privacy' ter bescherming van het algemeen belang, de criteria en de beoordeling veel strenger moet zijn wanneer het louter 'zachte informatie' betreft. Voor harde informatie is het aanvaardbaar dat daartoe gemachtigde overheden die in geval van ernstige inbreuken tegen het maatschappelijke systeem baat hebben bij de kennis van deze informatie, er ook de toegang toe moeten hebben, tenzij de informatie valt onder het beroepsgeheim en de personen aan wie deze is verstrekt erdoor gehouden zijn. In die hypothese geldt de regel dat de drager van het beroepsgeheim oordeelt of hij, wanneer hij daartoe in rechte wordt opgeroepen, deze informatie al dan niet prijs geeft. Toch lijkt de nood aan een

herijking van het (medisch) beroepsgeheim noodzakelijk. Moet de info die eronder valt, niet strikter worden beperkt tot de puur medische informatie in de enge betekenis van het woord (aard van de aandoening, ziektes en behandelingswijze) en niet tot bijv. de oorzaak van de aandoening wanneer sprake is van crimineel opzet? Uiteraard geldt dit enkel onder bepaalde voorwaarden en dient case per case te worden geëvalueerd. In zulke gevallen komt de privacy in het gedrang waardoor een goede registratie noodzakelijk is. De betrokkene moet hier ook op de hoogte worden gebracht. Dat de persoon die in concreto door het beroepsgeheim wordt beschermd, meester is van de informatie en altijd kan instemmen met het verstrekken van info aan een geïnteresseerde (overheids)dienst, spreekt voor zich. In andere gevallen dient er sprake te zijn van een objectieve aanleiding om de privacy te schenden en is een duidelijke registratie van de schending ervan vereist, mét vermelding van het nagestreefde doel en de afwezigheid van minder ingrijpende alternatieven om dat doel te bereiken (proportionaliteit) en de noodzaak van de inbreuk op de privacy om het beoogde doel te bereiken.

200 Allicht biedt een scherpere aansprakelijkheid van de drager van het beroepsgeheim voor de schade ten gevolge van het niet of niet-tijdig communiceren van beschermde informatie ook soelaas. Kortom, er is nood aan een nieuw maatschappelijk debat over het evenwicht tussen discretie en transparantie, tussen het particulier en het algemeen belang.

De ophelderingsgraad verhogen en beter samenwerken tussen bestuur, politie en justitie veronderstelt bovendien dat de vele databanken waarover verschillende overheden beschikken, beter worden gelinkt: fiscale gegevens, sociale gegevens, inschrijvingsgegevens van voertuigen, gegevens met betrekking tot verplichte verzekeringen, politionele en justitiële gegevens, vergunningen, balansen en jaarrekeningen bij de handelsrechtbanken, informatie verstrekt aan de Commissie voor Bank- en Financiewezen en aan de beurscommissie enz. Vaak kunnen onregelmatigheden in de sociaal-economische, fiscale en financiële sfeer pas aan het licht komen wanneer willekeurig verspreide data op een intelligente en snelle manier worden samengebracht.

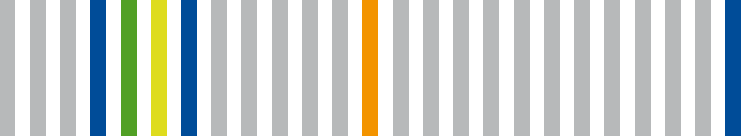
3.7 Denk internationaal en werk samen over de grenzen heen⁴⁵

201

Onveiligheid, criminaliteit en terrorisme kennen geen grenzen. Integendeel. Heel vaak maken criminelen handig gebruik van grenzen in een poging om aan controle, politie of justitie te ontkomen. Dit veelal grensoverschrijdend karakter van de georganiseerde criminaliteit en van (veelal druggerelateerde) overlastfenomenen in het bijzonder, versterkt de nood aan internationale samenwerking. Veiligheidszorg zal met andere woorden zowel op lokaal, deelstaat, federaal als internationaal niveau moeten plaatsvinden. Allicht zal dit betekenen dat landen en in het bijzonder de lidstaten van de EU een deel van hun onafhankelijkheid en soevereiniteit dienen in te leveren. De weg naar een Europese politie en justitie is ongetwijfeld nog zeer lang. Het (laten) uitwerken van scenario's waarin in functie van bepaalde problemen en gegeven bepaalde politieke en juridische kaders wordt nagegaan op welke manieren de politionele samenwerking kan respectievelijk moet worden uitgebouwd⁴⁶, lijkt een

⁴⁵ C.J.C.F. Fijnaut, "Politionele samenwerking in de Europese Unie", in *Veiligheid, o.c.*, 541-586

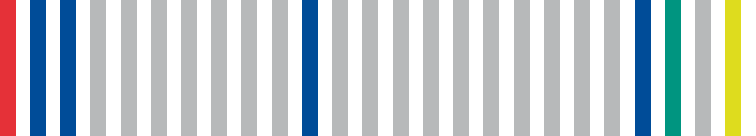
⁴⁶ C.J.C.F. Fijnaut, *l.c.*, 585

202 essentiële stap. Immers, er is wel vooruitgang geboekt bij het scheppen van formele kaders voor samenwerking. Op het vlak van reële operationele samenwerking lijkt nog veel winst te halen. Het komt er bijgevolg op aan om te controleren of de standaarden ook in de praktijk worden gehaald⁴⁷.

Een volgende mogelijke stap zou kunnen zijn dat de lidstaten van de EU een communautaire universele bevoegdheid creëren voor misdrijven gepleegd binnen de EU. Dat betekent dat zij hun strafwet toepassen op misdrijven waar die ook gepleegd zijn op het grondgebied van de EU. Dit veronderstelt ook dat de lidstaten bereid zijn elkaars strafvonnissen te erkennen. In positieve zin betekent dit dat de lidstaten de strafvonnissen die zijn uitgesproken in andere lidstaten zouden (kunnen) uitvoeren. In negatieve zin betekent het dat de lidstaten het gezag van gewijsde van strafvonnissen uitgesproken door rechters in de andere lidstaten, erkennen. Strafrechtelijke beslissingen, uitgesproken in de ene lidstaat, hebben dan gevolgen in de hele Unie met als gevolg dat strafvordering er overal vervalft.

⁴⁷ L.c., 585-586

Verregaande vormen van samenwerking en informatie-uitwisseling tussen landen is in elk geval de enige manier om tot een verbetering van de veiligheidszorg te komen.

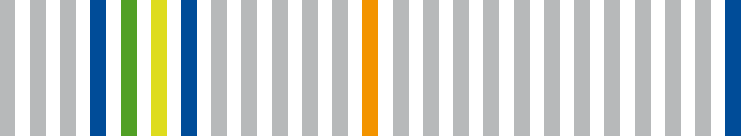
IV

Conclusies
en concrete
engagements voor
de toekomst.

Met “De angst voorbij...” heb ik getracht een toetsingskader aan te reiken voor een veerkrachtig en efficiënt veiligheidsbeleid. Belangrijk daarbij is dat we uitgaan van een samenleving die bewust fungeert als ‘sociaal weefsel’¹ en voldoende zelfredzaamheid en ambitie aan de dag legt om het broze evenwicht tussen de publieke gemeenschap en de vrijheidsbeleving van haar leden, te handhaven. De voorgaande analyse inclusief objectieve en subjectieve veiligheidsschets van onze provincie, helpt ons hierbij al aardig op weg.

Maar er is ook nood aan een zekere vorm van moedig relativisme: de burgerverwachtingen met betrekking tot veiligheid zijn doorgaans zó hooggespannen dat ze enigszins moeten worden gerelativeerd en in perspectief geplaatst. Temeer omdat ze botsen met andere, daarmee conflicterende belangen. Onveiligheid zal immers blijven bestaan. Individuele burgers, ondernemingen, organisaties én de hele samenleving zullen er blijvend mee worden geconfronteerd.

¹ BOUTELLIER, H.,(2005), *Meer dan veilig: over bestuur, bescherming en burgerschap*, Boom Juridische Uitgevers, 30

208 Deze nuchtere vaststelling mag niet leiden tot minder inspanningen of bescheidener ambities op het vlak van veiligheid, maar wel tot meer realistische en eerlijker geformuleerde streefdoelen.

Het is meteen een oproep om een discussie te voeren over een ‘aanvaardbaar’ niveau van onveiligheid. Dat betekent dat bestuurders, politie, brandweercommandanten en medici veel meer dan nu het geval is, de reële risico’s in de moderne maatschappij nuchter ter sprake brengen. Zij moeten niet alleen mee richting geven aan wat er maatschappelijk, financieel, organisatorisch en inhoudelijk moet gebeuren, maar geven best ook zakelijke en correct weer welke risico’s aanwezig zijn en steeds zullen blijven bestaan.

Veiligheid onderhoudt per definitie een relatie met andere fundamentele principes van de democratische rechtsstaat zoals privacy, rechtvaardigheid en vrijheid, zoals Boutellier terecht stelt. *“Het verlangen naar veiligheid leidt er immers toe dat we de normatieve functie van de instituties weer ontdekken”*². Men mag van de overheid veel maar niet alles verwachten. Zij beschermt en vitaliseert tegelijkertijd. Van

² *Ibid.*

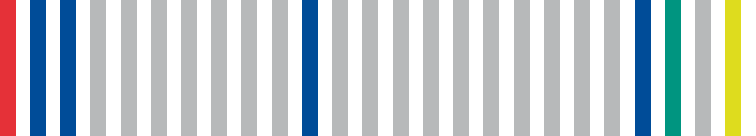
elke burger veronderstelt zij daarom een individuele inzet tot maatschappelijke participatie zoals opleiding, ontmoeting, creativiteit, sociale innovatie, werk, omgangsvormen, kunst en cultuur. Het eerder geschetste veiligheidsparadigma (overbescherming leidt tot paranoia en een maximale vrijheidsbeleving tot willekeur), kan maar in evenwicht zijn wanneer zowel burgers als overheid elk hun verantwoordelijkheden opnemen en elkaar wederzijds stimuleren.

Mits de overheid er meer dan vandaag in slaagt een goed geoliede, resultaatgerichte structuur op touw te zetten waarin alle partners – ook internationaal – willen samenwerken aan veiligheid als geïntegreerd samenlevingsproject, wordt meteen de basiscontext gecreëerd voor minder angst, meer hoop en meer (zelf)vertrouwen. Hierna volgt alvast een niet-exhaustieve opsomming van enkele concrete initiatieven. In tal van steden en gemeenten van onze provincie worden trouwens al schitterende acties ondernomen op het vlak van veiligheid en dit al dan niet door of met de steun van de lokale overheid. Het zou goed zijn om deze beter te bundelen en als 'goede voorbeelden' te delen.

210 Begin 2010 organiseren we een provinciale veiligheidsconferentie over intrafamiliaal geweld. Met het oog op tastbare resultaten moet deze conferentie onder meer uitmonden in nieuwe, resultaatgebonden afspraken en methodes voor een betere preventie en gerichte aanpak van intrafamiliaal geweld. Veelbelovend is alvast dat alle partners zich ten volle inzetten om van deze veiligheidsconferentie een succes te maken. Zo zal onder meer worden gewerkt op de beperkingen, maar vooral de mogelijkheden van interdisciplinair case-overleg, de link tussen alcohol- en/of drugsmisbruik en intrafamiliaal geweld, de vicieuze cirkel van getuige of slachtofferschap naar daderschap. Om de twee jaar zal op analoge wijze worden gewerkt aan een actuele veiligheidsuitdaging.

Uiteraard zetten we ook onze doorgedreven WODCA-acties tegen verkeerscriminaliteit gericht en onvermoeibaar voort. Te snel rijden en rijden onder invloed zullen we in de provincie Antwerpen nooit tolereren. Iedereen die onder invloed of met schending van de snelheidsbeperkingen gebruik maakt van de wegeninfrastructuur in de provincie Antwerpen, moet ervan doordrongen zijn dat de pakkans erg groot is. Vooral de strijd tegen druggebruik (in het verkeer) zullen we gevoelig opvoeren door een grotere inzet

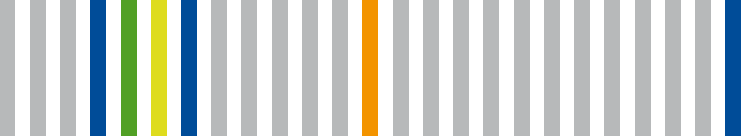

van de speekseltest. Meer nog dan in het verleden zullen we het verkeersveiligheidsbeleid stoelen op een grondige en kwalitatieve analyse van de reële risico's.

We verscherpen onze inspanningen op het vlak van inbraakpreventie en onderzoeken de integratie van veiligheidsvoorschriften in provinciale bouwverordeningen.

Vervolgens bouwen we onze pioniersrol op het vlak van civiele veiligheid verder uit. Vanaf het najaar beginnen we met bezoeken aan alle SEVESO-bedrijven uit de provincie om de Nood- en Interventieplannen, het oefenbeleid en de opleidingsbehoefte te bespreken en goede voorbeelden op te lijsten en te delen.

Daarbij aansluitend zullen we de samenwerking met de aangrenzende Nederlandse provincies rond civiele veiligheid en criminaliteitsbestrijding verhogen. Zo zullen we bijvoorbeeld binnen de juiste context ook onderzoeken hoe we kunnen bijdragen tot het voorkomen en bestrijden van mogelijke rampen op en om de Schelde over de landsgrenzen heen.

212 We versterken het – inmiddels met de procureurs des Konings uitgebreide – provinciaal veiligheidsoverleg om alvast in Antwerpen te komen tot een inclusief en integraal veiligheidsbeleid. In het verlengde daarvan ijveren we ervoor om justitie als discipline zes³ te betrekken bij de rampenbestrijding en - coördinatie. Heel wat ongevallen en incidenten hebben immers ook juridische en justitiële aspecten.

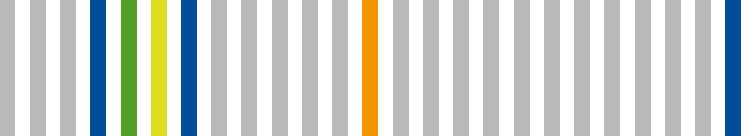
Onze belangrijkste troef voor een geïntegreerd en zeer vooruitstrevend veiligheidsbeleid is allicht project Campus Vesta. Vanaf 2011 zullen in dit opleidings – en oefencentrum zowel politie, brandweer, ambulanciers, privébrandweerdiensten, preventiediensten van privébedrijven en openbare diensten worden opgeleid en bijgeschoold. Beleidsmensen en particulieren zullen hier hun competenties kunnen oefenen, verbreden en verdiepen. Een hoogstaand opleidingscentrum, met een sterk uitgebouwde kwaliteitsborg, is ongetwijfeld de beste hefboom voor een brede en multidisciplinaire visie op veiligheid. Bovendien moet het de plek worden waar alle veiligheidsmedewerkers mekaar ontmoeten, leren kennen en waarderen.

³ Naast brandweer (discipline 1), de medische (discipline 2), de politie (D3), de civiele bescherming en het leger (D4), de communicatie (D5).

Tot slot, willen we bovenal bijdragen tot een genuanceerd veiligheidsdiscours: alle risico's uitsluiten lukt niet. Duurzame veiligheid begint bij mensen: bij prettig wonen, bij een goede samenleving waarin iedereen telt, erbij hoort en erbij wil horen, en zich goed voelt in zijn/haar vel. Dit inzicht staat een zeer doortastend veiligheidsbeleid dat kordaat, streng en snel reageert op misdrijven, ongevallen en rampen niet in de weg. Het versterkt het.

Met het reeds vermelde veiligheidsparadigma in het achterhoofd wil ik dan ook graag eindigen met een verhaal. In *Pragmatism* schreef William James (1842-1911) het volgende:

“Stel dat de schepper van de wereld je voor de schepping een vraagstuk had voorgelegd door te zeggen: “ik ga een wereld maken waarvan niet zeker is dat die gered wordt. Een wereld die slechts voorwaardelijk volmaakt zal zijn, waarbij de voorwaarde is dat elke afzonderlijk handelende persoon zijn eigen uiterste best doet. Ik geef je een kans om aan zo'n wereld deel te nemen. Voor haar veiligheid zie je, zijn geen garanties. Het is een echt avontuur met echt gevaar, maar het zou kunnen lukken. Het is een sociaal project waarin door samenwerking een echte klus geklaard moet worden. Doe je mee aan die optocht?”

214 *Heb je genoeg vertrouwen in jezelf en in de andere deelnemers om het risico aan te durven? Of zou je antwoorden dat je in de plaats van een onderdeel te worden van een zo fundamenteel pluralistisch en irrationeel universum er de voorkeur aan gaf om terug te vallen in de slaap van een niet-bestaan waaruit je voor een ogenblik was gewekt door de stem van de verleider?"*

Welnu, zelfs als we gedwongen worden te blijven stilstaan bij geweld, criminaliteit, menselijk of maatschappelijk gedrag dat ons verontwaardigt, moeten we het toch blijven doen vanuit een drijfveer van hoop: het vertrouwen dat we ondanks alles de maatschappij beter kunnen maken. Die hoop wens ik u allen. Laat die hoop ten volle kiem vatten in onze provincie.

Bij het schrijven van deze rede kreeg ik de gewaardeerde hulp van de arrondissementscommissarissen: heel in het bijzonder Luk Baetens en verder Fred Van Immerseel, Luc Maes en enkele van hun medewerkers: Isabelle Van Houdt, Eva Burm en Erik Cauberghs.

Dank ook aan de kabinetschef: Hans Ides en de medewerkers: Nathalie Milio, Dieter Wouters en Ingrid Vantvelt die de teksten met veel geduld kritisch nalazen, voorzagen van commentaar, verder cijfermatig onderbouwden, foto's zochten en waakten over deadlines.

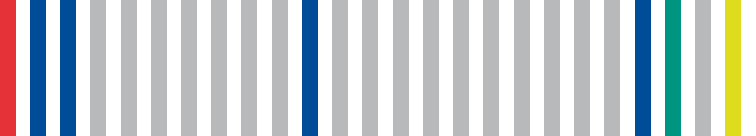
Bijzonder leerrijke gesprekken met onder andere prof. dr. Johan Deklerck en dr. Stephan Pleysier legden een stevige basis voor deze rede.

Ik dank verder de provinciale diensten zoals het PVI en andere die me goede informatie doorgaven. De dienst communicatie van de Provincie Antwerpen, en in het bijzonder Annemie Druyts, ben ik ook dit jaar dankbaar voor het lay-outen van de teksten en de mooie vormgeving van het boekje.

Cathy Berx

31 augustus 2009

Inleiding	5
I Karakteristieken van onze samenleving	27
I.1 Individualisering	35
I.2 Informatisering	36
I.3 Internationalisering en globalisering	38
I.4 Intensifiëring of vitalisme	40
I.5 Verhoogde sensitiviteit voor onveiligheid	42
I.6 Veiligheidsparadox: veiligheid en de hang naar risicovolle kicks	44
I.7 Veiligheid en zekerheid: een illusie?	46
I.8 Meer dodelijke en zwaargewonde slachtoffers door ongevallen in of om het huis, op de weg, op het werk, in het ziekenhuis...dan door criminaliteit	47
I.9 Over subjectieve en objectieve sociale (on)veiligheid	49
I.10 Over de menselijke en maatschappelijke impact van criminaliteit. Ernstige en lichte delinquentie: verschil in frequentie en in bekendheid resp. onbekendheid tussen dader en slachtoffer	52

II Objectieve en subjectieve veiligheid in de provincie Antwerpen: een verkennend onderzoek met enkele kanttekeningen

61 219

A. Objectieve veiligheid 71

2.1	Criminaliteit	72
2.1.1	Diefstal	83
2.1.2	Vandalisme en vernieling	87
2.1.3	Geweld	88
2.1.3.1	Slagen en verwondingen algemeen	88
2.1.3.2	Verkrachting	89
2.1.3.3	Andere vormen van geweld	92
2.1.3.4	Intrafamiliaal geweld	92
2.1.3.5	Geweld op school	94
2.1.3.6	Drugs	97
2.2	Verkeersongevallen	101
2.3	Arbeidsongevallen	110
2.4	Ongevallen thuis of in de privésfeer	112
2.4.1	Vergiftiging	114
2.4.2	Brandwonden	117
2.5	Beknopte synthese	118
2.6.	Rampen	120

220	B. Subjectieve onveiligheid	123
	C. Conclusies bij de verkenning van de objectieve en subjectieve veiligheid in de provincie Antwerpen	131
	III Veiligheid als samenlevingsproject. Over het belang van betrokken burgers, veiligheid als kwaliteitseis in alle beleidsdomeinen en performante, samenwerkende overheden en besturen	141
3.1	Luisteren naar mensen over onveiligheid en onveiligheidsgevoelens...naar een breed draagvlak en gedeelde verantwoordelijkheid voor meer veiligheid en beter samenleven	146
3.1.1	Voldoende meld- en aanspreekpunten	151
3.1.2	Kwaliteitsvolle, accurate, juiste en bevattelijke informatie	152
3.1.3	Een partnership met en empowerment van de bevolking	153
3.1.4	Politie en gerecht moeten nog beter hun werk verrichten	157

3.2	Veiligheid: een van bij de aanvang in te bouwen intrinsieke beleidskwaliteit	158	221
3.3	Integrale veiligheid... het belang van een veiligheidsketen met sterke schakels	166	
3.3.1	Inleiding	166	
3.3.2	Integrale veiligheid en criminaliteit	168	
3.3.2.a	Preventie	168	
3.3.2.b	Snelle en kordate bestraffing	174	
3.3.2.c	Nazorg	179	
3.3.3	Integrale veiligheid en rampenbestrijding	181	
3.4	Naar een planmatige en multidisciplinaire aanpak van parket en politie: de juiste maatregelen voor een maatschappelijk aanvaard(bar)e reactie op misdrijven en overlastfenomenen	186	
3.5	Brede analyse, gedeelde doelen, samenwerking en randvoorwaarden	192	
3.6	Optimaal en verstandig gebruik van de beschikbare info	196	
3.7	Denk internationaal en werk samen over de grenzen heen	201	

IV Conclusies en concrete engagementen 205 voor de toekomst

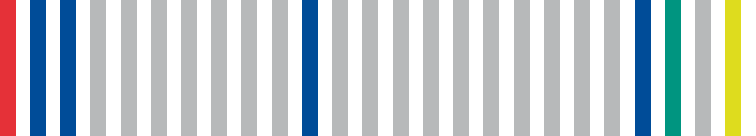

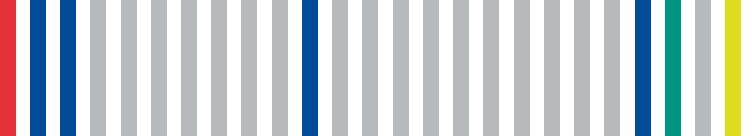

V.U.: Cathy Berx, gouverneur van de provincie Antwerpen
Koningin Elisabethlei 22 | 2018 Antwerpen

